วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่

RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL

ประจำปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (เมษายน – กันยายน 2552) ISSN 1513-8410

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยและบทความทางวิชาการของผู้บริหาร คณาจารย์ นักศึกษา และบุคลากร
2. เพื่อเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนประสบการณ์วิจัยและความรู้ทางวิชาการ
3. เพื่อประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เรืองเดช วงศ์หล้า อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ผู้ทรงคุณวุฒิ

รศ.วรรณวดี ม้าลำพอง	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิจัยและวัดผล
ผศ.ชูศักดิ์ จันทนพศิริ	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเศรษฐศาสตร์
รศ.เสริมศักดิ์ นันทิพรรภ	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิทยาศาสตร์
ดร.สินธุ์ สโรบล	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัยท้องถิ่น
รศ.ดร.สมพงษ์ วิทยศักดิ์พันธ์	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านภาษาและวรรณกรรม
ศ.ดร.มนัส สุวรรณ	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสังคมศาสตร์
ผศ.อัญชลี โสมดี	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปะ
อาจารย์ Quintin Kitson	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านภาษาอังกฤษ
รศ.นิยม ยอดมนต์	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านคณิตศาสตร์
อาจารย์ประนอม ลำงาม	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านภาษาจีน

บรรณาธิการ

ผศ.มนตรี ศิริจันทร์ชื่น ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ผศ.ดร.ชวิศ จิตรวิจารณ์	รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา
อาจารย์วราภรณ์ กิจจนศิริ	รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

กองบรรณาธิการ

ผศ.วิไลลักษณ์ กิติบุตร	รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา
ผศ.ศักราช ฟ้าขาว	ผู้แทนวิทยาลัยแม่ฮ่องสอน
ดร.ธนพชร นุตสาระ	ผู้แทนคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
ดร.เกตมณี มากมี	ผู้แทนคณะครุศาสตร์
ดร.ธัญญา ทะพิงค์แก	ผู้แทนคณะเทคโนโลยีการเกษตร
ดร.กฤษฎา บุญชม	ผู้แทนคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
อ.ศุภฤกษ์ ธาราพิทักษ์วงศ์	ผู้แทนคณะวิทยาการจัดการ

ออกแบบ/พิมพ์ที่ : หจก.วนิดาการพิมพ์ โทรศัพท์ 0-5311-0503-4, 08-1783-8569 แฟกซ์ 0-5311-0504 ต่อ 15

ข้อความหรือข้อคิดเห็นในวารสารนี้เป็นของผู้เขียนมิใช่ความรับผิดชอบ

ของสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

คำนำ

การเผยแพร่ผลงานวิจัยถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการงานวิจัย ปลายน้ำเพื่อผลักดันผลงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ในฐานะหน่วยจัดการงานวิจัยมหาวิทยาลัย ได้ทำหน้าที่ตามกรอบวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายการวิจัยของมหาวิทยาลัย โดยการวางแผนและการดำเนินงานการสนับสนุนและส่งเสริมการวิจัย จึงได้ดำเนินการทั้งต้นน้ำคือการพัฒนาโจทย์วิจัยและข้อเสนอโครงการวิจัย การจัดการกลางน้ำโดยการหนุนเสริมการทำวิจัย การติดตาม ประเมินผลการวิจัยและการจัดการปลายน้ำในรูปของการเผยแพร่ผลงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ วารสารวิจัยเป็นอีกสื่อหนึ่งที่ทำหน้าที่เผยแพร่ผลงานวิจัยของมหาวิทยาลัยและหน่วยงานหรือนักวิจัยภายนอก

วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่สนองรับการเผยแพร่ผลการวิจัยของคณาจารย์ นักศึกษา และบุคลากร ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่และสถาบันการศึกษาอื่นๆ ตลอดจนนักวิจัยทั่วไป โดยมีคณะทำงานที่รับผิดชอบในรูปของกองบรรณาธิการ มีผู้ทรงคุณวุฒิประเมินและกลั่นกรองบทความวิจัย

วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่ฉบับนี้เป็นฉบับที่สองของปี 2552 ที่ได้คัดเลือกบทความจากผลการวิจัยของคณาจารย์ นักศึกษา และบุคลากร ทั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่และสถาบันการศึกษาอื่นๆ ที่หลากหลายสาขา และคาดว่าวารสารวิจัยนี้จะเกิดประโยชน์ต่อประชาคมวิจัยและวงวิชาการตามสมควร

บรรณาธิการ

สารบัญ

1 **การจัดการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ของภาคชนบทและชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่**
ผศ.วีระศักดิ์ สมยานะ

11 **การจัดการการเรียนรู้เพื่อสร้างและพัฒนานักวิจัย ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่**
ผศ.วีระศักดิ์ สมยานะ

19 **การจัดการการเรียนรู้เพื่อสร้างแผนชุมชนในการยกระดับการพัฒนาท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ จากรากหญ้าสู่รากแก้ว**
ผศ.วิไลลักษณ์ กิติบุตร

27 **การจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ต่อการยกระดับเศรษฐกิจ และสังคมของภาคชนบทและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่**
ดร.กาญจนา สุระ

39 **โครงการบูรณาการการจัดการเรียนรู้การสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่**
ผศ.ทวีศักดิ์ ปิ่นทอง

49 **การวัดมูลค่าเพิ่มของสินทรัพย์ชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคชนบท และชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่**
ผศ.กมลทิพย์ คำใจ

57 **การจัดทำศูนย์ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษ จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2551**
ธฤษ เรือนคำ

RESEARCH JOURNAL

67 **การศึกษาแนวโน้มและแนวทางการพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสาของผู้ประกอบการในเขตอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่**
จินดาภา ศรีสำราญ

79 **การจัดการความรู้ทางการบัญชีเพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในการผลิตผลิตภัณฑ์ลำไยอบแห้งสีทองของกลุ่มเกษตรกรบ้านเหมืองกวัก ต.มะเขือแจ้ อ.เมือง จ.ลำพูน**
ผศ.วาริพิณ มงคลสมัย

91 **การวิจัยและพัฒนาชุมชนไทลื้ออำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม**
ผศ.วิไลลักษณ์ กิติบุตร

103 **การผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดจากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร**
รัชนีพร สุทธิภาศิลป์ และธัญวรรณ์ ศรีเดชะกุล

การจัดการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ของภาคชนบทและชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่

Learning management to develop economic and social of rural an urban in Chiang Mai

ผศ.วีระศักดิ์ สมยานะ

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

CMRU

01

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยเรื่อง “การจัดการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ของภาคชนบทและชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อที่จะใช้กระบวนการของการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน เริ่มจากการพัฒนานักวิจัยของโครงการเพื่อวางแผนการดำเนินงานร่วมกับนักวิจัยท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานในท้องถิ่นนั้นๆ รวมถึงการจัดการเรียนรู้ร่วมกันกับทรัพยากรมนุษย์หรือคนในชุมชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการเรียนรู้ครั้งนี้ โดยการพัฒนาการเรียนรู้ทุกกระบวนการเริ่มจาก 1) การไม่รู้ พัฒนาไปสู่ 2) การรับรู้ และเป็น 3) การเลียนรู้ จนกระทั่งพัฒนาไปเป็น 4) การเรียนรู้ นั่นเอง ทุกขั้นตอนของการเรียนรู้จะอาศัยการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้ทุกภาคส่วนได้ปฏิบัติการเรียนรู้ร่วมกันผ่านโครงการบูรณาการการจัดการการเรียนรู้ด้านการสื่อสาร ให้การเรียนรู้เหล่านั้นเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเห็นผลสัมฤทธิ์ที่ชัดเจน อีกทั้งยังต้องทำการประเมินการพัฒนาโครงการที่มีผลต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นนั้นๆ ด้วยการวัดมูลค่าเพิ่มจากการจัดการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ ให้บังเกิดเห็นถึงคุณค่าและประโยชน์ที่ชัดเจนจากการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้นั่นเอง

ผลการวิจัยพบว่าสามารถพัฒนานักวิจัยของท้องถิ่นได้ทั้งสิ้น 42 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนของชุมชน สามารถพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ได้ 42 ชุมชน กับการจัดการเรียนรู้ในการสร้างแผนพัฒนาชุมชนของท้องถิ่นได้ทั้งสิ้น 4 ด้าน คือ แผนพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจจำนวน 17 แผน แผนพัฒนาด้านสังคมจำนวน 14 แผน แผนพัฒนาด้านการศึกษาจำนวน 6 แผน และแผนพัฒนาด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมจำนวน 5 แผน แผนพัฒนาเหล่านี้ได้ถูกนำไปปฏิบัติจริงกับชุมชนในท้องถิ่น โดยผ่านการประเมินผลการดำเนินงานด้วยตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security Indicators : HSI) อันจะทำให้ทราบถึงมูลค่าเพิ่มของโครงการต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งผลการประเมินพบว่าทุกภาคส่วนทั้งผู้นำองค์กร ผู้ปฏิบัติงาน รวมถึงผู้รับนโยบาย หรือชุมชน สามารถบูรณาการร่วมกันในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการพัฒนาที่เริ่มต้นจากชุมชนและเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง เปรียบเสมือนการพัฒนาจากรากหญ้าสู่รากแก้วที่แข็งแกร่ง นอกจากนี้แผนพัฒนาชุมชนที่ได้จากการจัดการเรียนรู้ได้ถูกนำไปผลิตสื่อสารสนเทศเพื่อการประชาสัมพันธ์แผนชุมชนโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วมกับยุวชนนักประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น ผ่านสื่อประชาสัมพันธ์วิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย (สทท) จังหวัดเชียงใหม่ ให้ทุกภาคส่วนได้ทราบถึงทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเองและเกิดการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับแนวทางการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ การจัดการการเรียนรู้, การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม, ชุมชนชนบทและชุมชนเมือง

Abstract

Learning management to develop economic and social of rural an urban in Chiang Mai has objective to develop project's researchers for working with local researchers and also arrange learning management with people who are involved in this study. Learning management is developed as follow; 1) unknown; 2) know; 3) imitation; 4) learning. Every process of learning depend on participatory communication so that everybody who join in this project can learn and continuously develop. Value added measurement of learning management will be used to evaluate the project whether or not it can enhance economic and social of communities.

The study was that 42 local researchers were created. Most of them are planning and policy officers. Human resources are developed in 42 local communities. 4 local developmental planning are created; 17 plans of economic, 14 plans in social; 6 plans in education and 5 plans in hygienic and environment. All of these plans are operated in communities and evaluated by Human Security Indicators. The evaluation found that every people who join in this project such as leaders of organizations, workers, communities can develop their economic and social efficiently. In addition, local development plan gained from this learning management is used to produce media information to publicize the local plans joining with young public relation researchers broadcasted through Television of Thailand Channel 11 in Chiang Mai. Thus all of these people know the direction of their own social and economic development. As a result, this can help to motivate other people to participate in developing their communities.

Keyword: Learning Management, Socio – Economic Development, Rural and Urban community

บทนำ

ภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ โดยมีบริบทการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ ที่ปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็วและสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จึงได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่เหมาะสม โดยเสริมสร้างความแข็งแกร่งของโครงสร้างของระบบต่างๆ ภายในประเทศให้มีศักยภาพ สามารถแข่งขันได้ในกระแสโลกาภิวัตน์ รวมถึงการสร้างฐานความรู้ให้เป็นภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้อย่างรู้เท่าทัน ควบคู่ไปกับการกระจายการพัฒนาที่เป็นธรรม และเสริมสร้างความเท่าเทียมกันของกลุ่มคนในสังคม เสริมความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น พร้อมทั้งฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้คงความสมบูรณ์เป็นรากฐานการพัฒนาที่มั่นคงให้เป็นฐานการดำรงวิถีชีวิตของชุมชนและสังคมไทย โดยมียุทธศาสตร์การพัฒนาที่สำคัญในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ซึ่งการพัฒนาของจังหวัดเชียงใหม่ที่ผ่านมา ปรากฏว่าไม่สามารถดำเนินการพัฒนาได้ตามเป้าวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างครบถ้วน ซึ่งการที่จังหวัดเชียงใหม่จะสามารถดำเนินงานให้เป็นไปตามพันธกิจที่ได้กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพแล้วนั้น จำเป็นต้องดำเนินงานพัฒนาโดยอาศัยจุดแข็งและโอกาสของสภาพแวดล้อมของจังหวัดเอง นอกเหนือจากนี้ยังต้องขจัดปัญหาและอุปสรรคของสภาพแวดล้อมอันจะเป็นผลให้ฉุดรั้งการพัฒนาได้ คณะนักวิจัยได้วิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้ของการพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้ศักยภาพของจังหวัดที่มีอยู่สามารถสรุปแนวทางในการพัฒนาตามยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สำคัญในระยะแผนพัฒนาฯ

ฉบับที่ 10 คือ การให้ความสำคัญกับความรู้ของประชาชนโดยพยายามให้ประชาชนมีส่วนร่วมกันในการแก้ไขและพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นด้วยแล้ว หากประชาชนมีโอกาสในการพัฒนาความรู้รวมถึงการพัฒนาการจัดการการเรียนรู้ด้วยตนเองแล้ว ผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา จะสามารถแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชนเหล่านั้นได้อย่างเต็มศักยภาพของท้องถิ่นเอง ซึ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมลักษณะนี้ คณะนักวิจัยได้ให้คำจำกัดความว่า “การจัดการการเรียนรู้ : Learning Management : LM” อันเป็นแนวทางหนึ่งที่จะให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เป็นการวิเคราะห์ถึงปัญหาและความต้องการของทุกคนที่ได้ร่วมกันสังเคราะห์ขึ้น การจัดการการเรียนรู้นี้จะเกิดขึ้นโดยมีรูปแบบของการจัดการแบบมีส่วนร่วม (PAR : Participate) ภายใต้ระบบการพัฒนาแบบ PAR (Planning Action and Reaction) นักวิจัยได้ทำการเปรียบเทียบความเหมาะสมของ LM ว่ามีความแตกต่างจากการจัดการความรู้ (Knowledge Management) เพราะ KM จะเหมาะกับการพัฒนาขององค์กร ซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายเดียวกัน แต่หากเป็นประชาชนในท้องถิ่นแล้ว นักวิจัยเห็นว่า LM ควรจะมีความเหมาะสมมากกว่า ทั้งนี้เพราะระดับความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skilled) ความต้องการ (Want) รวมถึงปัญหา (Problem) ของคนในท้องถิ่น มีลักษณะที่หลากหลายมากกว่าองค์กรใดองค์กรหนึ่งโดยสิ้นเชิง ระบบ LM จะทำให้ทุกคนในท้องถิ่นได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน สามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของการเรียนรู้เพื่อตอบสนองความต้องการของแต่ละคนได้อย่างเหมาะสม ภายใต้สภาพแวดล้อมและข้อจำกัดของทรัพยากรของท้องถิ่นนั้นๆ การใช้หลักการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองให้มากที่สุดจึงถือได้ว่าเป็นหลักการของ LM นั่นเอง

จากที่มาและความสำคัญข้างต้น คณะนักวิจัยได้กำหนดกรอบแนวทางในการวิจัยร่วมกับประชาชนในการจัดการการเรียนรู้ (Learning Management) โดยกำหนดกรอบพื้นที่ท้องถิ่น (เมืองและชนบท: Rural and Urban) ของจังหวัดเชียงใหม่ อาศัยตัวแทนที่สามารถพัฒนาการจัดการการเรียนรู้แล้วสามารถนำไปใช้กับท้องถิ่นของตนเองได้ คณะนักวิจัยได้ทำการวิเคราะห์และได้ข้อสรุปว่า องค์กรที่มีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นมากที่สุดของแต่ละจังหวัด คือ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งภายใต้ความรับผิดชอบของ อบต. เอง เป็นผู้ที่ใกล้ชิดประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด ภายใต้ข้อสมมติฐานของคณะผู้วิจัยที่ว่า “หากมีการพัฒนาในตัวบุคลากรของ อบต. ในด้านการจัดการการเรียนรู้แล้ว บุคลากรเหล่านั้นได้นำความรู้ไปปรับใช้กับบทบาทของตนเองในการพัฒนาท้องถิ่น ก็จะสามารถพัฒนาท้องถิ่นในด้านต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมตามความต้องการ ภายใต้การมีส่วนร่วมในการพัฒนากับประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง”

ดังนั้น คณะผู้วิจัยอันประกอบด้วย นักวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทในการมีส่วนร่วมกับท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่เป็นอย่างมาก ภายใต้วิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัยที่ได้กำหนดไว้ว่า “มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เป็นมหาวิทยาลัยเพื่อท้องถิ่น” ด้วยแล้วจึงเป็นความสอดคล้องที่เหมาะสมกับการดำเนินงานวิจัยโครงการ “CMRU – SML” นี้ เป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งมหาวิทยาลัยเอง ยังได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ในการสนับสนุนงานวิจัยครั้งนี้ ซึ่งถือได้ว่างานวิจัยโครงการนี้เป็นการวิจัยเชิงบูรณาการอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) เพื่อเพิ่มศักยภาพของนักวิจัยท้องถิ่น ด้านกระบวนการจัดการการเรียนรู้ (LM) ให้สามารถพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเหมาะสม

(2) เพื่อให้สมาชิกของชุมชนในท้องถิ่น สามารถใช้กระบวนการจัดการการเรียนรู้ (LM) ในการสร้างแผนชุมชนเพื่อในการยกระดับการพัฒนาท้องถิ่น ทั้งในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ และการพัฒนาทางด้านสังคมได้อย่างเหมาะสมตามบริบทของท้องถิ่นของตนเองเปรียบเสมือนการพัฒนาจากรากหญ้าไปสู่รากแก้วที่แข็งแกร่ง

(3) เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้ในการเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่

(4) เพื่อเพิ่มศักยภาพของคนในชุมชนให้รู้จักการใช้การสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมและใช้เทคโนโลยีของชุมชน ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเหมาะสม

(5) เพื่อวัดมูลค่าเพิ่มของการจัดการสินทรัพย์ชุมชน ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ภาคชนบท และชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่ อันเกิดจากการจัดการเรียนรู้โครงการ “CMRU – SML”

วิธีการศึกษา

ประชากรที่ศึกษา คือ องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จำนวนทั้งสิ้น 24 อำเภอ 120 อบต. ซึ่งคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi – stage random sampling) โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดองค์การบริหารส่วนตำบลที่อยากเข้าร่วมโครงการ ใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified sampling) จากอำเภอต่างๆ ที่สนใจจะเข้าร่วมโครงการทั้งหมด 18 อำเภอ

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดเลือกเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยวิธีสุ่มแบบเจาะจงตามวัตถุประสงค์ (purposive sampling) มีผู้เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 42 อบต.

ขั้นตอนที่ 3 การจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ชุดโครงการวิจัยเกิดผลสัมฤทธิ์ จึงจำเป็นต้องใช้กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนานักวิจัยของโครงการ (Researcher of Project: RP) ในการวางแผนการดำเนินงานร่วมกันกับนักวิจัยท้องถิ่น (Researcher of Rural and Urban: RR) ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานในท้องถิ่นนั้นๆ รวมถึงการจัดการเรียนรู้ร่วมกันกับทรัพยากรมนุษย์หรือคนในชุมชน (Human Resource: HR) ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการเรียนรู้ครั้งนี้ โดยการเรียนรู้ทุกกระบวนการพัฒนาเริ่มจาก 1) การไม่รู้ ไปสู่ 2) การรับรู้ และเป็น 3) การเลียนรู้ จนกระทั่งพัฒนาไปเป็น 4) การเรียนรู้ นั่นเอง ทุกขั้นตอนของการเรียนรู้จะอาศัยการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้ทุกภาคส่วน คือ RP, RR และ HR ได้ปฏิบัติการเรียนรู้ร่วมกันผ่านโครงการบูรณาการการจัดการการเรียนรู้ด้านการสื่อสาร (Communication Management Learning: CML) ให้การเรียนรู้เหล่านั้นเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเห็นผลสัมฤทธิ์ที่ชัดเจน อีกทั้งยังต้องทำการประเมินการพัฒนาโครงการที่มีผลต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นนั้นๆ ด้วยการวัดมูลค่าเพิ่มจากการจัดการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (Marginal Value of Socio – economic Management Learning: MV – SML) ของท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ให้บังเกิดเห็นถึงคุณค่าและประโยชน์ที่ชัดเจนจากการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้นั่นเอง

ผลการศึกษา

ชุดโครงการวิจัยประกอบไปด้วยโครงการวิจัยย่อยทั้งสิ้น 5 โครงการวิจัย ผลการศึกษาของชุดโครงการวิจัยทั้งหมดสามารถสรุปได้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) การจัดการการเรียนรู้เพื่อสร้างและพัฒนานักวิจัยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาสรุปได้ว่า นักวิจัยสามารถจัดการเรียนรู้โดยการสร้างและพัฒนานักวิจัยท้องถิ่นประจำตำบลของจังหวัดเชียงใหม่ได้ 18 อำเภอ จำนวน 42 คน โดยส่วนใหญ่นักวิจัยท้องถิ่นเหล่านี้ดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนฯ ได้เสนองานวิจัยท้องถิ่นในประเด็นของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเหมาะสมตามบริบทของชุมชนนั้นๆ กล่าวคือ ในด้านเศรษฐกิจ การเกษตรและการท่องเที่ยว นักวิจัยท้องถิ่นสามารถเสนองานวิจัยได้ทั้งสิ้น 17 เรื่อง สำหรับในด้านสังคมและวัฒนธรรม สามารถเสนองานวิจัยได้ 14 เรื่อง และด้านการศึกษามีงานวิจัยท้องถิ่นจำนวน 6 เรื่อง ส่วนด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม นักวิจัยท้องถิ่นได้เสนองานวิจัยจำนวน 5 เรื่อง

จากการศึกษาพบว่า งานวิจัยเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ถูกนำไปใช้จริงในท้องถิ่นได้อย่างถูกต้องตามหลักของทฤษฎีงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน อันเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของนักวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยนักวิจัยท้องถิ่นเหล่านี้จะนำเอาต้นแบบของการเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นแบบอย่างกับการพัฒนาท้องถิ่นด้วยงานวิจัยในด้านอื่นๆ ต่อไป นับได้ว่าเป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาท้องถิ่นด้วยงานวิจัยกับการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

(2) การจัดการการเรียนรู้เพื่อสร้างแผนชุมชนในการยกระดับการพัฒนาท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่จากรากหญ้าสู่รากแก้ว ผลการศึกษาสรุปได้ว่า คณะนักวิจัยสามารถจัดการเรียนรู้ในการสร้างแผนพัฒนาชุมชน ด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนในท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ถึง 42 แห่ง โดยการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง อุปสรรคและโอกาสที่จะพัฒนาชุมชนด้วยชุมชน รวมถึงการเรียนรู้ระหว่างชุมชน จนถึงการเรียนรู้กับภาคีนอกชุมชนในระดับอำเภอและระดับจังหวัด อาศัยคำชี้แนะจากนักปราชญ์ทั้งในและนอกชุมชน จนเกิดผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาอย่างแท้จริง เปรียบเสมือนการพัฒนาจากรากหญ้าสู่รากแก้วที่แข็งแกร่ง ผลของการวิจัยสามารถสรุปแผนชุมชนที่ได้จากการเรียนรู้ในด้านเศรษฐกิจ จำนวน 17 แผน ในด้านการศึกษา จำนวน 14 แผน ในด้านสังคม จำนวน 6 แผน และในด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม จำนวน 5 แผน โดยแผนชุมชนเหล่านี้จะถูกนำไปใช้จริงในท้องถิ่น ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552

ผลที่ได้จากการนำเอาแผนชุมชนนี้ไปใช้ จะก่อให้เกิดการยอมรับและสนับสนุนของคนในชุมชน เกิดแรงผลักและแรงหนุนให้ชุมชนเกิดการพัฒนาอย่างแท้จริง ซึ่งบทเรียนที่ได้จากการเรียนรู้สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ ชุมชนจะนำเอาไปเป็นต้นแบบของการเรียนรู้ในการสร้างแผนชุมชนด้านอื่นๆ อีกทั้งยังจะมีการขยายผลการดำเนินงานไปในพื้นที่อื่นของจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียงต่อไป

(3) การจัดการการเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาสรุปได้ว่า แนวทางในการเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นในแต่ละด้านได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ การเกษตรและการท่องเที่ยว ควรจัดการเรียนรู้ในการสร้างแผนธุรกิจ แผนประชาสัมพันธ์สินค้า แผนการตลาด และแผนพัฒนาบุคคลด้านธุรกิจชุมชน ส่วนด้านสังคมและวัฒนธรรม ควรจะ

จัดการเรียนรู้ในการประชาคมแบบมีส่วนร่วมในการสร้างความสงบสุขในชุมชน การสร้างศักยภาพความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนทั้งกายและใจ คุณธรรมและจริยธรรมให้เพิ่มขึ้น ในด้านการศึกษานั้นควรจะจัดการเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาจิตวิทยารวมถึงการสร้างเชาวน์อารมณ์ (EQ) ในเด็กและเยาวชนในท้องถิ่น ส่วนด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมนั้น ควรจะจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศวิทยา การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รวมถึงสุขอนามัยของชุมชนให้สะอาด ปลอดภัย ซึ่งแนวทางการจัดการเรียนรู้ทั้งสี่ด้านนี้ จะช่วยเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนให้มีศักยภาพที่เพิ่มขึ้นในการที่จะต่อยอดสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นต่อไป เพื่อที่จะยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ให้เพิ่มขึ้น การจัดการเรียนรู้ในการเพิ่มศักยภาพให้กับทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนนั้นๆ จึงเป็นแบบอย่างที่ชุมชนต้องเรียนรู้ร่วมกันในท้องถิ่นของตนเองและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้กับชุมชนกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนให้เกิดการพัฒนาแบบองค์รวมเชิงบูรณาการ อันจะเป็นการเพิ่มโอกาสการพัฒนาชุมชนของตนเองให้ยั่งยืนสืบไป

(4) การจัดการการเรียนรู้ในการบูรณาการการสื่อสารของชุมชนแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาสรุปได้ว่า แนวทางในการจัดการเรียนรู้ครั้งนี้เริ่มจากการพัฒนานักประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น จำนวน 9 คน ซึ่งเป็นนักประชาสัมพันธ์ยุวชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนให้สามารถผลิตสื่อสารสนเทศเพื่อการประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น โดยการนำเสนอการดำเนินงานโครงการภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งสิ้น 42 องค์การบริหารส่วนตำบล ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนในท้องถิ่นสามารถเรียนรู้ร่วมกันเชิงบูรณาการกับหน่วยงานในท้องถิ่นของตนเองกับการผลิตสื่อที่กระตุ้นและส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น 4 ด้านคือ สื่อสารสนเทศเพื่อการสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจ การเกษตรและการท่องเที่ยว จำนวน 17 ชิ้นงาน สื่อสารสนเทศเพื่อการสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นด้านสังคม จำนวน 14 ชิ้นงาน สื่อสารสนเทศเพื่อการสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นด้านการศึกษา จำนวน 6 ชิ้นงาน และสื่อสารสนเทศเพื่อการสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม จำนวน 5 ชิ้นงาน ผลงานสื่อสารสนเทศที่ผลิตได้ของชุมชนถูกนำเสนอผ่านสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย (สทท) จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่เดือนกันยายนถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2551 การประชาสัมพันธ์ดังกล่าวจะทำให้ชุมชนได้ทราบทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเองและเกิดการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับการกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

(5) การวัดมูลค่าเพิ่มของสินทรัพย์ชุมชนจากการจัดการการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคชนบทและชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ชุมชนสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงด้านการจัดการสินทรัพย์ชุมชนของตนเองได้เป็นอย่างดี ชุมชนสามารถวิเคราะห์และค้นหาศักยภาพของชุมชนเกี่ยวกับสินทรัพย์ของชุมชนที่มีอยู่ โดยเข้าใจถึงคุณค่าของสินทรัพย์ชุมชนที่สำคัญยิ่งคือ “ทุนบุคคลหรือทุนมนุษย์” นักวิจัยจึงได้เสนอแนะแนวทางในการจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพของทุนบุคคลให้มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้นอันจะส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนนั้นต่อไป เพราะปัจจัยทุนบุคคลนี้เป็นปัจจัยหลักที่สำคัญต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนนั้นเอง แนวทางในการจัดการเรียนรู้ได้แก่การเพิ่มทักษะของทุนบุคคลโดยเฉพาะในประเด็นของการพึ่งตนเอง รวมถึงการสร้างกลุ่มทุนบุคคลและเพิ่มศักยภาพให้เป็นองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งจนเติบโตเป็นเครือข่ายองค์กรที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

สำหรับผลการวิเคราะห์มูลค่าเพิ่มของโครงการวิจัยที่ได้ดำเนินงานในปีที่ผ่านมา นักวิจัยสามารถวัดมูลค่าเพิ่มทางด้านเศรษฐกิจด้วยตัวชี้วัด “ผลสัมฤทธิ์ทางรายได้และความคุ้มค่าทางการเงิน” ซึ่งก่อให้เกิดมูลค่าของสินค้าและบริการที่เพิ่มขึ้นในด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลถึงร้อยละ 48 และร้อยละ 55 ตามลำดับ และในด้านสังคมนั้น ผลการศึกษาพบว่า ตัวชี้วัดมูลค่าเพิ่มทางสังคมที่เพิ่มขึ้นคือ คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ประเมินได้จากสุขภาพทางกาย สุขภาพทางจิตของคนในชุมชน โดยเฉพาะจิตสำนึกต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในลักษณะของความรักและความสามัคคีของคนในชุมชน มีค่าเพิ่มสูงขึ้นถึงร้อยละ 86 ทั้งนี้เพราะคนในชุมชนมีความพึงพอใจเป็นอย่างมากต่อการเรียนรู้ร่วมกันที่จะนำพาชุมชนให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนของตนเอง

จากผลการวิจัยที่ได้จากโครงการวิจัยทั้ง 5 เรื่อง สามารถสรุปเป็นภาพรวมของผลการดำเนินงานทั้งหมดของชุดโครงการวิจัยในประเด็นของการเรียนรู้ร่วมกับเชิงบูรณาการแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน ก่อให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้สี่ขั้นตอน โดยเริ่มจาก 1) การไม่รู้ พัฒนาไปสู่ 2) การรับรู้ และเป็น 3) การเลียนรู้ จนกระทั่งพัฒนาไปเป็น 4) การเรียนรู้ นั่นเอง ทุกขั้นตอนของการเรียนรู้จะอาศัยการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้ทุกภาคส่วนได้ปฏิบัติการเรียนรู้ร่วมกันผ่านโครงการบูรณาการการจัดการการเรียนรู้ด้านการสื่อสาร ให้การเรียนรู้เหล่านั้นเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเห็นผลสัมฤทธิ์ที่ชัดเจน อีกทั้งยังได้ทำการประเมินการพัฒนาโครงการที่มีผลต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น ด้วยการวัดมูลค่าเพิ่มจากการจัดการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น ในจังหวัดเชียงใหม่ ให้บังเกิดเห็นถึงคุณค่าและประโยชน์ที่ชัดเจนจากการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้นั่นเอง สามารถสรุปได้เป็นผลลัพธ์ในประเด็นต่างๆ มีรายละเอียดดังนี้

(1) การวิจัยสามารถพัฒนานักวิจัยของท้องถิ่นได้ทั้งสิ้น 42 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนประจำตำบลทั้ง 42 แห่ง จาก 18 อำเภอ ทั่วจังหวัดเชียงใหม่

(2) การวิจัยสามารถพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ได้ 42 ชุมชน จาก 18 อำเภอ ทั่วจังหวัดเชียงใหม่

(3) การวิจัยสามารถจัดการเรียนรู้ในการสร้างแผนพัฒนาชุมชนของท้องถิ่นได้ทั้งสิ้น 4 ด้าน คือ แผนพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ จำนวน 17 แผน แผนพัฒนาด้านสังคมจำนวน 14 แผน แผนพัฒนาด้านการศึกษาจำนวน 6 แผน และแผนพัฒนาด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมจำนวน 5 แผน แผนพัฒนาเหล่านี้ได้ถูกนำไปปฏิบัติจริงกับชุมชนในท้องถิ่นของตนเอง

(4) การวิจัยสามารถนำแผนชุมชนไปปฏิบัติได้จริงโดยผ่านการประเมินผลการดำเนินงานด้วยตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security Indicators: HSI) อันจะทำให้ทราบถึงมูลค่าเพิ่มของโครงการต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งผลการประเมินพบว่าทุกภาคส่วนทั้งผู้นำองค์กร ผู้ปฏิบัติงาน รวมถึงผู้รับนโยบาย หรือชุมชน สามารถบูรณาการร่วมกันในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการพัฒนาที่เริ่มต้นจากชุมชนและเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง เปรียบเสมือนการพัฒนาจากรากหญ้าสู่รากแก้วที่แข็งแกร่ง

(5) แผนพัฒนาชุมชนที่ได้จากการจัดการเรียนรู้ได้ถูกนำไปผลิตสื่อสารสนเทศเพื่อการประชาสัมพันธ์แผนชุมชนโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วมกับยุวชนนักประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น ผ่านสื่อประชาสัมพันธ์วิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย (สทท) จังหวัดเชียงใหม่ ให้ทุกภาคส่วนได้ทราบถึงทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเองและเกิดการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับแนวทางการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

สรุปผลการศึกษาและวิจารณ์ผล

ผลการวิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาได้ว่าสามารถพัฒนานักวิจัยของท้องถิ่นได้ทั้งสิ้น 42 อบต.ๆ ละ 1 คน สามารถจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ได้ 42 ชุมชน สามารถจัดการเรียนรู้ในการสร้างแผนพัฒนาชุมชนของท้องถิ่นได้ทั้งสิ้น 4 ด้าน คือ แผนพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ จำนวน 17 แผน แผนพัฒนาด้านสังคมจำนวน 14 แผน แผนพัฒนาด้านการศึกษาจำนวน 6 แผน และแผนพัฒนาด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมจำนวน 5 แผน แผนพัฒนาเหล่านี้ได้ถูกนำไปปฏิบัติจริงกับชุมชนในท้องถิ่น โดยผ่านการประเมินผลการดำเนินงานด้วยตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security Indicators : HSI) อันจะทำให้ทราบถึงมูลค่าเพิ่มของโครงการต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งผลการประเมินพบว่าทุกภาคส่วนทั้งผู้นำองค์กร ผู้ปฏิบัติงาน รวมถึงผู้รับนโยบาย หรือชุมชน สามารถบูรณาการร่วมกันในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการพัฒนาที่เริ่มต้นจากชุมชนและเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง เปรียบเสมือนการพัฒนาจากรากหญ้าสู่รากแก้วที่แข็งแกร่ง นอกจากนี้แผนพัฒนาชุมชนที่ได้จากการจัดการเรียนรู้ได้ถูกนำไปผลิตสื่อสารสนเทศเพื่อการประชาสัมพันธ์แผนชุมชนโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วมกับยุวชนนักประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น ผ่านสื่อประชาสัมพันธ์วิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย (สทท) จังหวัดเชียงใหม่ ให้ทุกภาคส่วนได้ทราบถึงทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเองและเกิดการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับแนวทางการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

ดังนั้นแนวทางในการดำเนินงานวิจัยในระยะต่อไป คณะนักวิจัยควรจะขยายผลการดำเนินงานให้ครอบคลุมทั่วจังหวัดเชียงใหม่ ทั้ง 24 อำเภอ เพื่อให้ชุมชนในท้องถิ่น ทั้งชุมชนเมืองและชุมชนชนบทได้รับการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อที่จะพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของตนเองแบบมีส่วนร่วม อันจะก่อให้เกิดความยั่งยืนของการพัฒนาบนฐานทรัพยากรของตนเอง ลดการพึ่งพาจากหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานอื่นๆ อันจะทำให้ชุมชนเหล่านั้นสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างแท้จริง อีกทั้งควรจะขยับฐานขององค์กรที่ศึกษา จากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กไปสู่ขนาดกลาง ที่เรียกว่า “เทศบาลตำบล” อันจะทำให้เกิดการขยายองค์ความรู้จากการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นให้กว้างขึ้นกว่าเดิม อีกทั้งยังควรจะหาภาคีหน่วยงานการศึกษาในและนอกท้องถิ่นร่วมด้วย เพื่อให้เกิดการบูรณาการองค์ความรู้ต่อยอดจากชุมชน อันจะเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้กับองค์กรการศึกษาอื่นๆ เป็นต้นแบบของการพัฒนาโครงการวิจัยและขยายผลต่อไปยังจังหวัดอื่นๆ ได้ จะทำให้ภาครวมของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขยายวงกว้างมากขึ้นเป็นระดับภาค หรือระดับประเทศต่อไป อันจะเป็นการบูรณาการให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ของตนเองจากฐานของทรัพยากรมนุษย์ (ปราชญ์) ที่มีอยู่ในชุมชน อันจะมีความเหมาะสมกับบริบทของชุมชนของตนเอง

กิตติกรรมประกาศ

ชุดโครงการวิจัย “การจัดการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ของภาคชนบทและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่” ได้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยครั้งนี้ นักวิจัยขอขอบพระคุณสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติที่ได้กรุณาให้ทุนอุดหนุนจนทำให้การวิจัยครั้งนี้ประสบความสำเร็จ รวมถึงบุคลากรทุกท่านจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ หน่วยงานในท้องถิ่น อันได้แก่ บุคลากรทุกท่านขององค์การบริหารส่วนตำบล ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ของโครงการทุกท่าน รวมถึงนักศึกษาช่วยงานทุกท่านที่ได้รวมพลังในการทำงานมาตลอด

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แก้วเทพ. 2549. **ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา**. กรุงเทพฯ: เอดิสันเพรสโปรดักส์

คณะวิจัยเรื่องการปฏิรูประบบสื่อ. 2547. **บทสังเคราะห์การปฏิรูปสื่อ**. โครงการ “การปฏิรูปสื่อ” ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ชัยรัตน์ คำนวณ. **บทบาทสื่อมวลชนต่อวัฒนธรรมไทย**. เข้าถึงได้จาก: http://www.thaipressasso.com/hotnews.newsthai.htm วันที่สืบค้น 8 ก.ย. 2549

ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์ และคณะ 2548. **โครงการ การวิจัยเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนและการเชื่อมโยงกับวิสาหกิจรูปแบบอื่น และอุตสาหกรรมหลัก เพื่อให้เกิดลำดับชั้นการพัฒนาจากรากหญ้าสู่รากแก้วอย่างยั่งยืน**. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (ระหว่าง ตุลาคม 2548 – กันยายน 2551).

ทวีศักดิ์ ปิ่นทอง. 2550. **หลักนิเทศศาสตร์**. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์. 2544. **กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ประชาคม ประชาสังคม**. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.

ธงชัย สันติวงษ์. 2548. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์

นที เนียมศรีจันทร์. 2545. **ประโยชน์ที่คาดหวังจากการติดตามและประเมินผลหลังสิ้นสุดการวิจัย: มุมมองของผู้กำหนดนโยบายการวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

ประเวศ วะสี และคณะ. 2548. **การจัดการความรู้เพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาอาชีพแบบบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบยั่งยืน**. สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.).

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. 2547. **กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ไพโรจน์ พรมสาสน์. **“แนวทางปฏิบัติราชการ” การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน**. วารสารพัฒนาชุมชน. 38 (พฤศจิกายน 2542)

สนธยา พลศรี. 2542. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. สงขลา: สถาบันราชภัฏสงขลา

สุพัตรา ชาติบัญชาชัย. 2548. **กระบวนการเรียนรู้: แนวคิด ความหมาย และบทเรียนในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข

สุมณฑา พรหมบุญและคณะ. 2550. **“การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม”**. หน้า 34 รวบรวมโดย สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์

สำนักงานท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่. 2549. **ข้อมูลองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดเชียงใหม่**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.e.chiangmai.go.th/echiangmai/service/blance_list.php?office (2 ตุลาคม 2549)

อารี วิบูลย์พงศ์ ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์. 2547 **“การพัฒนานักวิจัยเชิงปฏิบัติการไตรภาคีเพื่อยกระดับวิสาหกิจชุมชนระยะที่ 1 : ภาคเหนือตอนบน”**. ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ และคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (ระหว่าง 15 กันยายน 2546–15 ธันวาคม 2547) (15 เดือน)

Bovee, Courtland L. and others. 2000. **Management**. New York:McGraw–Hill, Inc..

Organization for Economic Co – operation and Development (OEDC). 1993. The Measurement of Scientific and Technological Activities : Functional Distribution : 67 – 72.

Robbins, Stephen.P and Mary Coutler. 1999. **Management**. 6th ed.New Jersey: Prentice–Hall Inc..

การจัดการการเรียนรู้เพื่อสร้างและพัฒนานักวิจัย ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่

Learning management to create and develop researchers for developing social and economic of local communities in Chiang Mai

ผศ.วีระศักดิ์ สมยานะ
สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

02

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การจัดการการเรียนรู้เพื่อสร้างและพัฒนานักวิจัย ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนานักวิจัยท้องถิ่น ในจังหวัดเชียงใหม่ ด้วยวิธีการจัดการการเรียนรู้ (Learning Management: LM) และเพิ่มศักยภาพของนักวิจัยท้องถิ่น ให้สามารถพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเหมาะสม วิธีการศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) และการวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) กับกลุ่มเป้าหมายคือ นักวิจัยท้องถิ่นประจำตำบลจำนวน 42 ตำบล 18 อำเภอ ทั่วจังหวัดเชียงใหม่ กับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเป็นนักวิจัยท้องถิ่นที่มีศักยภาพในการพัฒนาชุมชนของตนเองตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น 4 ด้านคือ ด้านเศรษฐกิจการเกษตรและการท่องเที่ยว ด้านสังคม ด้านการศึกษาและด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม

ผลการวิจัย นักวิจัยสามารถจัดการเรียนรู้โดยการสร้างและพัฒนานักวิจัยท้องถิ่นประจำตำบลของจังหวัดเชียงใหม่ได้ 18 อำเภอ จำนวน 42 คน โดยส่วนใหญ่นักวิจัยท้องถิ่นเหล่านี้ดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนฯ ได้เสนองานวิจัยท้องถิ่นในประเด็นของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเหมาะสมตามบริบทของชุมชนนั้นๆ กล่าวคือ ในด้านเศรษฐกิจ การเกษตรและการท่องเที่ยว นักวิจัยท้องถิ่นสามารถเสนองานวิจัยได้ทั้งสิ้น 17 เรื่อง สำหรับในด้านสังคมและวัฒนธรรม สามารถเสนองานวิจัยได้ 14 เรื่อง และด้านการศึกษา มีงานวิจัยท้องถิ่นจำนวน 6 เรื่อง ส่วนด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม นักวิจัยท้องถิ่นได้เสนองานวิจัยจำนวน 5 เรื่อง ซึ่งงานวิจัยเหล่านี้ล้วนแล้วแต่นำไปปฏิบัติจริงในท้องถิ่นได้อย่างถูกต้องตามหลักของทฤษฎีงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน อันเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของนักวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยนักวิจัยท้องถิ่นเหล่านี้จะนำเอาต้นแบบของการเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นแบบอย่างกับการพัฒนาท้องถิ่นด้วยงานวิจัยในด้านอื่นๆ ต่อไป นับได้ว่าเป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาท้องถิ่นด้วยงานวิจัยกับการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: นักวิจัย, การจัดการการเรียนรู้, การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

Abstract

Learning management to create and develop researchers for developing social and economic of local communities in Chiang Mai has objective to create and develop researchers in Chiang Mai by learning management and increase the potential of local researchers to develop economic and social of their own local communities. Participatory action research and SWOT analysis were conducted with local researchers in 42 sub districts from 18 districts in Chiang Mai depended on four developmental plans of social and economic.

The study was that local researchers are created. Most of them are planning and policy officers. They can present their own research related to develop economic, agriculture and tourism in their communities totaling 17 issues. 14 social and culture issues included 6 issues in education are presented by these local researchers. In addition, there are 5 issues concerning hygienic and environment presented. All of these researches can be applied and operated in local communities efficiently. These local researchers will bring these prototypes of doing research to be the example for developing their own communities by research work. It is this learning by using research work to develop local communities and providing a chance for local people to really take part in this development.

Keyword: Researcher, Learning Management, Socio – Economic Development

บทนำ

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการสร้างรายได้และสามารถพึ่งพาตนเองเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถแก้ไขปัญหาความยากจน ซึ่งเป็นปัญหาหลักของชุมชนเกษตรกรไทย และเป็นกลไกขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ นอกจากนี้การให้ความสำคัญกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้พึ่งตนเอง จะนำไปสู่การเป็นฐานรากทางเศรษฐกิจและสังคมที่มั่นคงและยั่งยืนของระบบเศรษฐกิจระดับประเทศ อย่างแท้จริงถือได้ว่าเป็นการพัฒนาคนและกระบวนการกลุ่ม เป็นการเน้นให้ประชาชนในภาคการเกษตรเข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัยและพัฒนาเศรษฐกิจให้มากขึ้น โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งพื้นฐานของเศรษฐกิจมาจากการเกษตร มีหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาภาคการเกษตรเป็นอย่างมาก แต่เมื่อพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดในลักษณะของ “การพัฒนาห่วงโซ่มูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์” แล้ว กลับพบว่า ยังไม่ได้เกิดขึ้นจากความต้องการของชุมชนเอง ชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนามากนักส่วนใหญ่แล้วมาจากนโยบายของภาครัฐ โดยเฉพาะชุมชนในท้องถิ่น (rural and urban) ด้วยแล้วเป็นการรับนโยบายเพื่อปฏิบัติเกือบทั้งหมด

สำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นพบว่าทางสมาชิกขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) อยากมีส่วนร่วมกับหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งเป็นผู้จัดงานวิจัยครั้งนี้แล้วอยากให้ทางคณะผู้วิจัยได้ทำการพัฒนาโครงการวิจัยเพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นให้มากที่สุดจากความสนใจอย่างยิ่งของ อบต. จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องด้วยมองเห็นประโยชน์จากการทำความเข้าใจในงาน

วิจัยครั้งนี้ ยังพบว่าเจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติของหน่วยงานสนับสนุนสนใจที่ขอเข้ารับการอบรมและประสงค์จะทำการวิจัยในลักษณะเดียวกันนี้ในพื้นที่ของตนเองด้วย ในลักษณะของการเป็นนักวิจัยของท้องถิ่นของตนเอง เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปพัฒนาและวางแผนเศรษฐกิจชุมชนตนเอง อันเป็นผลที่เกิดขึ้นจริงจากการปฏิบัติ มิใช่การทดลองแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามคณะวิจัยพบว่า การวิจัยในระยะเวลาสั้น ๆ ไม่เป็นการเพียงพอต่อการพัฒนานักวิจัยท้องถิ่นเหล่านี้ นักวิจัยท้องถิ่น (เจ้าหน้าที่จากหน่วยปฏิบัติงาน) ไม่สามารถดำเนินการเองได้ทั้งหมด ทำให้ทีมผู้วิจัยได้จัดทำโครงการ “การจัดการการเรียนรู้เพื่อสร้างและพัฒนานักวิจัย ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่” เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของนักวิจัยชุมชนเอง ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาบุคลากรและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต (productivity) มูลค่าเพิ่ม (value added) และความได้เปรียบในการแข่งขัน (competitive advantage) แก่เศรษฐกิจของชุมชนในวงกว้างมากขึ้น โดยการวิจัยครั้งนี้ได้ประเมินความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการทั้งหมด ซึ่งพบว่าทุก อบต. อยากจะร่วมมือกันเพื่อจัดทำโครงการวิจัยนี้ขึ้น ทั้งนี้นักวิจัยร่วมทุกคนได้เล็งเห็นว่าการขยายการวิจัยในลักษณะนี้ โดยมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติของหน่วยงานสนับสนุนในพื้นที่ (อบต.) เป็นนักวิจัยร่วมจะเป็นการขยายผลการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น และย่นระยะเวลาในการพัฒนาธุรกิจชุมชนบนฐานแห่งความรู้และข้อมูลได้โดยกองกำลังนักวิจัยด้านเศรษฐกิจ และสังคมจำนวนมากที่จะเกิดขึ้นตามมาจากการสร้างและพัฒนานักวิจัยในท้องถิ่นนั่นเอง

ดังนั้น คณะผู้วิจัยอันประกอบด้วย นักวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทในการมีส่วนร่วมกับท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่เป็นอย่างมาก ภายใต้วิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัยที่ได้กำหนดไว้ว่า “มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เป็นมหาวิทยาลัยเพื่อท้องถิ่น” ด้วยแล้ว จึงเป็นความสอดคล้องที่เหมาะสมกับการดำเนินงานวิจัยโครงการ “การจัดการการเรียนรู้เพื่อสร้างและพัฒนานักวิจัย ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่” เป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งมหาวิทยาลัยเอง ยังได้ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ในการสนับสนุนงานวิจัยครั้งนี้ ซึ่งถือได้ว่างานวิจัยโครงการนี้เป็นการวิจัยเชิงบูรณาการอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) เพื่อสร้างและพัฒนานักวิจัยท้องถิ่น ในจังหวัดเชียงใหม่ ด้วยวิธีการจัดการการเรียนรู้ (Learning Management: LM)

(2) เพื่อเพิ่มศักยภาพของนักวิจัยท้องถิ่น ให้สามารถพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเหมาะสม

วิธีการศึกษา

ประชากรที่ศึกษา คือ เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จำนวนทั้งสิ้น 24 อำเภอ โดยมีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi – stage random sampling) โดยมี**ขั้นตอนที่ 1** กำหนดองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีความต้องการเข้าร่วมโครงการ ใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified sampling) พบว่ามี อบต. เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 18 อำเภอ

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดเลือกเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยวิธีสุ่มแบบเจาะจงตามวัตถุประสงค์ (purposive sampling) มีผู้เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 42 อบต. อาศัยข้อมูลต่างๆ ในการศึกษา

(1) ข้อมูลปฐมภูมิ

ได้แก่การสืบค้นข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง (ชุมชน) ที่เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล จะนำมาศึกษาเป็นกรณีศึกษาสำหรับการพัฒนาเป็นนักวิจัยท้องถิ่น โดยการจดบันทึก ประกอบกับวิธีการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์เจาะลึก โดยมีสมาชิกของกลุ่มเป็นผู้ร่วมกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) และให้ข้อมูลตลอดระยะเวลาของการดำเนินงาน (Participatory research)

(2) ส่วนข้อมูลทุติยภูมิ

เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเบื้องต้นด้านต่างๆ ได้แก่ การบริหารการจัดการองค์กร การก่อเกิดองค์กลุ่ม ปัญหาและความต้องการในการพัฒนา ทั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคม เป็นต้น โดยการศึกษาครั้งนี้จะเป็นการศึกษาแบบการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) ดังนั้น จึงมีส่วนราชการและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ถือว่าเป็นผู้ร่วมวิจัยในท้องถิ่นด้วยที่สำคัญ คือ องค์การบริหารส่วนตำบล สถานีอนามัยประจำตำบล สำนักงานเกษตรตำบล สำนักงานสหกรณ์ เป็นต้น

(3) ชนิดของเครื่องมือ

(3.1) ใช้แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต (Interview schedule)

เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีลักษณะคำถามซึ่งกำหนดคำตอบไว้ล่วงหน้าให้เลือกตอบ (close ended questions) และคำตอบแบบให้เติมคำตอบ (open ended questions) โดยนักวิจัยจะเป็นผู้ทำการสัมภาษณ์และสังเกต เพื่อบันทึกข้อมูลที่ได้จากกลุ่มชุมชนโดยแบ่งเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์เป็น 3 ตอน

1) ข้อมูลลักษณะพื้นฐานทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของกลุ่มชุมชน
2) ข้อมูลสภาพทั่วไปด้านการบริหารการจัดการกลุ่ม การก่อเกิดกลุ่ม
3) ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของกลุ่ม เพื่อการพัฒนากลุ่มทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

ขั้นตอนที่ 3 ทำการเตรียมการวิจัยเพื่อศึกษาข้อมูลองค์การบริหารส่วนตำบล เกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของแต่ละนักวิจัยใหม่ เพื่อที่จะตอบสนองการพัฒนาของแต่ละคน จากนั้นทำการดำเนินการวิจัย (พัฒนาศักยภาพของนักวิจัย) พร้อมกับดำเนินการติดตามและประเมินผลการพัฒนาศักยภาพของนักวิจัยที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ โดยการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำรายงานการวิจัยต่อไป

ผลการศึกษา

การวิจัยเรื่อง “การจัดการการเรียนรู้เพื่อสร้างและพัฒนานักวิจัย ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนานักวิจัยท้องถิ่น ในจังหวัดเชียงใหม่ด้วยวิธีการจัดการการเรียนรู้ (Learning Management: LM) และเพิ่มศักยภาพของนักวิจัยท้องถิ่น ให้สามารถพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเหมาะสม วิธีการศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) และการวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) กับกลุ่มเป้าหมายคือ นักวิจัยท้องถิ่นประจำตำบลจำนวน 42 ตำบล 18 อำเภอ ทั่วจังหวัดเชียงใหม่ กับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเป็นนักวิจัยท้องถิ่น

ที่มีศักยภาพในการพัฒนาชุมชนของตนเองตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น 4 ด้านคือด้านเศรษฐกิจ การเกษตรและการท่องเที่ยว ด้านสังคม ด้านการศึกษาและด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม

ผลการวิจัย นักวิจัยสามารถจัดการเรียนรู้โดยการสร้างและพัฒนานักวิจัยท้องถิ่นประจำตำบลของจังหวัดเชียงใหม่ได้ 18 อำเภอ จำนวน 42 คน โดยส่วนใหญ่นักวิจัยท้องถิ่นเหล่านี้ดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนฯ ซึ่งกระบวนการในการสร้างและพัฒนาเจ้าหน้าที่ประจำองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่านี้ให้เป็นนักวิจัยท้องถิ่นด้วยวิธีการจัดการการเรียนรู้ (Learning Management: LM) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนแรก เป็นการวิเคราะห์ศักยภาพพื้นฐานของบุคลากรที่เข้าร่วมโครงการเพื่อสะท้อนปัญหาและความต้องการของบุคลากรแต่ละคน

ขั้นตอนที่สอง ทำการจัดการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ “การเรียนรู้เพื่อสร้างและพัฒนานักวิจัยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมจังหวัดเชียงใหม่”เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงกระบวนการวิจัย ประโยชน์ของการวิจัย และการประยุกต์ใช้งานวิจัยกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่นของตนเอง

ขั้นตอนที่สาม นำเสนอโครงร่างงานวิจัยตามแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นของท้องถิ่นของตนเอง และเริ่มดำเนินงานวิจัย โดยนักวิจัยร่วมจากหน่วยงานภาคีต่างๆ เป็นพี่เลี้ยงนักวิจัย คอยให้คำปรึกษา และคำแนะนำอย่างสม่ำเสมอ

ขั้นตอนที่สี่ เป็นการศึกษาดูงานกลุ่มอื่นๆ ที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่นทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ การเกษตรและการท่องเที่ยว ด้านสังคม ด้านการศึกษาและด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม

และ**ขั้นตอนที่ห้า** เป็นการนำเสนอรายงานการวิจัย และผลการประเมินติดตามงานวิจัยของนักวิจัยท้องถิ่น ประจำตำบลทั้ง 42 คน ต่อคณะนักวิจัยโครงการ และนักวิจัยร่วมจากหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องทั้งหมด

นักวิจัยสามารถนำเสนองานวิจัยท้องถิ่นของตนเองในประเด็นของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมตามบริบทของชุมชนนั้นๆ กล่าวคือ ในด้านเศรษฐกิจ การเกษตรและการท่องเที่ยว นักวิจัยท้องถิ่นสามารถเสนองานวิจัยได้ทั้งสิ้น 17 เรื่อง ในด้านสังคมและวัฒนธรรม สามารถเสนองานวิจัยได้ 14 เรื่อง ดังรายนามของนักวิจัยท้องถิ่น ด้านการศึกษา มีงานวิจัยท้องถิ่นจำนวน 6 เรื่อง ดังรายนามของนักวิจัยท้องถิ่น ส่วนด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม นักวิจัยท้องถิ่นได้เสนองานวิจัยจำนวน 5 เรื่อง ดังรายนามของนักวิจัยท้องถิ่น

สรุปผลการศึกษาและวิจารณ์ผล

ผลการวิจัยสรุปได้ว่าสามารถจัดการเรียนรู้โดยการสร้างและพัฒนานักวิจัยท้องถิ่นประจำตำบลของจังหวัดเชียงใหม่ได้ 18 อำเภอ จำนวน 42 คน โดยส่วนใหญ่นักวิจัยท้องถิ่นเหล่านี้ดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนฯ ได้เสนองานวิจัยท้องถิ่นในประเด็นของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเหมาะสมตามบริบทของชุมชนนั้นๆ กล่าวคือ ในด้านเศรษฐกิจ การเกษตรและการท่องเที่ยว นักวิจัยท้องถิ่นสามารถเสนองานวิจัยได้ทั้งสิ้น 17 เรื่อง สำหรับในด้านสังคมและวัฒนธรรม สามารถเสนองานวิจัยได้ 14 เรื่อง และด้านการศึกษา มีงานวิจัยท้องถิ่นจำนวน 6 เรื่อง ส่วนด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม นักวิจัยท้องถิ่นได้เสนองานวิจัยจำนวน 5 เรื่อง ซึ่งงานวิจัยเหล่านี้ล้วนแล้วแต่นำไปปฏิบัติจริงในท้องถิ่นได้อย่างถูกต้องตามหลักของทฤษฎีงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน อันเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของนักวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยนักวิจัยท้องถิ่นเหล่านี้จะนำเอาต้นแบบของการ

เรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นแบบอย่างกับการพัฒนาท้องถิ่นด้วยงานวิจัยในด้านอื่นๆ ต่อไป นับได้ว่าเป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาท้องถิ่นด้วยงานวิจัยกับการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

สำหรับแนวทางข้อเสนอแนะของการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ มีอยู่ด้วยกันสามส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง เป็นข้อเสนอแนะต่อนักวิจัยท้องถิ่น กับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรจะส่งบุคลากรที่รับผิดชอบโดยตรงกับการพัฒนาท้องถิ่นมากที่สุดในการเข้าร่วมโครงการพัฒนานักวิจัยฯ ครั้งนี้ ซึ่งการวิจัยที่ผ่านมาพบว่าเกือบร้อยละ 90 เป็นเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนของ อบต. ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงกับการพัฒนาท้องถิ่น แต่ที่เหลืออีกส่วนหนึ่งนั้น บุคลากรที่เข้าร่วมยังไม่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านนี้ ดังนั้นในการพัฒนางานวิจัยครั้งต่อไปควรจะพัฒนาบุคลากรที่จะนำเอางานวิจัยไปส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นให้ได้ผลมากที่สุด ตัวอย่างเช่น เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เป็นต้น

สำหรับเป็นประเด็นเกี่ยวกับการนำเอางานวิจัยที่ได้ครั้งนี้ไปเป็นต้นแบบของการพัฒนาด้านอื่นๆ ของชุมชนให้ได้ประโยชน์มากที่สุด กล่าวคือ นักวิจัยท้องถิ่นเหล่านี้ควรจะนำเอาต้นแบบของการเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการวิจัยไปเป็นแบบอย่างกับการพัฒนาท้องถิ่นด้วยงานวิจัยในด้านต่างๆ เช่น การพัฒนาองค์กร การทำงานเป็นทีมของกลุ่มชุมชน ให้เกิดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาท้องถิ่นด้วยงานวิจัยกับการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง นอกจากนี้เป็นประเด็นของการสนับสนุนให้เกิดการวิจัยของนักวิจัยท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง จากกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากงานวิจัย นักวิจัยเหล่านี้ควรจะได้รับการพัฒนางานวิจัยและประยุกต์ใช้งานวิจัยในสังคมชนบทของตนเองให้ได้มากที่สุด โดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้การสนับสนุนในด้านของทรัพยากรบุคคลที่จะเข้าร่วมโครงการ หรือแม้แต่เวลาในการทำงานวิจัยและงบประมาณในการทำวิจัยแก่นักวิจัยเหล่านี้ ยังผลประโยชน์ที่ได้ต่อการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องสืบไป

กิตติกรรมประกาศ

ชุดโครงการวิจัย “การจัดการการเรียนรู้เพื่อสร้างและพัฒนานักวิจัย ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่” ได้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยครั้งนี้ นักวิจัยขอขอบพระคุณสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติที่ได้กรุณาให้ทุนอุดหนุนจนทำให้การวิจัยครั้งนี้ประสบความสำเร็จ รวมถึงบุคลากรทุกท่านจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ หน่วยงานในท้องถิ่น อันได้แก่ บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลทุกท่าน ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ของโครงการทุกท่าน รวมถึงนักศึกษาช่วยงานทุกท่านที่ได้รวมพลังในการทำงานมาตลอด

เอกสารอ้างอิง

ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์ และคณะ 2548. **โครงการ การวิจัยเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนและการเชื่อมโยงกับวิสาหกิจรูปแบบอื่น และอุตสาหกรรมหลัก เพื่อให้เกิดลำดับชั้นการพัฒนาจากรากหญ้าสู่รากแก้วอย่างยั่งยืน.** คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (ระหว่าง ตุลาคม 2548 – กันยายน 2551).

ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์ และคณะ 2548. **โครงการการบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศภูมิศาสตร์ระหว่างมหาวิทยาลัย และหน่วยงานภาครัฐเอกชน ในการพัฒนาภูมิภาคทั้งในประเทศและอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (GMS)** คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (ระหว่าง ตุลาคม 2547 – กันยายน 2552).

นที เนียมศรีจันทร์. 2545. **ประโยชน์ที่คาดหวังจากการติดตามและประเมินผลหลังสิ้นสุดการวิจัย : มุมมองของผู้กำหนดนโยบายการวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

ประเวศ วะสี และคณะ. 2548. **การจัดการความรู้เพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาอาชีพแบบบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบยั่งยืน.** สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.).

สำนักงานมาตรฐานการศึกษา. 2545. สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา, ทบวงมหาวิทยาลัย, **(ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา : Evaluation for Development)**, หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและการประเมินโครงการ ตามโครงการเพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พ.ศ. 2545.

สำนักงานมาตรฐานการศึกษา. 2545. สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา, ทบวงมหาวิทยาลัย, **(ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดวิชาการจัดการธุรกิจชุมชน : Community Business Management)**, หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและการประเมินโครงการ ตามโครงการเพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พ.ศ. 2545.

อารี วิบูลย์พงศ์ ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์. 2548 **“บ่มเพาะนวัตกรรมการเกษตรชุมชน” ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางเกษตร** คณะเกษตรศาสตร์ และคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (ระหว่าง 1 มกราคม – 14 ธันวาคม 2548) (11 เดือน 14 วัน)

อารี วิบูลย์พงศ์ ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์. 2547 **“การพัฒนานักวิจัยเชิงปฏิบัติการไตรภาคีเพื่อยกระดับวิสาหกิจชุมชนระยะที่ 1 : ภาคเหนือตอนบน” ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางเกษตร** คณะเกษตรศาสตร์ และคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (ระหว่าง 15 กันยายน 2546–15 ธันวาคม 2547) (15 เดือน)

Bovee, Courtland L. and others.2000. **Management.** New York:McGraw-Hill, Inc..

Organization for Economic Co – operation and Development (OEDC). 1993. The Measurement of Scientific and Technological Activities : Functional Distribution: 67 - 72.

Robbins, Stephen.P and Mary Coutler. 1999. **Management** .6th ed.New Jersey:Prentice-Hall Inc.. (www.kmi.or.th)

การจัดการการเรียนรู้เพื่อสร้างแผนชุมชนในการยกระดับการพัฒนาท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ จากรากหญ้าสู่รากแก้ว

Learning management to create local community plans for enhancing local community development in Chiang Mai

ผศ.วิไลลักษณ์ กิติบุตร
สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

03

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การจัดการการเรียนรู้เพื่อสร้างแผนชุมชนในการยกระดับการพัฒนาท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ จากรากหญ้าสู่รากแก้ว” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้สมาชิกของชุมชน สามารถใช้กระบวนการจัดการการเรียนรู้ (LM) ในการสร้างแผนชุมชนที่สามารถยกระดับการพัฒนาชุมชนในด้านเศรษฐกิจและสังคมทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมสู่ระดับที่เข้มแข็งได้อย่างเหมาะสมตามท้องถิ่นของตนเอง วิธีการศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) และการวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) กับกลุ่มเป้าหมายคือ องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 42 ตำบล 18 อำเภอ ทั่วจังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัยพบว่า คณะนักวิจัยสามารถจัดการเรียนรู้ในการสร้างแผนพัฒนาชุมชน ด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนในท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ถึง 42 แห่ง โดยการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง อุปสรรคและโอกาสที่จะพัฒนาชุมชนด้วยชุมชน รวมถึงการเรียนรู้ระหว่างชุมชน จนถึงการเรียนรู้กับภาคีนอกชุมชนในระดับอำเภอและระดับจังหวัด อาศัยคำชี้แนะจากนักปราชญ์ทั้งในและนอกชุมชน จนเกิดผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาอย่างแท้จริง เปรียบเสมือนการพัฒนาจากรากหญ้าสู่รากแก้วที่แข็งแกร่ง ผลที่ได้จากการนำเอาแผนชุมชนนี้ไปใช้จะก่อให้เกิดการยอมรับและสนับสนุนของคนในชุมชน เกิดแรงผลักและแรงหนุนให้ชุมชนเกิดการพัฒนาอย่างแท้จริง ผลของการวิจัยสามารถสรุปแผนชุมชนที่ได้จากการเรียนรู้ในด้านเศรษฐกิจ จำนวน 17 แผน ในด้านการศึกษา จำนวน 14 แผน ในด้านสังคม จำนวน 6 แผน และในด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม จำนวน 5 แผน โดยแผนชุมชนเหล่านี้จะถูกนำไปใช้จริงในท้องถิ่น ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 ซึ่งบทเรียนที่ได้จากการเรียนรู้สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ ชุมชนจะนำเอาไปเป็นต้นแบบของการเรียนรู้ในการสร้างแผนชุมชนด้านอื่นๆ อีกทั้งยังจะมีการขยายผลการดำเนินงานไปในพื้นที่อื่นของจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียงต่อไป

คำสำคัญ การจัดการการเรียนรู้, การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม, รากหญ้าและรากแก้ว

Abstract

Learning management to create local community plans for enhancing local community development in Chiang Mai from grass root economy has objective to make local members be able to use learning management to create local community plans. This can enhance local development related to four plans of social and economic; economic, education, social and culture, hygienic and environment. Participatory action research and SWOT analysis were conducted with 42 sub- districts administrative organizations from 18 districts in Chiang Mai.

The study was that researchers could arrange learning management to create local community plans by the participation of 42 local communities in Chiang Mai. SWOT analysis was conducted so that local communities could learn and know their strength and weakness including learning between local communities and other members outside communities depending on the advice from scholars both in communities and outside communities. The result from study will be accepted and promoted by people in local communities to drive and support the real development. The local community plans gained from doing this research consist of 17 plans of economic, 14 plans of education, 6 plans of social and 5 plans of hygienic and environment. All of these plans will be operated in the fiscal year of 2009. The lessons gained from this research work will be the learning prototype to create other local plans and will also be enlarged to operate in other areas.

Keyword: Learning Management, Socio – Economic Development, Grass – root Economy

บทนำ

ยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัดเชียงใหม่ ได้ปรับให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาของประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ซึ่งที่ผ่านมาจังหวัดเชียงใหม่ได้ทำการวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อน (SWOT Analysis) ของการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ของจังหวัดดังกล่าวข้างต้น ความเป็นไปได้ของการพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้ศักยภาพของจังหวัดที่มีอยู่ คือ มีจุดแข็ง และโอกาสที่ได้รับ จังหวัดได้พยายามลบจุดอ่อนของตนเอง รวมถึงหลีกเลี่ยงอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นได้ (ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่แบบบูรณาการ, พ.ศ. 2547 – 2550 หน้า 10 – 12) จากผลการวิเคราะห์ข้างต้นคณะผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าการพัฒนาของจังหวัดเชียงใหม่ยังไม่ลงสู่รากหญ้าอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะการกำหนดนโยบายในการพัฒนาท้องถิ่นของจังหวัดเชียงใหม่ยังคงมาจากนโยบายภาครัฐอยู่ กล่าวคือ ยังคงเป็นการถ่ายทอดนโยบายจากข้างบนลงสู่ด้านล่าง (vertical policy) ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวทางในการพัฒนาตามยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สำคัญในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ซึ่งควรให้ความสำคัญกับความรู้ของประชาชนที่ได้สั่งสมกันต่อๆ มาในแต่ละรุ่นของชุมชนนั้นๆ โดยพยายามให้ประชาชนมีส่วนร่วมกันในการแก้ไขและพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง โดยคณะวิจัยได้ตั้งสมมติฐานไว้ว่า “หากประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ มีโอกาสในการพัฒนาความรู้รวมถึงการพัฒนาการจัดการการเรียนรู้ด้วยตนเองแล้ว ผลที่เกิดขึ้นคือ ชุมชนสามารถสร้างและพัฒนา

แผนการพัฒนาชุมชนของตนเองได้ โดยแผนชุมชนนั้นจะสามารถแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชนเหล่านั้นได้อย่างเต็มศักยภาพของท้องถิ่นของตนเอง”

ลักษณะของการมีส่วนร่วมของชุมชนนี้ คณะนักวิจัยได้ให้คำจำกัดความว่า “การจัดการการเรียนรู้ : Learning Management : LM” โดยที่ LM เป็นแนวทางหนึ่งที่จะให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เป็นการวิเคราะห์ถึงปัญหาและความต้องการของทุกคนที่ได้ร่วมกันสังเคราะห์ขึ้น การจัดการการเรียนรู้นี้จะเกิดขึ้นโดยมีรูปแบบของการจัดการแบบมีส่วนร่วม (PAR : Participate) ภายใต้ระบบการพัฒนาแบบ PAR (Planning, Action and Reaction) ระบบ LM จะทำให้ทุกคนในท้องถิ่นได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน สามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของการเรียนรู้เพื่อตอบสนองความต้องการของแต่ละคนได้อย่างเหมาะสม ภายใต้สภาพแวดล้อม และข้อจำกัดของทรัพยากรของท้องถิ่นนั้น ๆ อีกทั้ง หลักการของ LM ยังเหมาะสมกับการพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาของประเทศ ตามแผนพัฒนา ฉบับที่ 10 เป็นอย่างยิ่ง

เพื่อให้ทราบถึงความต้องการในการพัฒนาท้องถิ่นของชุมชนอย่างแท้จริง คณะผู้วิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จึงได้จัดการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อศึกษาถึงปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นในด้านการจัดการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาท้องถิ่น ของจังหวัดเชียงใหม่ขึ้นในวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2549 โดยรูปแบบการวิจัยเป็นแบบการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)

ผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ได้ข้อสรุปเป็นความต้องการในการจัดการการเรียนรู้เพื่อสร้างแผนชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางในการยกระดับการพัฒนาท้องถิ่นจากแผนชุมชนของตนเองที่ได้ร่วมจัดทำเสมือนกับการพัฒนาจากระดับรากหญ้าอย่างแท้จริงซึ่งสามารถสรุปแผนชุมชนที่ควรพัฒนาได้ 4 แผนการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ 1) การจัดการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาท้องถิ่นในด้านเศรษฐกิจ 2) การจัดการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาท้องถิ่นในด้านการศึกษา 3) การจัดการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาท้องถิ่นในด้านวัฒนธรรม และ 4) การจัดการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาท้องถิ่นในด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม

ความต้องการในการพัฒนาท้องถิ่นของชุมชน ทางสมาชิกของ อบต. อยากให้ชุมชนในท้องถิ่นของตนเองได้รับการพัฒนาให้ครบทุกด้าน คณะผู้วิจัยอันประกอบด้วย นักวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทในการมีส่วนร่วมกับท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่เป็นอย่างมาก ภายใต้วิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัยที่ได้กำหนดไว้ว่า “มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เป็นมหาวิทยาลัยเพื่อท้องถิ่น” ด้วยแล้ว ทำให้คณะผู้วิจัยได้จัดทำโครงการ “การจัดการการเรียนรู้เพื่อสร้างแผนชุมชนในการยกระดับการพัฒนาท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ จากรากหญ้าสู่รากแก้ว (Learning Management for Local Plan to entrance Chiang Mai Local Development from Grass – root Economy)” ขึ้น โดยอาศัยความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ในการสนับสนุนงานวิจัยครั้งนี้ ซึ่งถือได้ว่างานวิจัยโครงการนี้เป็นการวิจัยเชิงบูรณาการอย่างแท้จริง โดยการจัดทำโครงการวิจัยครั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อที่จะให้สมาชิกของชุมชนในท้องถิ่น สามารถใช้กระบวนการจัดการการเรียนรู้ (LM) ในการสร้างและพัฒนาแผนชุมชน สำหรับใช้ในการยกระดับการพัฒนาท้องถิ่น ทั้งในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ และการพัฒนาทางสังคมได้อย่างเหมาะสมตามสภาพท้องถิ่นของตนเอง เปรียบเสมือนการพัฒนาจากรากหญ้าไปสู่รากแก้วที่แข็งแกร่งต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อให้สมาชิกของชุมชนในท้องถิ่น สามารถใช้กระบวนการจัดการการเรียนรู้ (LM) ในการสร้างแผนชุมชนทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านสังคม และวัฒนธรรม และด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสมตามท้องถิ่นของตนเอง
2. เพื่อให้ชุมชนใช้แผนชุมชนที่ได้จากการจัดการเรียนรู้กับท้องถิ่นของตนเอง และสามารถยกระดับการพัฒนาชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคมสู่ระดับที่เข้มแข็งได้

วิธีการศึกษา

ประชากร คือ กลุ่มชุมชนในท้องถิ่น ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จำนวนทั้งสิ้น 24 อำเภอการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multi – stage random sampling) โดยมีขั้นตอนที่ 1 กำหนดอำเภอที่มีความต้องการเข้าร่วมโครงการ ใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified sampling) จากอำเภอต่างๆ ที่สนใจจะเข้าร่วมโครงการทั้งหมด 24 อำเภอ ขั้นตอนที่ 2 กำหนดเลือกกลุ่มชุมชนในตำบลต่างๆ ของจังหวัดเชียงใหม่ โดยวิธีสุ่มแบบเจาะจงตามวัตถุประสงค์ (purposive sampling) ปรากฏว่า มีผู้เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 42 อบต. จาก 18 อำเภอทั่วจังหวัดเชียงใหม่ โดยสามารถจำแนกประเภทการพัฒนาชุมชนตามแผนชุมชนทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวและการเกษตร 17 อบต. ด้านสังคมและวัฒนธรรม 14 อบต. ด้านการศึกษา 6 อบต. และด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม 5 อบต.

ข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

(1) ข้อมูลปฐมภูมิ

ได้แก่การสืบค้นข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง (ชุมชน) ที่ได้เข้าร่วมโครางการ โดยการจดบันทึก ประกอบกับวิธีการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์เจาะลึก โดยมีสมาชิกของกลุ่มเป็นผู้ร่วมกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) และให้ข้อมูลตลอดระยะเวลาของการดำเนินงาน

(2) ข้อมูลทุติยภูมิ

เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเบื้องต้นด้านต่างๆ ได้แก่ การบริหารการจัดการองค์กร การก่อเกิดองค์กลุ่ม ปัญหาและความต้องการในการพัฒนา ทั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคม เป็นต้น โดยการศึกษาครั้งนี้จะเป็นการศึกษาแบบการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) ดังนั้น จึงมีส่วนราชการและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ถือว่าเป็นผู้ร่วมวิจัยในท้องถิ่นด้วยที่สำคัญ คือ องค์การบริหารส่วนตำบล สถานีอนามัยประจำตำบล สำนักงานเกษตรตำบล สำนักงานสหกรณ์ เป็นต้น

(3) ชนิดของเครื่องมือ

ใช้แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต (interview schedule) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีลักษณะคำถามซึ่งกำหนดคำตอบไว้ล่วงหน้าให้เลือกตอบ (close ended questions) และคำตอบแบบให้เติมคำตอบ (open ended questions) โดยนักวิจัยจะเป็นผู้ทำการสัมภาษณ์และสังเกต เพื่อบันทึกข้อมูลที่ได้จากกลุ่มชุมชนตามเครื่องมือได้แก่

1) แบบประเมินการสร้างและพัฒนาแผนชุมชน ประกอบด้วยประเด็น
   1.1) กระบวนการ ในการสร้างแผนและโครงการของชุมชน
   1.2) เทคนิคในการสร้างสรรค์แผนและโครงการของชุมชน

1.3) ความพึงพอใจของชุมชนต่อการสร้าง พัฒนาแผนและโครงการ
1.4) การวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) ของแผนและโครงการ
1.5) การประเมินความสำเร็จของโครงการตามวัตถุประสงค์โครงการ พร้อมทั้งเหตุผลความสำเร็จ
1.6) การประเมินความไม่สำเร็จของโครงการตามวัตถุประสงค์โครงการพร้อมทั้งเหตุผลที่ทำให้โครงการนั้นประสบความไม่สำเร็จรวมถึงวิธีการในการปรับปรุงและแก้ไข

2) แบบประเมินการพัฒนาชุมชนจากการใช้แผนชุมชน ประกอบด้วยประเด็น
2.1) ผลลัพธ์ของโครงการ ได้แก่ ผลตามความคาดหมายของโครงการตามวัตถุประสงค์โครงการและผลลัพธ์ต่อการพัฒนาชุมชน
2.2) ผลที่ไม่ได้คาดหมาย ซึ่งอาจมีทั้งผลดี และผลเสีย
2.3) การนำผลโครงการไปใช้ หรือการขยายผล
2.4) ข้อเด่นของโครงการ
2.5) ข้อบกพร่องของโครงการ
2.6) ปัจจัยภายนอกที่เป็นโอกาสให้โครงการประสบความสำเร็จ หรือขยายผลได้มากขึ้น
2.7) ปัจจัยภายนอกที่เป็นอุปสรรค มีผลให้โครงการไม่ประสบความสำเร็จ
2.8) ข้อเสนอแนะต่อภาคีทั้ง 3 ฝ่ายเพื่อการปรับปรุงโครงการได้แก่ อบต. ผู้ประสานงาน และชุมชน
2.9) ข้อเสนอแนะต่อองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อสนับสนุนโครงการ
2.10) ข้อเสนอแนะเพื่อนำข้อเด่นของโครงการ ต่อการนำไปขยายผลต่อไป
2.11) การประเมินสำหรับโครงการที่ประเมินให้เป็นกรณีตัวอย่างต้นแบบโดยให้ระบุลักษณะสำคัญของโครงการต้นแบบ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านการบริหารจัดการ ด้านกระบวนการ ด้านภาวะแวดล้อม และความยั่งยืนของโครงการ
2.12) เรื่องน่าประทับใจของโครงการ
2.13) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ประเมิน

ผลการศึกษา

คณะนักวิจัยสามารถจัดการเรียนรู้ในการสร้างแผนพัฒนาชุมชน ด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนในท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ทั้ง 42 แห่ง โดยการเรียนรู้การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง อุปสรรคและโอกาสที่จะพัฒนาชุมชนด้วยชุมชนเอง รวมถึงการเรียนรู้ระหว่างชุมชน จนถึงการเรียนรู้กับภาคีนอกชุมชนในระดับอำเภอและระดับจังหวัด โดยนักวิจัยได้จัดการเรียนรู้เพื่อสร้างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมประจำท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบไปด้วยขั้นตอนต่างๆ ได้แก่

(1) กระบวนการเรียนรู้ในการสร้างแผนและโครงการ

กระบวนการนี้มีการริเริ่มขึ้นในหลายลักษณะได้แก่ การที่เจ้าหน้าที่ อบต. เป็นผู้ริเริ่มในการจัดทำแผนชุมชน และในลักษณะที่สองเป็นลักษณะที่ผู้นำชุมชนเป็นผู้ทำแผนชุมชนเรื่องนั้นๆ ด้วยชุมชนเองแล้วจึงนำเสนอแผนที่ได้จากการประชุมมอบให้กับเจ้าหน้าที่ อบต. เพื่อดำเนินการให้การสนับสนุนต่อไป ซึ่งกระบวนการต่างๆ ส่วนใหญ่มีความคล้ายคลึงกัน นักวิจัยสามารถลำดับขั้นตอนของกิจกรรมการเรียนรู้ได้ดังนี้

ประการแรก คือ การรวมกลุ่ม ได้แก่ วิธีการจัดทำเวทีประชาคมชุมชน และการรวมกลุ่มโดยผู้นำชุมชน

ประการที่สอง คือ การระดมสมอง เพื่อระดมปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยนำมาวิเคราะห์แนวทางแก้ไขเป็นรูปแบบแผนชุมชนต่อไป

ประการที่สาม เป็นการแสวงหาและพัฒนาทางเลือกเมื่อสามารถสรุปข้อมูลที่ได้จากการระดมสมองร่วมกันทั้งข้อมูลที่เป็นปัญหา ความต้องการและแนวทางแก้ไข โดยกลุ่มชาวบ้านที่สนใจ ได้มีการแสวงหาทางเลือกและหาผู้ส่งเสริม สนับสนุนให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยตรงตามเป้าหมายที่ได้ร่วมกันตั้งไว้

ประการที่สี่ เป็นการลงมือปฏิบัติ ทั้งการดำเนินงานด้วยตนเองและขอรับความร่วมมือจากกลุ่มและหรือองค์กร ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงาน

ประการที่ห้า ประเมินผลและติดตามผลการดำเนินงานตลอดโครงการ

(2) เทคนิคในการสร้างสรรค์แผนและโครงการ

โดยมากเจ้าหน้าที่ของ อบต. จะใช้กระบวนการจัดเวทีประชาคมชุมชนในการสร้างแผนเนื่องจากเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่ได้รับข้อมูล ซึ่งเป็นสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงในการนำมาแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงกับความต้องการของชุมชนมากที่สุด

(3) การวิเคราะห์ศักยภาพของแผนชุมชนจากการเรียนรู้ (SWOT)

ซึ่งในกระบวนการวิเคราะห์ศักยภาพแผนชุมชนด้วยวิธีการ SWOT จะกระทำเพื่อให้ชุมชนได้แผนชุมชนที่สมบูรณ์และเพื่อให้ทราบว่า แผนชุมชนที่ได้จากการจัดการเรียนรู้นี้สามารถตอบสนองต่อความต้องการพัฒนาของคนในชุมชนท้องถิ่นได้มากหรือน้อยเพียงไร และยังผลไปสู่ความพึงพอใจของชุมชนต่อแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นในที่สุด

(4) ความพึงพอใจของชุมชนต่อการสร้างแผนและโครงการ

จากแผนชุมชนที่ได้จากการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการ LM ชุมชนมีความพึงพอใจต่อแผนและโครงการในระดับที่ดี และดีมาก เนื่องจากแผนชุมชนที่ได้สามารถตอบสนองต่อความต้องการพัฒนาท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่เป็นอย่างดี

ผลการศึกษาพบว่า สามารถวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มชุมชนเพื่อหาแนวทางการสร้างแผนชุมชนโดยแยกตามด้านการพัฒนาท้องถิ่นทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวและการเกษตร 17 ชุมชน แผนพัฒนาชุมชนด้านสังคมและวัฒนธรรม จำนวน 14 ชุมชน แผนพัฒนาด้านการศึกษา จำนวน 6 ชุมชน และแผนพัฒนาด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมจำนวน 5 ชุมชน อีกทั้งยังได้อาศัยคำชี้แนะจากนักปราชญ์ทั้งในและนอกชุมชน จนเกิดผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาอย่างแท้จริง เปรียบเสมือนการพัฒนาจากรากหญ้าสู่รากแก้วที่แข็งแกร่ง

สรุปผลการศึกษาและวิจารณ์ผล

ผลการวิจัยสรุปได้ว่าสามารถจัดการเรียนรู้ในการสร้างแผนพัฒนาชุมชน ด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนในท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ถึง 42 แห่ง โดยการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง อุปสรรคและโอกาสที่จะพัฒนาชุมชนด้วยชุมชน รวมถึงการเรียนรู้ระหว่างชุมชน จนถึงการเรียนรู้กับภาคีนอกชุมชนในระดับอำเภอและระดับจังหวัด อาศัยคำชี้แนะจากนักปราชญ์ทั้งในและนอกชุมชน จนเกิดผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาอย่างแท้จริง เปรียบเสมือนการพัฒนาจากรากหญ้าสู่รากแก้วที่แข็งแกร่ง ผลที่ได้จากการนำเอาแผนชุมชนนี้ไปใช้จะก่อให้เกิดการยอมรับและสนับสนุนของคนในชุมชน เกิดแรงผลักและแรงหนุนให้ชุมชนเกิดการพัฒนาอย่างแท้จริง ผลของการวิจัยสามารถสรุปแผนชุมชนที่ได้จากการเรียนรู้ในด้านเศรษฐกิจ จำนวน 17 แผน

ในด้านการศึกษา จำนวน 14 แผน ในด้านสังคม จำนวน 6 แผน และในด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม จำนวน 5 แผน และพบว่าแผนชุมชนส่วนใหญ่ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการจัดทำแผนและโครงการ อีกทั้งเมื่อมีการนำเอาไปใช้จริงในชุมชนก็ประสบผลสัมฤทธิ์ของโครงการเป็นอย่างดีเช่นกัน จะมีเพียงไม่กี่แห่งที่ผลของการดำเนินการนั้นยังไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องด้วยเป็นโครงการที่กำลังเริ่มดำเนินการจึงยังต้องรอการประเมินในครั้งต่อไป ดังนั้นชุมชนควรจะนำเอาไปเป็นต้นแบบของการเรียนรู้ในการสร้างแผนชุมชนด้านอื่นๆ อีกทั้งยังจะมีการขยายผลการดำเนินงานไปในพื้นที่อื่นของจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียงต่อไป ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนชุมชนในการให้ชุมชนได้เรียนรู้ร่วมกันเพื่อสร้างแผนและใช้แผนชุมชนของตนเองในการพัฒนาท้องถิ่น ให้ตรงกับความต้องการของชุมชนและเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง และสำหรับการดำเนินงานวิจัยในระยะถัดไป นักวิจัยควรจะจัดการเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนในการจัดทำชุดโครงการของหลายๆ ชุมชน เพื่อจัดทำเป็นชุดแผนการพัฒนาท้องถิ่น อาศัยหลักการวิเคราะห์แผนและโครงการ ให้เห็นภาพรวมของชุมชนทั้งตำบล อันจะเป็นการนำร่องการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของสังคมชนบทได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ชุดโครงการวิจัย “การจัดการการเรียนรู้เพื่อสร้างแผนชุมชนในการยกระดับการพัฒนาท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ จากรากหญ้าสู่รากแก้ว” ได้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยครั้งนี้ นักวิจัยขอขอบพระคุณสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติที่ได้กรุณาให้ทุนอุดหนุนจนทำให้การวิจัยครั้งนี้ประสบความสำเร็จ รวมถึงบุคลากรทุกท่านจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ หน่วยงานในท้องถิ่น อันได้แก่ บุคลากรทุกท่านขององค์การบริหารส่วนตำบล ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ของโครงการทุกท่าน รวมถึงนักศึกษาช่วยงานทุกท่านที่ได้รวมพลังในการทำงานมาตลอด

เอกสารอ้างอิง

กรมการพัฒนาชุมชน. 2550. **แนวทางพัฒนาคุณภาพแผนชุมชน**. กลุ่มงานส่งเสริมและพัฒนาระบบบริหารจัดการชุมชน สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชน

ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์ และคณะ 2548. **โครงการ การวิจัยเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนและการเชื่อมโยงกับวิสาหกิจรูปแบบอื่น และอุตสาหกรรมหลัก เพื่อให้เกิดลำดับชั้นการพัฒนาจากรากหญ้าสู่รากแก้วอย่างยั่งยืน**. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (ระหว่าง ตุลาคม 2548 – กันยายน 2551).

นที เนียมศรีจันทร์. 2545. **ประโยชน์ที่คาดหวังจากการติดตามและประเมินผลหลังสิ้นสุดการวิจัย : มุมมองของผู้กำหนดนโยบายการวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

ประเวศ วะสี และคณะ. 2548. **การจัดการความรู้เพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาอาชีพแบบบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบยั่งยืน**. สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.).

Bovee, Courtland L. and others.2000. **Management**. New York:McGraw-Hill, Inc..

Organization for Economic Co – operation and Development (OEDC). 1993. The Measurement of Scientific and Technological Activities : Functional Distribution: 67 - 72.

Robbins,Stephen.P and Mary Coutler.1999. **Management** .6th ed.New Jersey:Prentice-Hall Inc..

การจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคม ของภาคชนบทและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่

Learning management to increase the potential capacity of human resource for enhancing the economic and social of Chiang Mai rural and urban areas

ดร.กาญจนา สุระ
สาขาวิชาการจัดการและการบริหารทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

04

บทคัดย่อ

การจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของภาคชนบทและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อจัดการเรียนรู้และหาแนวทางเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ วิธีการศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) และการวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) กับกลุ่มเป้าหมายคือ องค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 42 ตำบล 18 อำเภอ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น 4 ด้านคือ ด้านเศรษฐกิจ การเกษตรและการท่องเที่ยว ด้านสังคม ด้านการศึกษาและด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม

ผลการวิจัยพบว่าแนวทางในการเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นในแต่ละด้านได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ การเกษตรและการท่องเที่ยว ควรจัดการเรียนรู้ในการสร้างแผนธุรกิจ แผนประชาสัมพันธ์สินค้า แผนการตลาด และแผนพัฒนาบุคคลด้านธุรกิจชุมชน ส่วนด้านสังคมและวัฒนธรรม ควรจะจัดการเรียนรู้ในการประชาคมแบบมีส่วนร่วมในการสร้างความสงบสุขในชุมชน การสร้างศักยภาพความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนทั้งกายและใจ คุณธรรมและจริยธรรมให้เพิ่มขึ้น ในด้านการศึกษานั้นควรจะจัดการเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาจิตวิทยารวมถึงการสร้างเชาวน์อารมณ์ (EQ) ในเด็กและเยาวชนในท้องถิ่น ส่วนด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมนั้น ควรจะจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศวิทยาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รวมถึงสุขอนามัยของชุมชนให้สะอาด ปลอดภัย ซึ่งแนวทางการจัดการเรียนรู้ทั้งสี่ด้านนี้ จะช่วยเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนให้มีศักยภาพที่เพิ่มขึ้นในการที่จะต่อยอดสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นต่อไป ดังนั้นเพื่อที่จะยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ การจัดการเรียนรู้ในการเพิ่มศักยภาพให้กับทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนนั้นๆ จึงเป็นแบบอย่างที่ชุมชนต้องเรียนรู้ร่วมกันในท้องถิ่นของตนเองและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้กับชุมชนกับองค์กรทั้งภาครัฐ และเอกชนให้เกิดการพัฒนาแบบองค์รวมเชิงบูรณาการ อันจะเป็นการเพิ่มโอกาสการพัฒนาชุมชนของตนเองให้ยั่งยืนสืบไป

Abstract

Learning management to increase the potential of human resource for enhancing the economic and social of Chiang Mai rural and urban area has main objective for learning management and look for the guideline to increase the potential of human resource in Chiang Mai. Participatory action research and SWOT analysis were conducted. The target group is 42 sub district administrative organizations from 18 districts in Chiang Mai based on the four social and economic developmental plans; economic, agriculture and tourism, social , education, hygienic and environment.

The guidelines to increase the potential of human resource for enhancing the social and economic consist of arranging the learning management to create the business plan, the public relations plan, marketing plan and human resource developmental plan for business community. Concerning social and culture, it should have the public opinions to make peace for local community and to strengthen the potential both mind and body as well as increase moral and ethics for leaders. For education, it should arrange learning and studying to develop psychology and create emotional quotient for students. Ecology, natural resource preservation and hygienic should be arranged for learning management. These four guidelines for learning management will help to promote and develop the potential of human resource in local community which can enlarge the development in economic and social of local communities.

To enhance the social and economic of Chiang Mai local communities, learning management to increase the potential of human resource is the prototype that the communities should learn together in their own communities. Also, the learning network should be built both in government and private offices so that it can help to increase the chance to develop their own communities to be sustainable.

คำสำคัญ : ทรัพยากรมนุษย์, ชุมชน, ผู้นำชุมชน, สมาชิกของชุมชน, การจัดการเรียนรู้

บทนำ

การพัฒนาประเทศไทยในช่วง 4 ทศวรรษที่ผ่านมาเป็นการพัฒนาที่ไม่สมดุล เนื่องจากประสบความสำเร็จเฉพาะปริมาณแต่ขาดความสมดุลด้านคุณภาพ กอปรกับกระแสโลกาภิวัตน์ จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสาร การเปิดเสรีทางการค้า กระแสท้องถิ่นและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างรวดเร็วทำให้ระบบการทำงานที่มีอยู่ซึ่งมีความไม่เหมาะสมอยู่หลายประการไม่สามารถปรับตัวได้ทันต่อสภาพการเปลี่ยนแปลง จึงนำไปสู่การพัฒนาที่ขาดความสมดุลและยั่งยืนได้ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9, 2546)

จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วดังกล่าวข้างต้นได้ส่งผลกระทบไม่เฉพาะแต่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเมืองหลวงเท่านั้นแต่รวมไปถึงชุมชนในท้องถิ่นซึ่งถือว่าเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ โดยชุมชนเหล่านี้ยังมีกระบวนการทำงานที่ยังไม่มีประสิทธิภาพเพราะขาดเครื่องมือและความรู้ตลอดจนระเบียบกลไก

การทำงานแบบเดิม ไม่สามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ปัจจุบัน ทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้ ซึ่งจังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศไทยที่ได้ดำเนินการตามยุทธศาสตร์การพัฒนาของชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การท่องเที่ยว สาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่ายังมีปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานที่สำคัญหลายๆ ด้าน ได้แก่ การบริหารจัดการภายในชุมชน อันประกอบไปด้วย การวางแผนการดำเนินงาน การติดตามและประเมินผลในการทำงานที่ยังขาดประสิทธิภาพ ชุมชนต้องปฏิบัติตามนโยบายของหน่วยงานภาครัฐที่กำหนดไว้ ซึ่งบางครั้งไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชนกลุ่มอาชีพต่างๆ ชุมชนประสบปัญหาการตลาด สินค้าบางชุมชนไม่มีคุณภาพและไม่ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ที่สำนักงานอุตสาหกรรมกำหนด ขณะเดียวกันสินค้าที่ผลิตออกมาจำหน่ายมีความคล้ายคลึงกัน ก่อให้เกิดการแข่งขันขึ้นในชุมชนด้วยกันเอง เกิดการแข่งขัน การตัดราคาเพื่อที่จะทำให้สินค้าของชุมชนหรือกลุ่มของตนเองจำหน่ายได้ การลดต้นทุนโดยพยายามลดคุณภาพของสินค้าทำให้มีผลกระทบต่อผู้บริโภค การขาดความรักความสามัคคีในการทำงานของสมาชิกภายในชุมชน ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ปัญหาเกี่ยวกับขยะ ตลอดจนปัญหาด้านยาเสพติด

ดังนั้นการที่จะพัฒนาและช่วยให้ชุมชนสามารถปรับตัวและดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัยการมีทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนมาแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของการเรียนรู้เพื่อตอบสนองความต้องการของแต่ละคนได้อย่างเหมาะสมภายใต้สภาพแวดล้อมและข้อจำกัดของทรัพยากรท้องถิ่นนั้นๆ และจากประเด็นดังกล่าวนักวิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของภาคชนบทและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ในการหาแนวทางและวิธีการเพื่อเพิ่มศักยภาพทรัพยากรมนุษย์อันจะส่งผลต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ให้ดีขึ้น

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

ศึกษาการจัดการเรียนรู้และหาแนวทาง เพื่อเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ ต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่

วิธีการศึกษา

1. วิธีการศึกษา

ใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ตลอดจนการวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) ประชากรคือชุมชนในท้องถิ่นของจังหวัดเชียงใหม่จำนวน 128 ตำบล ของ 24 อำเภอ ในจังหวัดเชียงใหม่ การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งหมดในจังหวัดเชียงใหม่ตามความสมัครใจ มีองค์การบริหารส่วนตำบลที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการการจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 42 ตำบล คิดเป็นร้อยละ 32.81 โดยกลุ่มตัวอย่างทั้ง 42 ตำบลดังกล่าวสามารถจัดแยกประเภทตามแผนยุทธศาสตร์ออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจอันประกอบไปด้วย การเกษตร การท่องเที่ยว จำนวน 17 องค์การบริหารส่วนตำบล

ด้านสังคม จำนวน 14 องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการศึกษา จำนวน 6 องค์การบริหารส่วนตำบล และด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม จำนวน 5 องค์การบริหารส่วนตำบล ดังมีรายละเอียดตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงโครงการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ กลุ่มยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น ด้านเศรษฐกิจการเกษตรและการท่องเที่ยว

ลำดับ	อำเภอ	อบต.	โครงการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์
1	ดอยสะเก็ด	เทพเสด็จ	ชุมชนน่าอยู่เศรษฐกิจพอเพียง
2	ดอยสะเก็ด	ป่าเมี่ยง	ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง
3	ดอยสะเก็ด	สำราญราษฎร์	ส่งเสริมกลุ่มอาชีพตำบลสำราญราษฎร์
4	ฝาง	แม่ข่า	ศูนย์บริการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง
5	ฝาง	สันทราย	กลุ่มแปรรูปวิสาหกิจมันกัลยา
6	ฝาง	แม่งอน	ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง
7	แม่แตง	บ้านเป้า	แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านแม่โจ้
8	แม่แตง	อินทขิล	หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง
9	แม่แตง	สันป่ายาง	ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง
10	แม่ริม	ห้วยทราย	ปลูกผักปลอดสารพิษ
11	สารภี	ท่าวังตาล	เวียงกุมกามนครโบราณใต้พิภพ
12	ดอยเต่า	โป่งทุ่ง	การทำผลิตภัณฑ์รากไม้และการแกะสลักรากไม้
13	แม่แจ่ม	ช่างเคิ่ง	หัตถกรรมผ้าทอตีนจก
14	แม่แจ่ม	แม่นาจร	ท่องเที่ยวเกษตรเชิงอนุรักษ์
15	สันกำแพง	สันกำแพง	หัตถกรรมตีลายแผ่นแร่
16	แม่อาย	บ้านหลวง	ชุมชนเข้มแข็งแหล่งเศรษฐกิจพอเพียง
17	พร้าว	ป่าตุ้ม	โครงการพัฒนาเกษตรที่สูงตามพระราชดำริดอยม่อนล้าน

ตารางที่ 2 แสดงโครงการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ กลุ่มยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น ด้านสังคม

ลำดับ	อำเภอ	อบต.	โครงการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์
1	เมือง	สันผีเสื้อ	ไหว้สาบารมีวิถีธรรมนำชุมชน
2	เมือง	ช้างเผือก	วัฒนธรรมประเพณีปีใหม่มัง
3	จอมทอง	บ้านแปะ	ธรรมะสัญจร
4	สันป่าตอง	บ้านกลาง	จัดสวัสดิการแบบกลุ่มพึ่งพา
5	สันป่าตอง	ทุ่งสะโตก	รวมใจประสานกันต้านภัยมืด
6	แม่แตง	แม่แตง	ไหว้พระ 9 วัด อายุยืน 9 ปี
7	สันกำแพง	ออนใต้	ประเพณีอนุรักษ์ต้นน้ำห้วยลาน
8	ฝาง	เวียง	บูรณาการสร้างบทบาทและพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชน
9	ฮอด	บ้านตาล	ธรรมะสัญจร
10	สันทราย	หนองแหย่ง	บ้านแห่งความหวัง
11	แม่วาง	ทุ่งรวงทอง	ธรรมสัญจร
12	หางดง	หารแก้ว	น้ำใจไทยไหลเต็มคลอง
13	แม่แจ่ม	แม่ศึก	เผยแพร่ประวัติความเป็นมาของวัดกองกาน
14	แม่ริม	ดอนแก้ว	พัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

ตารางที่ 3 แสดงโครงการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ กลุ่มยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นด้านการศึกษา

ลำดับ	อำเภอ	อบต.	โครงการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์
1	สันป่าตอง	ยุหว่า	สวนเกษตรน้อยตามรอยพ่อ
2	สันป่าตอง	สันกลาง	ส่งเสริมและพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก
3	แม่แจ่ม	บ้านทับ	การมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาเพื่อท้องถิ่น
4	ดอยสะเก็ด	แม่คือ	สนับสนุนด้านการศึกษาโรงเรียนแม่คือวิทยา
5	สันกำแพง	บวกค้าง	การศึกษาปฐมวัย
6	แม่อาย	แม่สาว	ภารกิจท้องถิ่นด้านการศึกษาเพื่อชุมชน รากหญ้าของไทย

ตารางที่ 4 แสดงโครงการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ กลุ่มยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น ด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม

ลำดับ	อำเภอ	อบต.	โครงการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์
1	แม่ริม	สันโป่ง	การใช้ปุ๋ยหมักและการเตรียมดินโดยไม่เผาตอซัง
2	แม่ริม	โป่งแยง	สายใยชุมชนสู่คนรักษ์ป่า
3	แม่แตง	ขี้เหล็ก	ขี้เหล็กเมืองงาม
4	ดอยหล่อ	สันติสุข	อนุรักษ์ป่าต้นน้ำรวมใจภักดิ์รักษ์ผืนป่า
5	ดอยสะเก็ด	ป่าป้อง	บวชป่าต้นน้ำห้วยต้นยาง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ใช้แบบสัมภาษณ์ “ศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา” กับกลุ่มเป้าหมายที่ทำการศึกษา เพื่อสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างที่ถูกคัดเลือกเข้ามาศึกษาโดยคำถามที่ใช้สอบถามจะใช้คำถามทั้งแบบปลายเปิดและปลายปิด ซึ่งข้อมูลที่ใช้สัมภาษณ์ได้แก่ความรู้ความสามารถในด้านการดำเนินงาน ประสบการณ์ ความสามารถในการแก้ไขปัญหาการดำเนินงานของผู้นำและสมาชิกของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนปัจจัยที่ส่งเสริมศักยภาพของผู้นำและสมาชิกของกลุ่มตัวอย่างในการดำเนินงานตลอดจนอุปสรรคที่เป็นปัญหาต่อการพัฒนาศักยภาพของตัวผู้นำและสมาชิกของกลุ่มตัวอย่างในชุมชน

ผลการศึกษา

จากการศึกษาการจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของภาคชนบทและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปผลการศึกษาได้ตามวัตถุประสงค์ดังนี้คือ

1. แนวทางเพื่อเพิ่มศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ในด้านเศรษฐกิจ การเกษตร และการท่องเที่ยว สำหรับชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาจำนวน 17 ชุมชน คือ การจัดการเรียนรู้ในการสร้างแผนธุรกิจ แผนประชาสัมพันธ์สินค้า แผนการตลาดและแผนพัฒนาบุคคลด้านธุรกิจชุมชน โดยส่วนของการสร้างแผนธุรกิจ ประกอบไปด้วย การวางแผนด้านการผลิต แผนการบริหารการเงิน แผนการบริหารจัดการองค์กร ซึ่งในส่วนของการวางแผนการผลิต คือการวางแผนที่จะผลิตสินค้าออกมาให้มีคุณภาพและเป็นที่ต้องการของตลาด มีการคาดการณ์หรือประมาณกำลังการผลิตที่ทางธุรกิจสามารถผลิตได้ทันตามความต้องการของตลาดหรือของผู้บริโภค แต่ขณะเดียวกันก็มีการเก็บสินค้าเหลือไว้ในสต็อกในปริมาณที่เหมาะสมโดยไม่มีผลกระทบต่อต้นทุนการผลิต มีการออกแบบสินค้าให้มีหลากหลายรูปแบบ การแปรรูปผลิตภัณฑ์สินค้าทางด้านการเกษตรให้มีคุณภาพในส่วนการจัดการเรียนรู้เพื่อการประชาสัมพันธ์สินค้าภายในชุมชน คือการจัดทำแผนกิจกรรมในการประชาสัมพันธ์สินค้าหรือของดีภายในชุมชน เช่น ในส่วนของการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ในชุมชนควรอยู่ในรูปแบบของกิจกรรมที่ชุมชนจะจัดขึ้นในแต่ละเดือน และทำการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โดยผ่านสื่อต่างๆ ทั้งวิทยุ โทรทัศน์

หรือทางเวปไซต์ มีการจัดทำแผนการตลาด ได้แก่ การส่งเสริมและการขยายช่องทางการจัดจำหน่ายภายนอกชุมชนให้มากขึ้น เช่นการร่วมออกงานแสดงสินค้าที่ทางภาครัฐหรือภาคเอกชนจัดขึ้น การเข้าร่วมเป็นภาคีกับหน่วยงาน ห้างร้านเอกชนในการที่จะนำสินค้าไปวางจำหน่าย การโฆษณาโดยใช้ แผ่นพับ หรือการแจกฟรีให้ผู้บริโภคได้นำไปทดลองใช้ แผนด้านการบริหารจัดการภายในองค์กร เช่นจัดคนให้เข้าทำงานตามความรู้ความสามารถ มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกคณะกรรมการภายในองค์กร ตลอดจนกำหนดกฎระเบียบที่ชัดเจนประจำองค์กรในการให้สมาชิกภายในองค์กรได้ยึดถือและปฏิบัติในการสร้างความเป็นระเบียบให้เกิดขึ้นภายในองค์กร แผนด้านการบริหารการเงินคือการได้มาซึ่งแหล่งเงินทุนหมุนเวียนอันได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน เงินทุนจากกองทุนสัจจะออมทรัพย์ การกู้เงินจากธนาคาร หรือเงินทุนสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน ตลอดจนการนำเงินที่ได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์และเกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการดำเนินงานแผนพัฒนาบุคคลด้านธุรกิจชุมชน ได้แก่ การให้ความรู้ด้านการใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารกับชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะในเรื่องของการใช้ภาษาซึ่งเน้นในด้านภาษาอังกฤษ ได้แก่ การให้ความรู้ด้านการพูด การอ่าน การเขียน เพื่อการสื่อกลางในการซื้อขายสินค้า ตลอดจนการให้คำแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน ได้แก่แหล่งที่ตั้ง ความเป็นมาของสถานที่ท่องเที่ยว ลักษณะพิเศษของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ที่พักในชุมชน การสำรองที่พัก การเดินทางไปเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยว นอกจากนี้แล้วการให้ความรู้ในด้านการพัฒนาบุคลิกภาพแก่สมาชิกในชุมชน เช่นการให้ความรู้ด้านศิลปะการขายแก่สมาชิกโดยเฉพาะสมาชิกที่จะต้องทำหน้าที่ติดต่อกับลูกค้าโดยตรง โดยการกำหนดแผนการอบรมการให้ความรู้เกี่ยวกับการวางตัวในฐานะเป็นผู้ขายที่ดี วิธีการจูงใจลูกค้าให้มีความต้องการในสินค้าและการบริการ เป็นต้น

2. แนวทางการเพิ่มศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ด้านสังคมและวัฒนธรรม คือการจัดการเรียนรู้ในการประชาคมแบบมีส่วนร่วมโดยการสร้างความสงบสุขขึ้นภายในชุมชน การสร้างศักยภาพความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนทั้งกายและใจให้มีคุณธรรมและจริยธรรมเพิ่มขึ้น การเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้มีโอกาสและมีส่วนร่วมในการวางแผน มีการจัดทำแผนเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน เช่นการจัดกิจกรรม การจัดสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันเข้าพรรษา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา และวันวิสาขบูชา การจัดกิจกรรมอาสาพัฒนาหมู่บ้านในการที่จะทำให้คนในชุมชนลดความเห็นแก่ตัวลงและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมของหมู่บ้าน แผนการสร้างประสิทธิภาพในการทำงานเป็นทีมให้มีความเข้มแข็ง ได้แก่ การทำงานโดยการใช้กระบวนการกลุ่ม เทคนิคในการสร้างทีมงานให้มีประสิทธิภาพ การจัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันในการสะท้อนปัญหาและความต้องการของการทำงานร่วมกันของสมาชิกในชุมชน เพื่อที่จะนำมาปรับปรุงวิธีการทำงานให้ดีขึ้น

3. แนวทางการเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมด้านการศึกษา โดยในส่วนของการจัดการเรียนการสอนการให้ความสำคัญกับการบริหารการจัดการทางด้านการศึกษาตั้งแต่ในเรื่องของการวางแผนด้านการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมที่จะให้มีขึ้นสำหรับการเรียนการสอนที่จะช่วยดึงดูดและสร้างความสนใจให้กับผู้เรียนในการที่จะนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับการดำเนินชีวิต การจัดทำหลักสูตรที่มีความเหมาะสมถูกต้องตรงตามมาตรฐานเน้นการนำไปปฏิบัติจริงได้การนำเอาหลักการของความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient) มาใช้

4. ในส่วนของแนวทางการเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมคือแผนการบริหารจัดการด้านระบบนิเวศวิทยา การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนทั้งน้ำ ดิน ป่าไม้ และสัตว์ป่า ในการนำเอาออกไปใช้ในปริมาณที่มีความเหมาะสม โดยไม่ก่อให้เกิดผลเสียหรือทำลายระบบนิเวศวิทยา เช่น การจัดการเรื่องแหล่งน้ำ ต้องมีการวางระบบการใช้น้ำภายในชุมชนให้มีความเหมาะสมและเป็นธรรมแก่คนในชุมชน คือทุกคนสามารถใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำภายในชุมชนได้เท่าเทียมกัน ตัวอย่างเช่น การใช้น้ำในการอุปโภคหรือบริโภค ต้องใช้อย่างประหยัดแต่ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดต่อผู้ใช้ และสิ่งแวดล้อมรวมถึงสุขอนามัยของชุมชนให้มีความสะอาดและปลอดภัยสำหรับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมคือการปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและพยายามรณรงค์และส่งเสริมให้คนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การปลูกป่า การห้ามทำร้ายสัตว์ป่าสงวน การไม่ตัดไม้ที่เป็นพืชเศรษฐกิจ การไม่ทิ้งสิ่งโสโครกลงไปในน้ำ การบวชป่า
5. ในส่วนของการรักษาสุขอนามัยของชุมชนให้มีความสะอาดและปลอดภัย ได้แก่ การรับประทานอาหารที่มีคุณประโยชน์ต่อร่างกาย การไม่รับประทานอาหารที่มีสารปนเปื้อนทางเคมีและเป็นอันตรายต่อสุขภาพร่างกาย การไม่ใส่สารเคมีหรือสารเร่งความเจริญเติบโตลงไปในพืชผัก ผลไม้ และหันมาใช้วัสดุทางธรรมชาติแทน เช่น การใช้ปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยคอกแทนปุ๋ยเคมี การใช้สารทางธรรมชาติในการกำจัดแมลงศัตรูพืชแทนการใช้ยาฆ่าแมลง

สรุปผลการศึกษาและอภิปรายผลการศึกษา

จากการจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของภาคชนบทและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ทำให้ทราบแนวทางและวิธีการในการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนโดยแยกออกตามประเด็นต่างๆ คือ เศรษฐกิจ การเกษตร การท่องเที่ยว สังคม อนามัยและสิ่งแวดล้อมของชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ที่เข้าร่วมโครงการจำนวน 42 ชุมชน โดยได้แนวทางการพัฒนาตามประเด็นควรจะจัดการเรียนรู้ในการประชาคมแบบมีส่วนร่วมในการสร้างความสงบสุขในชุมชน การสร้างศักยภาพความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนทั้งกายและใจ คุณธรรมและจริยธรรมให้เพิ่มขึ้น ในด้านการศึกษานั้นควรจะจัดการเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาจิตวิทยารวมถึงการสร้างเชาวน์อารมณ์ (EQ) ในเด็กและเยาวชนในท้องถิ่น ส่วนด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมนั้น ควรจะจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศวิทยาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รวมถึงสุขอนามัยของชุมชนให้สะอาด ปลอดภัย ซึ่งแนวทางการจัดการเรียนรู้ทั้งสี่ด้านนี้ จะช่วยเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนให้มีศักยภาพที่เพิ่มขึ้นในการที่จะต่อยอดสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นต่อไป

จากผลการศึกษาที่เกี่ยวกับแนวทางการเพิ่มศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของภาคชนบทและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่มีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผล คือการเพิ่มศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ในด้านเศรษฐกิจคือการทำให้คนมีความรู้ทางด้านการบริหารจัดการอันประกอบไปด้วย การวางแผน การจัดการกระบวนองค์กรของตนเอง การลงมือปฏิบัติตามแผนรวมถึงการประเมินผลซึ่งจะช่วยทำให้การดำเนินงานของชุมชนประสบความสำเร็จสอดคล้องกับแนวคิดของ แม็กคลานี่ (Mclarney, อ้างใน สมพงษ์ เกษมสิน, 2538: 16) ที่ว่าศักยภาพและความเข้มแข็งของคนในชุมชนเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการมีความรู้ด้านการบริหารจัดการ

ในส่วนของแนวทางการเพิ่ม ศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ทางด้านสังคมในส่วนของการศึกษานั้นคือการมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสามารถนำสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ได้ในชีวิตจริงโดยต้องเริ่มจากการวางแผนการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ด้วยตนเอง ให้คนในชุมชนมีบทบาทและส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรของการจัดการเรียนการสอนไม่ได้มุ่งให้คนมีความรู้ และทักษะด้านสติปัญญาเพียงอย่างเดียวแต่ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาอารมณ์และจิตใจ ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษานี้ได้สอดคล้องกับแนวคิดของ ปาริชาติ วลัยเสถียร (2547, 253) ที่ว่า ชุมชนเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาชุมชนในวิถีทางที่ทำให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน กระบวนการสร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างบุคคล ชุมชนและสังคมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะพัฒนาคนและนำไปสู่การพัฒนาสังคมให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับแนวคิดของ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2543; 80–87) ในส่วนที่ว่าการพัฒนาคนให้เกิดการเรียนรู้จะทำให้เขาเกิดความรู้ เกิดปัญญาอันจะนำมาซึ่งศักยภาพ ความสามารถที่จะติดอยู่ในตัวของเขาและหากท้องถิ่นมีคนดีมีความรู้ก็จะทำให้ท้องถิ่นนั้นมีความเติบโตและรุ่งเรือง

นอกจากนี้แล้วแนวทางการเพิ่มศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมโดยมุ่งเน้นให้คนมีความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านระบบนิเวศวิทยา การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสอดคล้องกับแนวคิดของแม็กคลานี่ (Mclarney, อ้างในสมพงษ์ เกษมสิน, 2538: 170) ที่ว่า ถ้าบุคคลมีความรู้มีความสามารถในการจัดการสิ่งต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม เช่นสามารถจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดคุณค่าอย่างสูงสุด การสำนึกรู้คุณในทรัพยากรที่มีอยู่ เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ มีระบบการบริหารจัดการที่ดีก็จะส่งผลให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีอันจะส่งผลต่อการพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะ

การจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของภาคชนบทและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ มีข้อเสนอแนะที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้สำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้นอันจะส่งผลต่อการยกระดับของเศรษฐกิจและสังคมดังต่อไปนี้

1. การสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จะช่วยทำให้ทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนมีความรู้ที่แตกฉานเพราะได้เห็นได้ทราบและได้แลกเปลี่ยนความรู้กับหน่วยงานต่างๆ รวมถึง ชุมชนอื่น ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะสามารถให้ความรู้ได้มากขึ้น อาจจะเป็นหน่วยงานของทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้นี้จะช่วยให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ต่างๆ ที่เป็นประโยชน์และสามารถนำไปปรับและประยุกต์ใช้กับการดำเนินงานของชุมชนของตนเอง
2. การเสาะแสวงหาพี่เลี้ยงหรือผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญที่จะให้คำแนะนำปรึกษาในการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงาน
3. การถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่อนุชนรุ่นหลัง นับได้ว่าเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนให้มีโอกาสได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ อันจะเป็นการเสริมสร้างความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ให้ตนเองมีความสามารถเพิ่มมากขึ้น
4. การนำองค์ความรู้ไปทดลองใช้และปฏิบัติจริง การนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปทดลองใช้และปฏิบัติจริงช่วยทำให้ผู้ปฏิบัติได้ทราบถึงปัญหาและหาวิธีการในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นนับได้ว่าจะช่วยให้บุคคลนั้นมีความรู้อย่างแท้จริง มีความเข้าใจในงานอย่างลึกซึ้ง อันจะนำมาซึ่งการเป็นคนที่มีศักยภาพอย่างแท้จริง

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดีเพราะได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ที่ให้โอกาสผู้วิจัยและขอขอบคุณผู้มีส่วนร่วมในการทำวิจัยทุกท่าน โดยเฉพาะตัวแทนจากชุมชนในเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ที่ได้กรุณาให้ข้อมูลที่มีคุณค่าและมีประโยชน์สำหรับการศึกษาในครั้งนี้

บรรณานุกรม

ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ (2547) **กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา** กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2543) **การพัฒนาชุมชน** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์

สมพงษ์ เกษมสิน (2538) **การบริหารทรัพยากรมนุษย์** กรุงเทพ: ฟิสิกส์เซ็นเตอร์

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9. 2546. [ระบบออนไลน์].
แหล่งที่มา http:// www.nesdb.go.th (4 สิงหาคม 2546).

RAJABHAT CHIANG MAI
RESEARCH JOURNAL

โครงการบูรณาการการจัดการเรียนรู้การสื่อสารชุมชน แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่

Learning management for the participation of community communication to develop economic and social of local communities in Chiang Mai

ผศ.ทวีศักดิ์ ปิ่นทอง
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

05

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “โครงการบูรณาการการจัดการเรียนรู้การสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนานักประชาสัมพันธ์ชุมชนประจำท้องถิ่น ในจังหวัดเชียงใหม่ด้วยวิธีการจัดการการเรียนรู้ (LM) ด้านการสื่อสารและการใช้สื่อเทคโนโลยีของชุมชนโดยชุมชน และบูรณาการร่วมกับชุมชนในการเพิ่มศักยภาพของคนในชุมชนกลุ่มเป้าหมายคือ องค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 42 ตำบล 18 อำเภอ ทั่วจังหวัดเชียงใหม่ ให้รู้จักการใช้หลักการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการนำเสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเหมาะสม วิธีการศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ในการบูรณาการร่วมกันของนักประชาสัมพันธ์ชุมชนประจำท้องถิ่น ชุมชน และองค์กรในท้องถิ่น กับการผลิตสื่อที่กระตุ้นและส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น 4 ด้านคือ ด้านเศรษฐกิจ การเกษตรและการท่องเที่ยว ด้านสังคม ด้านการศึกษาและด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม

แนวทางในการจัดการเรียนรู้ครั้งนี้เริ่มจากการพัฒนานักประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น จำนวน 9 คน ซึ่งเป็นนักประชาสัมพันธ์ยุวชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนให้สามารถผลิตสื่อสารสนเทศเพื่อการประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น โดยการนำเสนอการดำเนินงานโครงการภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งสิ้น 42 องค์การบริหารส่วนตำบล ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนในท้องถิ่นสามารถเรียนรู้ร่วมกันเชิงบูรณาการกับหน่วยงานในท้องถิ่นของตนเองกับการผลิตสื่อที่กระตุ้นและส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น 4 ด้านคือ สื่อสารสนเทศเพื่อการสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจ การเกษตรและการท่องเที่ยว จำนวน 17 ชิ้นงาน สื่อสารสนเทศเพื่อการสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นด้านสังคม จำนวน 14 ชิ้นงาน สื่อสารสนเทศเพื่อการสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นด้านการศึกษา จำนวน 6 ชิ้นงาน และสื่อสารสนเทศเพื่อการสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม จำนวน 5 ชิ้นงาน ผลงานสื่อสารสนเทศที่ผลิตได้ของชุมชนถูกนำเสนอผ่านสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย (สทท) จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่เดือนกันยายนถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2551 การประชาสัมพันธ์ดังกล่าวจะทำให้ชุมชนได้ทราบทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเองและเกิดการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับแนวทางการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ การสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วม, การจัดการการเรียนรู้, การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

Abstract

Learning management for the participation of community communication to develop economic and social of local communities in Chiang Mai has the objective to create and develop public relations in Chiang Mai local communities by arranging the learning management of mass communication and technological media of local communities. The target group is 42 sub-districts administrative organizations from 18 districts in Chiang Mai joining in this project. Participatory action research among local public relations for producing media was held to motivate and develop 4 social and economic development plans; economic, agriculture, tourism, social, education, hygienic and environment.

The guideline to arrange the learning management started from creating 9 local public relations, young public relation researchers from Chiang Mai Rajabhat University, in order to promote learning with local communities in order to produce information to publicize their own communities. The study was that local communities can learn to produce media to motivate and develop 4 economic and social plans consisting of 17 pieces of mass media work to promote the development of economic, agriculture and tourism, 14 pieces of mass media work to promote in social; 6 pieces of mass media to promote in education and 5 pieces of mass media work to promote in hygienic and environment. All of these mass media are broadcasted in the television of Thailand Channel 11, Chiang Mai from September 2008 to November 2008. This public relation make people know the direction to develop economic and social of their own communities and motivate them to take part in the local communities' development.

Keyword: Participation of Community Communication, Learning Management, Socio – Economic Development

บทนำ

การบูรณาการการจัดการเรียนรู้การสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จึงเปรียบเสมือนการดำเนินการด้านการสื่อสารกับงานพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ที่จะมีเจตคติที่ดีต่อปัจจัยแห่งความสมดุลของสภาพเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม โดยเน้นที่จะใช้สื่อเพื่อสร้างและกระตุ้นถึงความรู้สึกความเป็นเจ้าของในปัจจัยทุนทางสังคมข้างต้น ซึ่งถ้าคนในชุมชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ จะมีความรู้สึกและความคิดที่จะดูแลรักษาป้องกันสิ่งเหล่านี้เป็นอย่างดีแล้ว การกระตุ้นในคนในชุมชนมีความรู้สึกอย่างนี้ได้ด้วยการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมนั้น ตามหลักการง่ายๆ ของความรู้สึกเป็นเจ้าของ คือ การใช้การสื่อสารและกิจกรรมนานาชนิดเพื่อบอกกับชุมชนว่า ชุมชนสามารถจะที่เข้ามาบริหารจัดการกับทุนทางสังคมให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดในแง่ใดบ้าง ซึ่งเกิดมาจากการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดของชุมชนเองที่จะสร้างสรรค์ดำเนินการรูปแบบต่างๆ และดูแลรักษาเอง จึงทำให้เกิดเป็นความรู้สึกทั้งรักและหวงแหน รวมถึงความเป็นเจ้าของขึ้นในชุมชนนั้นได้ในที่สุด

เมื่อวิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาประเทศของไทยภายใต้แผนฯ 9 และแผนฯ 10 จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ การสร้างสื่อเพื่อการสื่อสารในชุมชน สามารถสร้างความเชื่อมโยงของความสัมพันธ์กับภูมิปัญญาของมนุษย์เป็นอย่างมาก ถ้ามีการสนับสนุนกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม อันเป็นหน่วยย่อยของประเทศที่จะพัฒนาให้ยั่งยืนต่อไปได้นั้น การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในทุกๆ ด้านโดยใช้ระบบการสื่อสารให้กับชุมชนแบบการสร้างการมีส่วนร่วม การกระตุ้นในคนในชุมชนได้มีบทบาทและสร้างสรรค์กิจกรรมขึ้นมาภายในชุมชนเอง ทำให้เกิดแนวทางในการปฏิบัติที่มาจากความต้องการของชุมชนเพื่อชุมชนและยังคงอยู่กับชุมชน จะเป็นการใช้แนวทางของการเรียนรู้ในบันไดสี่ขั้นของการรับรู้ของ ดร.ประพนธ์ ผาสุกยืด คือ ชุมชนจะเริ่มจาก 1) ไม่รู้ เพื่อพัฒนาเป็น 2) รับรู้ และเป็น 3) การเลียนแบบ หรือ เรียนรู้ และพัฒนาไปเป็น 4) การเรียนรู้ หรือต่อยอดได้ในที่สุด

เมื่อมองในส่วนของวัฒนธรรมพื้นฐานของการเรียนรู้โดยใช้พื้นฐานและพฤติกรรมของคนในชุมชนที่จะเป็นต้นแบบของการศึกษาและเรียนรู้ถึงบทบาทการสร้างการสื่อสารของชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชุมชน จึงเลือกพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นจังหวัดศูนย์กลางของความเจริญทางด้านเศรษฐกิจในภาคเหนือตอนบน อีกทั้งยังมีทั้งลักษณะทางสังคมที่เด่นชัดด้วยวัฒนธรรมของไทยล้านนา และวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนที่เอื้ออาศัยกันแบบญาติพี่น้องมาเป็นต้นแบบของการศึกษา อีกทั้งปัจจัยด้านคุณภาพคือทุนมนุษย์หรือศักยภาพของมนุษย์โดยการเรียนรู้ของคน จะเป็นภาพสะท้อนความคิดโดยการใช้สื่อแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน สามารถเชื่อมโยงความหลากหลายของแนวทางการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมในยุคโลกาภิวัตน์และในฐานะของสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ที่มีวิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัยในการทำงานร่วมกับชุมชน โดยใช้ความรู้ทางวิชาการที่สามารถบูรณาการความรู้ภาคทฤษฎีลงสู่การปฏิบัติที่แท้จริง คณะผู้วิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่จึงได้ศึกษาถึงการบูรณาการการเรียนรู้ที่จะนำหลักวิชาการทางการสื่อสารมวลชนโดยตัวแทนของเยาวชนรุ่นใหม่ให้ เข้าไปช่วยสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ทั้งสี่ขั้นตอนให้กับคนในชุมชน (ในบทบาทของการสร้าง การผลิตสื่อและเทคโนโลยีในท้องถิ่น) กับบทบาทการสื่อสารของชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ให้บังเกิดผลลัพธ์เชิงบูรณาการอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) เพื่อสร้างและพัฒนานักประชาสัมพันธ์ชุมชนประจำท้องถิ่น ในจังหวัดเชียงใหม่ด้วยวิธีการจัดการการเรียนรู้ (LM) ด้านการสื่อสารและการใช้สื่อเทคโนโลยีของชุมชนโดยชุมชน
(2) เพื่อเพิ่มศักยภาพของคนในชุมชนให้รู้จักการใช้หลักการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการนำเสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเหมาะสม

วิธีการศึกษา

ประชากรที่ศึกษาคือ กลุ่มชุมชนที่มีศักยภาพและสนใจเข้าร่วมโครงการจากการคัดเลือกของเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่จำนวนทั้งสิ้น 24 อำเภอ และนักศึกษาสาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi – stage random sampling) โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดกลุ่มชุมชนหรือองค์กรในชุมชนส่วนตำบลที่มีความต้องการเข้าร่วมโครงการ ใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified sampling) จากอำเภอต่างๆ ที่สนใจจะเข้าร่วมโครงการทั้งหมด 18 อำเภอ

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดเลือกนักประชาสัมพันธ์ยุวชน (นักศึกษาสาขาวิชานิเทศศาสตร์) โดยวิธีสุ่มแบบเจาะจง ตามวัตถุประสงค์ (Purposive sampling) โดยให้เข้าไปทำงานร่วมกับกลุ่มชุมชนแต่ละแห่ง

โดยมีแผนการวิจัยดังกิจกรรมต่อไปนี้

(1) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างและพัฒนานักประชาสัมพันธ์ยุวชนท้องถิ่น

(2) คัดเลือกนักประชาสัมพันธ์ยุวชนประจำท้องถิ่นในการดำเนินงานร่วมกับชุมชนทั้งสิ้น 24 อำเภอ ในพื้นที่ทั้งจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อสร้างสื่อประชาสัมพันธ์

(3) วิเคราะห์ศักยภาพของนักประชาสัมพันธ์ยุวชน ด้วยกิจกรรมการมีส่วนร่วมและบทบาทของการใช้สื่อเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการ LM ร่วมกันเพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชน

(4) นักประชาสัมพันธ์ยุวชนประจำท้องถิ่นทำการคัดเลือกกลุ่มชุมชนตัวอย่างในท้องถิ่นเป็นกรณีศึกษาเพื่อสร้างสื่อประชาสัมพันธ์

(5) วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้านสังคม เศรษฐกิจ ของกลุ่มชุมชนตัวอย่างและร่วมกันจัดทำแผนการปฏิบัติงาน LM ร่วมกันกับชุมชนในพื้นที่กับการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วม

(6) บูรณาการการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจถึงบทบาทของการใช้การสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีของชุมชน รวมถึงการสร้างและพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์โดยนำเทคโนโลยีในชุมชนมาใช้เพื่อนำเสนอปัญหาของชุมชนและตอบสนองความต้องการของชุมชน

(7) ศึกษาวิเคราะห์ถึงบทบาทของการใช้สื่อและเทคโนโลยีรวมถึงผลการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจและสังคม

(8) ตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานโดย คณะวิจัยจาก ม.ราชภัฏเชียงใหม่ รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้านของการพัฒนาฯ

(9) นำเสนอการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้วยสื่อสารสนเทศ

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาสามารถสรุปผลการวิจัยได้ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา 2 ประการ ได้แก่ ประการแรกเพื่อสร้างและพัฒนานักประชาสัมพันธ์ชุมชนประจำท้องถิ่น ในจังหวัดเชียงใหม่ด้วยวิธีการจัดการการเรียนรู้ (LM) ด้านการสื่อสารและการใช้สื่อเทคโนโลยีของชุมชนโดยชุมชนและประการที่สอง เพื่อเพิ่มศักยภาพของคนในชุมชนให้รู้จักการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการนำเสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การสร้างและพัฒนานักประชาสัมพันธ์ชุมชนประจำท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ด้วยวิธีการจัดการการเรียนรู้ (LM) ด้านการสื่อสารและการใช้สื่อเทคโนโลยีของชุมชนโดยชุมชน ผลการดำเนินงานวิจัยในปี 2551 คณะวิจัยได้มีการจัดการเรียนรู้ในการบูรณาการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนเพื่อสร้างและพัฒนานักประชาสัมพันธ์ยุวชนประจำท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ในการผลิตสื่อสารสนเทศเพื่อการประชาสัมพันธ์ท้องถิ่นตามโครงการภายใต้แผนยุทธศาสตร์ของท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการกระตุ้นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นในจังหวัด

เชียงใหม่ ซึ่งการสร้างและพัฒนานักประชาสัมพันธ์ยุวชนประจำท้องถิ่นนั้น คณะวิจัยได้ทำการคัดเลือกนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ คณะวิทยาการจัดการ โปรแกรมวิชานิเทศศาสตร์สาขาการสื่อสาร มวลชน จำนวน 9 คนคือ 1) นายณิชาภา มูลต๊ะเลิศ 2) น.ส.สร้อยทอง ขาวลาย 3) น.ส.มณีวรรณ ถาแดง 4) น.ส.นิตยา ใจเฟื่อน 5) นายตระกูล ใจพรหม 6) น.ส.ปรียาจันทร์ จุมปา 7) น.ส.ขนิษฐา มหาสาโร 8) น.ส.ธนารัตน์ ปะจันต๊ะ และ 9) นายเจนยุทธ พุฒหมื่น โดยนักศึกษาที่คัดเลือกจะทำหน้าที่ในการดำเนินงานร่วมกับชุมชนทั้งสิ้น 42 ชุมชนจากทั้งหมด 18 อำเภอในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อทำการผลิตสื่อสารสนเทศเพื่อการประชาสัมพันธ์ท้องถิ่นที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น ภายใต้โครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นนั้นๆ โครงการดังกล่าวจัดทำขึ้นเพื่อให้ชุมชนได้มีโอกาสในการนำเสนอแผนงานหรือกิจกรรมของชุมชนที่เป็นแบบอย่างและสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนตามยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ทั้ง 4 ด้านคือ 1) ด้านเศรษฐกิจ การเกษตรและการท่องเที่ยว 2) ด้านสังคมและวัฒนธรรม 3) ด้านการศึกษาและ 4) ด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งการบูรณาการในการจัดการเรียนรู้การสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นระดับตำบล จากแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นดังกล่าว คณะวิจัยได้นำเอาหลักวิชาการทางการสื่อสารมวลชนเข้าไปช่วยสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนและนำเสนอผลงานออกมาในรูปแบบของสื่อสารสนเทศเพื่อการประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น ที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างนักประชาสัมพันธ์ยุวชนประจำท้องถิ่นกับชุมชนในท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ อันเกิดจากความต้องการพัฒนาชุมชนโดยชุมชนอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้รู้จักการใช้หลักการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการนำเสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นอย่างเหมาะสม การพัฒนาศักยภาพของคนในการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น คณะวิจัยได้จัดการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนจำนวน 42 แห่งจากทั้งหมด 18 อำเภอ ในจังหวัดเชียงใหม่ในการผลิตสื่อสารสนเทศเพื่อการประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น ภายใต้แผนยุทธศาสตร์ของท้องถิ่นระดับตำบล ผลการวิจัยพบว่าชุมชนในท้องถิ่นสามารถเรียนรู้ร่วมกันแบบบูรณาการกับหน่วยงานในท้องถิ่นของตนเองในการผลิตสื่อที่กระตุ้นและส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

(1) สื่อสารสนเทศเพื่อการสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจ การเกษตรและการท่องเที่ยว จำนวน 17 ชิ้นงาน ได้แก่

1) เรื่อง ทำวันนี้ แล้วก็มีกิน
2) เรื่อง เกษตรครบวงจร ตามคำสอน ตามรอยพ่อ
3) เรื่อง ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง
4) เรื่อง พื้นฐานชีวิตความยากจน
5) เรื่อง ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนตำบลสันป่ายาง
6) เรื่อง แปรรูปอาหารสานคำสอนพ่อ
7) เรื่อง เวียงกุมกามนครโบราณใต้พิภพ
8) เรื่อง ตีแผ่นแร่ เผยแพร่งานศิลป์
9) เรื่อง หัตถกรรมพื้นบ้าน ผ้าทอตีนจก ผ้าทอเมืองแจ่ม
10) เรื่อง ท่องเที่ยวเกษตรเชิงอนุรักษ์ สถานีทดลองเกษตรที่สูงแม่จอนหลวง
11) เรื่อง วิถีชีวิตบนยอดดอย
12) เรื่อง มิ่งไม้เมืองเหนือ

13) เรื่อง แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บ้านแม่โจ้
14) เรื่อง ป่าไม้ชุมชน คนพอเพียง
15) เรื่อง ผักปลอดสารพิษกับชีวิตที่พอเพียง
16) เรื่อง แสงตะวันแห่งอาชีพ
17) เรื่อง ม่อนล้าน 360 องศา มนต์เสน่ห์แห่งป่าตุ้ม

(2) สื่อสารสนเทศเพื่อการสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นด้านสังคม จำนวน 14 ชิ้นงาน ได้แก่
1) เรื่อง ไหว้พระ 9 วัด อายุยืน 9 ปี
2) เรื่อง ธรรมสัญจร
3) เรื่อง คุณธรรมนำสุขสู่กลุ่มประสานใจ
4) เรื่อง โครงการจัดสวัสดิการสังคมแบบกลุ่มพึ่งพา (บ้านบุญรักษา)
5) เรื่อง เหมือนดั่งฝัน
6) เรื่อง หนึ่งในตำบลออนใต้
7) เรื่อง ประวัติวัดกองกานและแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรปางอุ่ง
8) เรื่อง ประเพณีปีใหม่ม้ง
9) เรื่อง วิถีธรรมนำชุมชน
10) เรื่อง บ้านแห่งความหวัง
11) เรื่อง ธรรมสัญจร ในฤดูพรรษาสัมพันธ์
12) เรื่อง ปากั๋นปั่นรถถีบ แอ่ววัดม่วนใจ๋
13) เรื่อง รักป่า รักน้ำ รักในหลวง
14) เรื่อง น้ำใจไทย ไหลเต็มคลอง

(3) สื่อสารสนเทศเพื่อการสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นด้านการศึกษา จำนวน 6 ชิ้นงาน ได้แก่
1) เรื่อง ภารกิจท้องถิ่นด้านการศึกษาเพื่อชุมชนรากหญ้าของไทย
2) เรื่อง สวนเกษตรน้อย เดินตามรอยพ่อ
3) เรื่อง หนูน้อยอนุบาล อบต.บวกค้าง
4) เรื่อง การศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น
5) เรื่อง ฐานความเข้มแข็งชุมชน
6) เรื่อง การศึกษาที่มีคุณภาพ

(4) สื่อสารสนเทศเพื่อการสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม จำนวน 5 ชิ้นงาน ได้แก่
1) เรื่อง ขี้เหล็กเมืองงาม
2) เรื่อง รวมใจภักดิ์ รักษ์ผืนป่า
3) เรื่อง สายใยชุมชน สู่คนรักป่า
4) เรื่อง ป่ากับชีวิต
5) เรื่อง หยุดเผาตอซัง หยุดโลกร้อน

ผลงานสื่อสารสนเทศเพื่อการประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ที่ผลิตได้ของชุมชนถูกนำเสนอผ่านสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย (สทท) จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่เดือนกันยายนถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2551 การประชาสัมพันธ์ดังกล่าวจะทำให้ชุมชนได้ทราบถึงทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเองอันจะเกิดการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

สรุปผลการศึกษาและวิจารณ์ผล

ผลการวิจัยสามารถสรุปแนวทางการจัดการเรียนรู้จากการพัฒนานักประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น จำนวน 9 คน ซึ่งเป็นนักประชาสัมพันธ์ยุวชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนให้สามารถผลิตสื่อสารสนเทศเพื่อการประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น โดยการนำเสนอการดำเนินงานโครงการภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งสิ้น 42 องค์การบริหารส่วนตำบล ผลการวิจัยพบว่าชุมชนในท้องถิ่นสามารถเรียนรู้ร่วมกันเชิงบูรณาการกับหน่วยงานในท้องถิ่นของตนเองกับการผลิตสื่อที่กระตุ้นและส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น 4 ด้านคือ สื่อสารสนเทศเพื่อการสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจ การเกษตรและการท่องเที่ยว จำนวน 17 ชิ้นงาน สื่อสารสนเทศเพื่อการสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นด้านสังคม จำนวน 14 ชิ้นงาน สื่อสารสนเทศเพื่อการสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นด้านการศึกษา จำนวน 6 ชิ้นงาน และสื่อสารสนเทศเพื่อการสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม จำนวน 5 ชิ้นงาน ผลงานสื่อสารสนเทศที่ผลิตได้ของชุมชนถูกนำเสนอผ่านสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย (สทท) จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่เดือนกันยายนถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2551 การประชาสัมพันธ์ดังกล่าวจะทำให้ชุมชนได้ทราบทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเองและเกิดการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับแนวทางการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

ดังนั้นการดำเนินงานในระยะต่อไปควรจะเปิดโอกาสให้เยาวชนในท้องถิ่นของชุมชนนั้นๆ เป็นผู้เสนอบุคคลที่เป็นเยาวชนในท้องถิ่นของตนเองเข้าร่วมโครงการในระยะถัดไป อันจะเป็นการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรของชุมชนในด้านการพัฒนาการผลิตสื่อสารสนเทศเพื่อการประชาสัมพันธ์ท้องถิ่นของตนเองอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะเมื่อเยาวชนหรือบุคคลในชุมชนนั้นเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมด้านการประชาสัมพันธ์ชุมชนด้วยตนเองแล้ว เขาเหล่านั้นจะมีความรู้ในบริบทของชุมชนของตนเองเป็นอย่างดี จะมีความตั้งใจ และมีความพยายามในการเสนอแนะแนวทางการพัฒนาชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมได้ดีกว่าบุคคลนอกชุมชน บุคคลเหล่านี้จะมีส่วนร่วมในการกระตุ้นให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมกับการดำเนินงานมากกว่าการใช้นักศึกษาของมหาวิทยาลัย (ซึ่งเป็นคนนอกชุมชน) แต่หากจะบูรณาการร่วมกันแบบองค์รวมกันทั้งสองฝ่ายได้ก็เป็นสิ่งที่ดีกับชุมชน กล่าวคือชุมชนใดจะทำงานร่วมกันกับมหาวิทยาลัยก็ส่งตัวแทนชุมชนที่เป็นเยาวชนที่ได้ศึกษาในมหาวิทยาลัยนั้นเข้าร่วมด้วย ก็จะทำให้ได้ทั้งปริมาณงานและคุณภาพของงานมากขึ้นกว่าเดิม

เป็นประเด็นเกี่ยวกับการนำเอางานวิจัยที่ได้ครั้งนี้ไปเป็นต้นแบบของการพัฒนาด้านอื่นๆ ของชุมชนให้ได้ประโยชน์มากที่สุด เช่น การพัฒนาองค์กร การทำงานเป็นทีมของกลุ่มชุมชน ให้เกิดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสื่อสารสนเทศกับการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของตนเองแบบมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง อาศัยสื่อสารสนเทศที่มีอยู่ในชุมชนของตนเองในการประชาสัมพันธ์ชุมชน

เป็นประเด็นของการสนับสนุนให้เกิดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะธรรมชาติของการสื่อสารคนในชุมชนต้องการรับสารอย่างต่อเนื่อง หากมีการขาดความต่อเนื่องของการรับสารแล้ว ชุมชนอาจจะขาดการกระตุ้นหรือหลงลืมในประเด็นในสิ่งที่ผู้ส่งสารต้องการในด้านการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่นนั้นๆ ดังนั้น หากมีการบูรณาการร่วมกันทุกฝ่ายและทุกภาคส่วนแล้ว การวางแผนการประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น ควรจะทำการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการผลิตสื่อสารสนเทศเพื่อการประชาสัมพันธ์ท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ให้มีแผนการดำเนินงานตลอดทั้งปี โดยชุมชนควรจะเป็นผู้วางแผนร่วมกันผลิตและสร้างสรรค์แผนฯ ชุมชนก็จะมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสารและผู้ร่วมผลิตสาร จะทำให้เขาเหล่านั้นมีความภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินงานร่วมกัน และจะเกิดความยั่งยืนของการดำเนินงานต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ชุดโครงการวิจัย “โครงการบูรณาการการจัดการเรียนรู้การสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่” ได้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยครั้งนี้ นักวิจัยขอขอบพระคุณสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติที่ได้กรุณาให้ทุนอุดหนุนจนทำให้การวิจัยครั้งนี้ประสบความสำเร็จ รวมถึงบุคลากรทุกท่านจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ หน่วยงานในท้องถิ่น อันได้แก่ บุคลากรทุกท่านขององค์การบริหารส่วนทุกท่าน ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ของโครงการทุกท่าน รวมถึงนักศึกษาช่วยงานทุกท่านที่ได้รวมพลังในการทำงานมาตลอด

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แก้วเทพ. 2541. **การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์: แนวคิดและตัวอย่างงานวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

กาญจนา แก้วเทพ. 2549. **ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา**. กรุงเทพฯ: เอดิสันเพรสโปรดักส์

คณะวิจัยเรื่องการปฏิรูประบบสื่อ. 2547. **บทสังเคราะห์การปฏิรูปสื่อ**. โครงการ “การปฏิรูปสื่อ” ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ชัยรัตน์ คำนวณ. **บทบาทสื่อมวลชนต่อวัฒนธรรมไทย**. เข้าถึงได้จาก: http://www.thaipressasso.com/hotnews.newsthai.htm วันที่สืบค้น 8 ก.ย. 2549

ทวีศักดิ์ ปิ่นทอง. 2550. **หลักนิเทศศาสตร์**. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

Bovee, Courtland L. and others.2000. **Management**. New York: McGraw-Hill, Inc...

Organization for Economic Co – operation and Development (OEDC). 1993. **The Measurement of Scientific and Technological Activities: Functional Distribution** : 67 – 72. Inc...

Robbins, Stephen. P and Mary Coutler. 1999. **Management**. 6th ed.New Jersey: Prentice-Hall Inc... (www.kmi.or.th)

RAJABHAT CHIANG MAI
RESEARCH JOURNAL

การวัดมูลค่าเพิ่มของสินทรัพย์ชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคชนบท และชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่

Learning management to measure the value added of communities' assets for developing economic and social of urban and rural of Chiang Mai

ผศ.กมลทิพย์ คำใจ
สาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

06

บทคัดย่อ

การจัดการเรียนรู้เพื่อวัดมูลค่าเพิ่มของสินทรัพย์ชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคชนบทและชุมชนเมือง จ.เชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างการเรียนรู้ของคนในท้องถิ่นในการสร้างความมั่นคงด้านการจัดการสินทรัพย์ชุมชน อีกทั้งยังสามารถทราบถึงมูลค่าเพิ่มที่ได้จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมจากการดำเนินงานวิจัยชุดโครงการ “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชนบทและชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่” ในปี 2551 มีวิธีการศึกษาโดยการใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) โดยใช้รูปแบบของการจัดการเรียนรู้ในการจัดการสินทรัพย์ชุมชนเพื่อค้นหาศักยภาพและหามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและสังคมกับกลุ่มเป้าหมาย คือ องค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 42 แห่ง ใน 18 อำเภอ ทั่วจังหวัดเชียงใหม่ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ การเกษตร และการท่องเที่ยว ด้านสังคม ด้านการศึกษาและด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงด้านการจัดการสินทรัพย์ชุมชนของตนเองได้เป็นอย่างดี ชุมชนสามารถวิเคราะห์และค้นหาศักยภาพของชุมชนเกี่ยวกับสินทรัพย์ของชุมชนที่มีอยู่ โดยเข้าใจถึงคุณค่าของสินทรัพย์ชุมชนที่สำคัญยิ่งคือ “ทุนบุคคลหรือทุนมนุษย์” นักวิจัยจึงได้เสนอแนะแนวทางในการจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพของทุนบุคคลให้มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้นอันจะส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนนั้นต่อไป เพราะปัจจัยทุนบุคคลนี้เป็นปัจจัยหลักที่สำคัญต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนนั้นเอง แนวทางในการจัดการเรียนรู้ได้แก่การเพิ่มทักษะของทุนบุคคลโดยเฉพาะในประเด็นของการพึ่งตนเอง รวมถึงการสร้างกลุ่มทุนบุคคลและเพิ่มศักยภาพให้เป็นองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งจนเติบโตเป็นเครือข่ายองค์กรที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

สำหรับผลการวิเคราะห์มูลค่าเพิ่มของโครงการวิจัยที่ได้ดำเนินงานในปีที่ผ่านมา นักวิจัยสามารถวัดมูลค่าเพิ่มทางด้านเศรษฐกิจด้วยตัวชี้วัด “ผลสัมฤทธิ์ทางรายได้และความคุ้มค่าทางการเงิน” ซึ่งก่อให้เกิดมูลค่าของสินค้าและบริการที่เพิ่มขึ้นในด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลถึงร้อยละ 48 และร้อยละ 55 ตามลำดับ และในด้านสังคมนั้น ผลการศึกษาพบว่า ตัวชี้วัดมูลค่าเพิ่มทางสังคมที่เพิ่มขึ้น คือ คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น วัดได้จากสุขภาพทางกาย สุขภาพทางจิตของคนในชุมชน โดยเฉพาะ จิตสำนึกต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในลักษณะของความรักและความสามัคคีของคนในชุมชน มีค่าเพิ่มสูงขึ้นถึงร้อยละ 86 ทั้งนี้เพราะคนในชุมชนมีความพึงพอใจเป็นอย่างมากต่อการเรียนรู้ร่วมกันที่จะนำพาชุมชนให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนของตนเอง

คำสำคัญ การจัดการเรียนรู้ มูลค่าเพิ่ม สินทรัพย์ชุมชน

Abstract

Learning management to measure the value added of communities' assets for developing economic and social of urban and rural of Chiang Mai has objective to create learning for local people in order to build the stability of communities' assets management and also to know the value added gained from social and economic development under the main research project "Learning management for developing economic and social of rural and urban in Chiang Mai". Participatory action research and learning management for managing communities' assets were conducted in order to look for the potential and value added regarding social and economic with 42 sub-district administrative organizations from 18 districts in Chiang Mai based on four developmental plan of social and economic; economic, agriculture, tourism, social, education, hygienic and environment.

The study was that communities could learn to build their own management stability in communities 'assets, could analyze and look for the potential of communities regarding their own communities' assets. They could understand the important value of communities' assets particularly in human capital. As human capital is the main factor to drive for communities' development, learning management to increase the potential of human capital for enhancing the economic and social of local communities is recommended by researchers. The guideline for learning management is to increase the skill for human capital particularly in self-reliance including building groups of human capital as well as to increase their potential in order to form group of human capital and enlarge to become the organizational network.

The result of analyzing the value added of research project last year was that researchers could measure the value added in economic by using the indicators; "The achievement of income and the worthiness of finance". This can increase the efficiency and effectiveness of the value of products and services for 48 percentages and 55 percentages consecutively. Concerning the social issue, people in local communities could have a better life. This can be measured from their physical and mental health particularly in their consciousness to participate in communities' development, rendering love and unity to each other. This value is increased by 86 percentages because people are very satisfied with this learning in order to develop social and economic in their own communities.

Keyword: Learning management, value added, communities' assets

บทนำ

ปัจจุบันบทบาทของชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในชนบทและชุมชนเมือง มีจุดเน้นที่รูปแบบของการรวมกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ซึ่งการรวมกลุ่มของคนในชุมชนเป็นการพัฒนาแบบองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลาง เป็นการเพิ่มศักยภาพของคนและเสริมสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ให้มีความพร้อมในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืนของไทยต่อไปจึงต้องพัฒนาจากจุดแข็งในสังคมเป็นหลัก อันประกอบไปด้วย **สินทรัพย์ชุมชน** หรือ **ทุนทางสังคม** ที่มีอยู่ในทุกภาคส่วนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชุมชน หรือการรวมกลุ่ม ซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ ในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนในการจัดการปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง นำมาสู่การสร้างและเน้นให้ **“เกิดการเรียนรู้”** ที่จะปฏิรูปให้เกิดกลไกการบริหารจัดการที่ดีบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนและยังแสดงให้เห็นถึงความสมดุลระหว่างการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม และสะท้อนให้เห็นถึงมูลค่าเพิ่มของการใช้ทุนที่มีอยู่ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพต่อกระบวนการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและเสริมสร้างฐานรากของสังคมให้เข้มแข็ง ให้เป็นแกนหลักของสังคมไทย เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้เชื่อมโยงกับการพัฒนาชนบทและชุมชนเมืองต่อไป

ดังนั้นการสร้างฐานรากของระบบเศรษฐกิจและสังคมที่มั่นคง จึงเป็นการใช้โอกาสและปัจจัยแวดล้อมที่มีอยู่ในสังคม เพื่อคนในสังคมนั้นดำเนินการให้เกิดการยกระดับและเปลี่ยนแปลงในเชิงคุณภาพอย่างเป็นลำดับขั้น เป็นการพัฒนาที่สามารถพึ่งตนเองได้ มีภูมิปัญญาและสร้างภูมิคุ้มกัน ให้พร้อมที่จะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงและปัจจัยคุกคามจากภายนอกได้ในระดับใด จึงจำเป็นต้องทราบถึงปัจจัยและระดับของความสำเร็จในแนวคิดเพื่อการพัฒนาดังกล่าว ด้วยการวัดผลสัมฤทธิ์ของการเรียนรู้ในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคม ด้วยทุนทางสังคม ทุนมนุษย์ และทุนทางสิ่งแวดล้อมของแต่ละชุมชนพื้นที่ วิเคราะห์ได้จากมูลค่าเพิ่มของระบบเศรษฐกิจและสังคมชนบทและชุมชนเมือง โดยการเข้าถึงข้อมูลและวัดมูลค่าเพิ่มถึงความสามารถในพัฒนาองค์ความรู้เพื่อการบริหารจัดการเชิงป้องกัน ปรับเปลี่ยนแบบแผนการผลิตและการบริโภคให้เกิดความคงอยู่ได้ด้วยตนเอง ควบคู่กับการรื้อฟื้นภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการฐานทรัพยากรของตนเอง และสร้างทางเลือกของการพัฒนาบนความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงความเข้มแข็งจากภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) เพื่อสร้างการเรียนรู้ (LM) ในการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในการสร้างความมั่นคงด้านการจัดการสินทรัพย์ชุมชนของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่

(2) เพื่อทราบมูลค่าเพิ่มของการจัดการสินทรัพย์ชุมชน ที่ได้จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ภาคชนบทและชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ให้สามารถพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีการศึกษา

(1) ประชากรศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ตัวแทนกลุ่มชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จำนวนทั้งสิ้น 24 อำเภอ โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multi – stage random sampling) จากขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลที่มีความต้องการเข้าร่วมโครงการ ใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified sampling) จากอำเภอต่างๆ ที่สนใจจะเข้าร่วมโครงการทั้งหมด 24 อำเภอ

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดเลือกประชากรจากกลุ่มชุมชนที่เป็นตัวแทนขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยวิธีสุ่มแบบเจาะจง ตามวัตถุประสงค์ (purposive sampling) ของแต่ละตำบลที่เข้าร่วม

(2) ข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ข้อมูลปฐมภูมิ ข้อมูลสินทรัพย์ชุมชน ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาของกลุ่มชุมชนพื้นที่ในเขตชุมชนท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่

2) ส่วนข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูล การบริหารการจัดการองค์กร การก่อเกิดองค์กรกลุ่มในชุมชน การจัดการและมูลค่าสินทรัพย์ในชุมชน ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นต้น โดยการศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) กับองค์การบริหารส่วนตำบล และกลุ่มองค์กรในชุมชนที่พร้อมเป็นต้นแบบการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม

3) ชนิดของเครื่องมือ ใช้แบบบันทึกข้อมูลพื้นฐานทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ด้านการบริหารการจัดการกลุ่ม การก่อเกิดกลุ่ม ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของกลุ่ม และการจัดการสินทรัพย์ในชุมชน รวมถึงแบบประเมินสินทรัพย์ชุมชน (แบบ VA1) เป็นการประเมินคุณค่าของสินทรัพย์ชุมชนก่อนดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม และ แบบประเมินสินทรัพย์ชุมชน (แบบ VA2) เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ และความคุ้มค่าทางการเงินของกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม ประเมินคุณค่าของสินทรัพย์ชุมชนก่อนดำเนินกิจกรรม และโครงการตามแผนยุทธศาสตร์ รวมถึงความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติและผู้มีส่วนร่วมในชุมชน

ผลการศึกษา

จากการดำเนินงานวิจัยผลลัพธ์ของการจัดการสินทรัพย์ชุมชนกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในครั้งนี้ ชุมชนและท้องถิ่นสามารถพัฒนาสินทรัพย์ที่มีคุณค่าของชุมชน คือ ทุนบุคคล ทักษะของคน การรวมกลุ่มเป็นองค์กรชุมชนและเครือข่าย โครงสร้างกายภาพ เศรษฐกิจชุมชน วัฒนธรรมชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น การสื่อสารในชุมชน การพัฒนาสินทรัพย์ของชุมชนเหล่านี้ เป็นการลงทุนเพื่อเพิ่มทรัพยากรให้แก่ชุมชนช่วยเติมในส่วนที่ขาดให้แก่ชุมชน ซึ่งจะสร้างผลตอบแทนที่มีมูลค่าในระยะยาว สร้างขีดความสามารถในการพึ่งตนเอง และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่คนในชุมชนในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผลกิจกรรมในชุมชนของตน

ผลของการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางด้านเศรษฐกิจและสังคม สรุปได้ดังนี้

(1) มูลค่าเพิ่มจากกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วย ได้การเรียนรู้ที่ปรับวิธีคิดให้ชุมชนมีความเชื่อมั่นต่อศักยภาพและความสามารถของตนเอง มีจุดแข็ง มีทั้งสินทรัพย์ โอกาส และทรัพยากร เพียงพอ

ในฐานะผู้ให้บริการชุมชน ด้วยมิใช่ที่ต้องให้การสนับสนุนและช่วยเหลือตลอดเวลา อีกทั้งบทบาทของชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก แนวคิดของความเข้มแข็งของชุมชน ตัวแบบการการก่อรูปทุนทางสังคม การประเมินค่าโครงการทางเศรษฐกิจและสังคมได้

(2) มูลค่าเพิ่มทางด้านการจัดการสินทรัพย์ชุมชน ที่ได้จากการนำโครงการเข้าร่วมการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม ทั้ง 7 ประเภท คือ สินค้า/บริการ สิ่งประดิษฐ์ของชุมชน ศิลปวัฒนธรรม ท่องเที่ยว ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจชุมชน สวัสดิการสังคมและการศึกษา ได้ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางด้านเศรษฐกิจ ผลิตภัณฑ์ สินค้า บริการของชุมชนเกิดโอกาสในการตลาดและสร้างมูลค่าให้กับชุมชนได้เพิ่มขึ้น ทางด้านวัฒนธรรมและกิจกรรมสวัสดิการทางสังคม ที่สร้างขึ้นจากคนในสังคม ภูมิปัญญา วัตถุดิบและทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น เกิดการต่อยอดกิจกรรมจากการดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องในแต่ละปี และก่อให้เกิดรายได้เพิ่มและสร้างความรู้ การอนุรักษ์ให้ดีขึ้นตลอดจนสร้างคุณภาพการดำเนินชีวิตที่ดีในสังคมลดปัญหาให้สังคม ด้านผลสัมฤทธิ์และความคุ้มค่าทางการเงิน เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลทางการเงินถึงร้อยละ 48 และร้อยละ 55 ตามลำดับ

สำหรับมูลค่าเพิ่มทางด้านสังคมในด้านการสร้างการมีส่วนร่วมและเครือข่ายร่วมในการทำงาน สร้างการใช้สิทธิและแสดงความคิดเห็นของชุมชนเพิ่ม ด้านการเข้าร่วมวางแผนของชุมชนเกิดการเข้าร่วมตรวจสอบประเมินผลการปฏิบัติงานในชุมชนร่วมกัน เกิดการเรียนรู้และการสืบทอดกิจกรรมที่เกิดกับชุมชนของคนในชุมชน อีกทั้งได้สร้างความเต็มใจและการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำงานเป็นทีมผ่านสื่อสารสนเทศเพื่อการประชาสัมพันธ์ ซึ่งผลของความพึงพอใจต่อการมีชื่อเสียงถึงร้อยละ 75 สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับผู้ปฏิบัติงานได้ถึงร้อยละ 64 และพึงพอใจของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนถึงร้อยละ 85

สรุปผลการศึกษาและวิจารณ์ผล

การศึกษามูลค่าเพิ่มของสินทรัพย์ชุมชนจากการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคชนบทและชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่ในปี 2551 นี้ นักวิจัยได้นำเสนอผลการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จากกรณีศึกษา 42 องค์การบริหารส่วนตำบลไว้สี่ประการ คือ **ประการแรก** เป็นการวัดมูลค่าเพิ่มของสินทรัพย์ชุมชนจากการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นระดับตำบลทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านเศรษฐกิจ การเกษตรและการท่องเที่ยว 2) ด้านสังคมและวัฒนธรรม 3) ด้านการศึกษาและ 4) ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม สามารถแบ่งลักษณะของสินทรัพย์ชุมชนได้ถึง 7 ประเภทด้วยกัน คือ สินค้า/บริการ 5 รายการ สิ่งประดิษฐ์ของชุมชน 2 รายการ ศิลปวัฒนธรรม 10 รายการ ท่องเที่ยว 4 แห่ง ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจชุมชน 7 แห่ง สวัสดิการสังคม 7 รูปแบบ และการศึกษา 7 แห่ง **ประการที่สอง**เป็นมูลค่าผลสัมฤทธิ์และความคุ้มค่าทางการเงินของสินทรัพย์ชุมชน พบว่ามีประสิทธิภาพทางการเงินถึงร้อยละ 48 และมีประสิทธิผลทางการเงินร้อยละ 55 **ประการที่สาม** เป็นความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงานและผู้มีส่วนร่วมในชุมชน ได้สร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านสื่อสารสนเทศเพื่อการประชาสัมพันธ์ ซึ่งผลของความพึงพอใจต่อการมีชื่อเสียงถึงร้อยละ 75 สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับผู้ปฏิบัติงานได้ถึงร้อยละ 64 และพึงพอใจของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนถึงร้อยละ 85 **ประการที่สี่** ผลของการวัดมูลค่าเพิ่มของโครงการวิจัยที่ได้ดำเนินงานในปี 2551 นักวิจัยสามารถวัดมูลค่าเพิ่มทางด้านเศรษฐกิจด้วยตัวชี้วัด “ผลสัมฤทธิ์และความคุ้มค่าของโครงการวิจัย ได้ทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ดังนี้

1. สามารถสร้างและพัฒนานักวิจัยของชุมชน ขององค์การบริหารส่วนตำบลที่จะสามารถนำพาการเรียนรู้นี้ไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนาชุมชน ด้วยการจัดกิจกรรมและโครงการที่เหมาะสมตามแผนงานวิสัยทัศน์ และการมีส่วนร่วมที่เป็นความต้องการของชุมชนอย่างสมเหตุสมผลและเป็นจริงได้ถึง 42 คน และเกิดการเรียนรู้กับคนในชุมชนที่ได้ทำงานร่วมกันกับองค์การบริหารส่วนตำบล
2. เกิดการเรียนรู้ระหว่างนักวิจัยชุมชนและชุมชน ต่อการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจและสังคม การสร้างแผนชุมชนด้วยโครงการที่สอดรับกับความต้องการของชุมชน ต่อการสร้างการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้ถึง 42 แผน
3. คนในชุมชนได้เกิดเรียนรู้จาก 42 กิจกรรมที่ปฏิบัติจริงได้บทสรุปของการพัฒนาตนเองนำไปสู่ผลลัพธ์ด้านเศรษฐกิจและสังคมในแต่ละด้านอย่างเหมาะสมทั้งในด้านการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการการผลิต แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนา EQ ทางด้านการศึกษา การสร้างกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสวัสดิการในสังคม ทั้งในเด็ก ผู้สูงอายุ ตลอดจนการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
4. ได้นวัตกรรมสื่อสารสนเทศเพื่อการประชาสัมพันธ์ชุมชนจำนวน 42 ชิ้น และรู้จักนำเสนอสื่อสารสนเทศทางโทรทัศน์ เพื่อสร้างโอกาสของการเรียนรู้และการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมทั้งในและนอกชุมชน เพื่อเปิดโอกาสต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมได้

บทสรุปของคุณค่าการเรียนรู้ เป็นคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางสังคมที่เพิ่มขึ้น ด้วยการปฏิบัติตามวิถีชีวิตที่เป็นอยู่ของชุมชนบูรณาการกับการเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนอื่นอีก 42 แห่ง ทำให้เกิดกระบวนการจัดการเรียนรู้พัฒนาขึ้นตามระดับ คือ (1) ไม่รู้ เพื่อพัฒนาเป็น (2) รับรู้ และเป็น (3) การเลียนแบบ และ (4) เรียนรู้ เพื่อการต่อยอดต่อไป

กรณี 42 ชุมชนจากโครงการวิจัย ชุมชนได้รับทราบแนวคิดของการเรียนรู้ จากการรับรู้ และการเลียนรู้ไปสู่การเรียนรู้ที่ทดลองทำร่วมกัน เพื่อจะนำไปปฏิบัติต่อให้มีคุณค่าขึ้น เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ ความคิด ความเชื่อมั่น ต่อการทำงานร่วมกันของคนในชุมชนอย่างสร้างสรรค์ เป็นการสร้างทุนทางสังคมผ่านกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจ การเกษตรและการท่องเที่ยว ด้านสังคมวัฒนธรรม ด้านการศึกษา และด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมออกมาในรูปของโครงการหรือกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ถึง 42 กรณีศึกษา โดยกิจกรรมเหล่านี้จะเป็นกิจกรรมที่สามารถตอบสนองต่อเป้าหมายในการดำรงชีวิตของชุมชน ได้ก่อให้เกิดกระบวนการสร้างสรรค์ความรู้ ซึ่งเป็นการบูรณาการระหว่างความรู้เดิมที่เคยปฏิบัติมาใช้กับความรู้ใหม่ ที่ได้รับการพัฒนาจากการจัดการเรียนรู้หรือนำความรู้เดิมมาปรับใช้ ให้เป็นความรู้ใหม่ที่ชุมชนได้มีโอกาสเข้าถึงความรู้อย่างแท้จริง สามารถที่จะนำไปปรับเปลี่ยนความรู้ที่มีอยู่เดิมของตนเองให้เหมาะกับความต้องการได้ สร้างให้เกิดความสามัคคีในชุมชน สร้างระบบทุนเดิมที่ชุมชนมีอยู่มาช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนต่อไป ให้เป็นรากฐานที่สำคัญที่รองรับฐานรากของการดำรงชีวิต การสร้างระบบเศรษฐกิจและสังคมที่มีอยู่ให้เป็นรูปธรรม โดยกิจกรรมทางเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรมที่แต่ละชุมชนได้เรียนรู้แล้ว สอดคล้องกับแนวคิดของประวีณ ลิมปสายชล ในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน นักวิจัยจึงขอกล่าวสรุปถึงการจัดการเรียนรู้ให้ชุมชนในครั้งนี้ ด้วยผลสรุปที่ได้คือ

(1) สร้างการเรียนรู้ ระบบความรู้ ความคิด ความเชื่อ ไว้ให้เป็น “ทุนความรู้”
(2) สร้างการเรียนรู้ จิตสำนึกร่วม อันประกอบด้วยความรักความผูกพันที่คนในชุมชน มีต่อกัน ความสามัคคีปรองดองและการแบ่งปันผลได้อย่างเป็นธรรม ไว้ให้เป็น “ทุนทางสังคม”
(3) สร้างและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เรียนรู้ถึงความเป็นมนุษย์ที่มีพลังและศักดิ์ศรี ไว้ให้เป็น “ทุนมนุษย์”

(4) สร้างการรู้รักษาฐานทรัพยากรธรรมชาติและสามารถนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ โดยมีการบำรุงรักษาไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมให้หมดไป ก่อให้เกิดเป็นผลผลิตที่อาศัยฐานทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน เรียกว่า "ทุนธรรมชาติ"

ข้อสรุปที่เกิดขึ้นจึงเป็นมูลค่าของโครงการการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมภาคชนบทและชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ที่นักวิจัยได้เรียนรู้ร่วมกับชุมชนและรู้จักพลังและมูลค่าของทุนและสินทรัพย์ของชุมชนอันจะสร้างให้ชุมชนเข้มแข็งต่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมได้ ด้วยปัจจัยทุนความรู้ ทุนทางสังคม ทุนมนุษย์ และทุนทรัพยากรธรรมชาติให้มีความมั่นคงกับชุมชนต่อไปในอนาคตได้อย่างแท้จริง

กิตติกรรมประกาศ

นักวิจัยขอขอบพระคุณ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติที่ได้กรุณาให้ทุนอุดหนุนจนทำให้การวิจัยครั้งนี้ประสบความสำเร็จ ขอขอบพระคุณนักวิจัย บุคลากรทุกท่านจากคณะวิทยาการจัดการและสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ หน่วยงานในท้องถิ่น อันได้แก่ คณะผู้บริหารและบุคลากรทุกท่านขององค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำและตัวแทนชุมชนท้องถิ่น รวมถึงนักวิชาการทุกท่านที่ได้มีส่วนร่วมในการวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่ของโครงการทุกท่าน รวมถึงนักศึกษาช่วยงานทุกท่านที่ได้รวมพลังในการทำงานมาตลอด

เอกสารอ้างอิง

จุมพล หนิมพานิช และบุญศรี พรหมมาพันธุ์. 2547. **บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมธุรกิจชุมชน : ศึกษาเฉพาะภาคเหนือ.**

ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์ และคณะ 2548. **โครงการ การวิจัยเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนและการเชื่อมโยงกับวิสาหกิจรูปแบบอื่น และอุตสาหกรรมหลัก เพื่อให้เกิดลำดับชั้นการพัฒนาจากรากหญ้าสู่รากแก้วอย่างยั่งยืน.** คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (ระหว่าง ตุลาคม 2548 – กันยายน 2551).

ประวีณ ลิมปสายชล. 2550. **การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน.** สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชน.

ประเวศ วะสี และคณะ. 2548. **การจัดการความรู้เพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาอาชีพแบบบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบยั่งยืน.** สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.).

วรศักดิ์ ทุมมานนท์. 2550. **ถึงเวลาแล้วสำหรับมูลค่าเพิ่มเชิงเศรษฐกิจ (Economic Value Added)**. http://account.acc.chula.ac.th/seminar/seminar_42.doc.

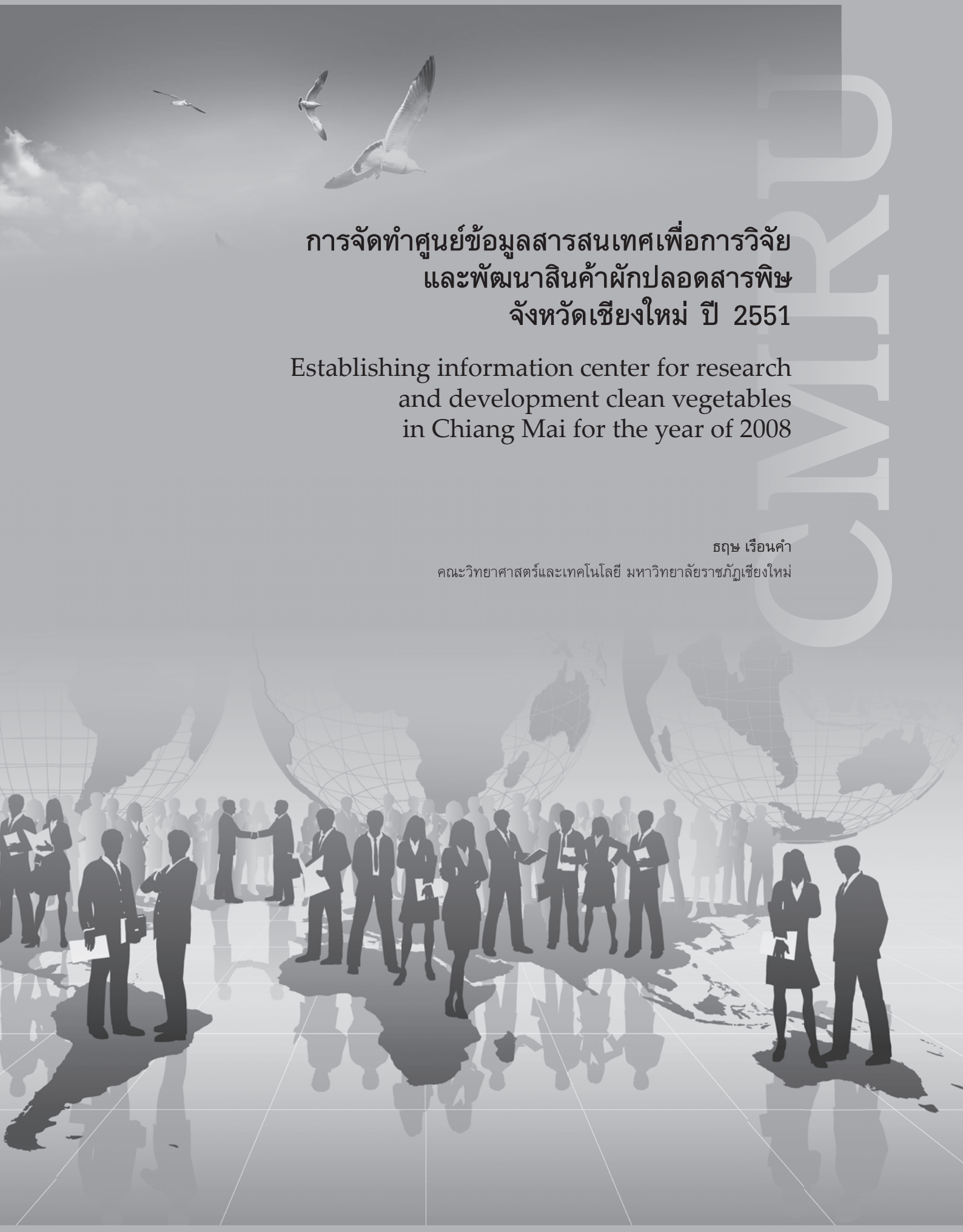
สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ. 2550. **คู่มือการนำระบบบริหารจัดการเพื่อสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐศาสตร์ (EVM) มาใช้พัฒนารัฐวิสาหกิจระยะที่ 2.**

Robbins, Stephen.P and Mary Coutler. 1999. **Management**. 6th ed. New Jersey:Prentice-Hall Inc. (www.kmi.or.th)

Young, S. D. and S. F. O'Byrne. *EVA and Value-Based Management: a practical guide to Implementation.* McGraw-Hill, 2001.

http://www.bot.or.th/bothomepage/databank/FinMarkets/Bond/T_Bid_Yield_menu.htm.

http://www.sepo.go.th

การจัดทำศูนย์ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวิจัย และพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษ จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2551

Establishing information center for research and development clean vegetables in Chiang Mai for the year of 2008

ธฤษ เรือนคำ
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

CMRU

07

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การจัดทำศูนย์ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษ จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2551” มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อสร้างและพัฒนาแหล่งข้อมูลเทคโนโลยี นวัตกรรมและภูมิปัญญาของชุมชนทางด้านการเกษตรผักปลอดสารพิษที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริงและเพื่อให้เกิดการวิจัยและพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีศักยภาพและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม แนวทางในการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนทั้งระดับชุมชนจนถึงระดับจังหวัดจนสามารถสร้างและพัฒนาศูนย์ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 6 ศูนย์ฯ ได้แก่ 1) ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศฯ อำเภอแม่วาง 2) ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศฯ อำเภอสันป่าตอง 3) ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศฯ อำเภอสารภี เว็บไซต์ 4) ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศฯ อำเภอเมือง 5) ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศฯ อำเภอดอยสะเก็ด และ 6) ศูนย์สารสนเทศฯ อำเภอพร้าว

การจัดตั้งเป็นศูนย์ถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตรปลอดสารพิษและเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดสารพิษของจังหวัดเชียงใหม่ โดยการจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศบนเว็บไซต์ของศูนย์บริหารจัดการผักปลอดสารพิษ (http://www.mcs.okrd.org) ที่เชื่อมโยงกับเว็บไซต์ของสำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ (http://www.chiangmai.doae.go.th) ซึ่งการดำเนินงานจัดสร้างศูนย์ข้อมูลสารสนเทศฯ สำหรับเผยแพร่องค์ความรู้ทางด้านการผลิตและการตลาดผักปลอดสารพิษ เพื่อเชื่อมโยงผู้บริโภคกับแหล่งของการผลิตผักปลอดสารพิษในจังหวัดเชียงใหม่

ศูนย์สารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษ จังหวัดเชียงใหม่ได้ให้บริการในการเผยแพร่องค์ความรู้ทางการเกษตรปลอดสารพิษที่ได้จากการถอดองค์ความรู้ทางวิชาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรรวมถึงการถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อต่อยอดองค์ความรู้ร่วมกับชุมชน ให้ชุมชนได้มีโอกาสเรียนรู้ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับการจัดการผลิตผักปลอดสารพิษของชุมชน โดยการนำเสนอสินค้าผักปลอดสารพิษที่เกษตรกรผลิตขึ้นผ่านทางศูนย์สารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลการผลิต การตลาด การติดต่อสอบถามข้อมูลโดยทั่วไปอีกทั้งยังเป็นการขยายช่องทางทางการตลาดสู่ผู้บริโภคได้ในทุกระดับ

การดำเนินงานในระยะต่อไป คณะวิจัยได้ทำการส่งมอบศูนย์ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษจังหวัดเชียงใหม่ให้กับสำนักงานเกษตรท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่เป็นผู้ดูแลและสานต่อการดำเนินงานในการปรับปรุงและพัฒนาศูนย์ฯ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคผักปลอดสารพิษสามารถใช้ประโยชน์จากศูนย์ฯ อย่างเต็มประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการปรับข้อมูลการผลิตผัก ข้อมูลราคาผัก ควรปรับให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ ผักปลอดสารพิษ, เทคโนโลยีสารสนเทศ, การตลาด

Abstract

Establishing information center for research and development clean vegetables in Chiang Mai for the year of 2008 has the objective to establish and develop source of information technology, innovation and local wisdom of clean vegetable agriculture as well as develop to transfer information technology to apply and use in communities. This research is conducted with other related organizations of clean vegetables. As a result, six information centers of Chiang Mai clean vegetables are founded; 1) information center at Maewang district; 2) information center at Sanpatong district; 3) information center at Sarapee district; 4) information center at Muang district; 5) information center at Doi Saket district and 6) information center at Phraow district.

Information centers of clean vegetables were established and connected by the network of clean vegetable agriculturists in Chiang Mai and information is distributed on website of the clean vegetable administrative center (http://www.mcs.okrd.org) which linked by the website of Chiang Mai Provincial Agricultural office (http://www.Chiangmai.doae.go.th) in order to distribute knowledge base in production, marketing of clean vegetables and connect consumers with the production source of clean vegetables.

Information center for research and develop clean vegetable products in Chiang Mai has publicized knowledge base of clean vegetables for communities to study how to use information in managing clean vegetable production such as presenting clean vegetables through information center for research and development clean vegetables as well as enlarge the channel of distribution to consumers in every level.

For the next phase of study, researcher will tender this information center to Chiang Mai local agriculture office to look after and continue to improve and develop so that clean vegetable producer and consumers can obtain the advantage form using this center such as adjusting information of producing clean vegetables, price of clean vegetables which should be updated in order to make trust for producers and consumers

Keyword: Clean vegetables, Information Technology, Marketing

บทนำ

การพัฒนาการเกษตรผักปลอดสารพิษปัจจุบันพบว่ายังประสบปัญหาเกี่ยวกับการจัดระบบข้อมูลให้มีประสิทธิภาพได้ โดยเฉพาะการถ่ายทอดข้อมูลในระบบสารสนเทศเพื่อเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการผลิต การตลาด และการแปรรูป ยังไม่มีการเผยแพร่ข้อมูลให้กับประชาชนที่เกี่ยวข้องและที่สนใจรับทราบ ดังนั้น การพัฒนาระบบข้อมูลทางการเกษตร การผลิตผักปลอดสารพิษจำเป็นต้องมีการส่งเสริมการด้านข้อมูลข่าวสารในเชิงรุกแก่เกษตรกรและกลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ เพื่อสามารถให้บริการช่วยเหลือและแก้ปัญหาของเกษตรกรได้อย่างถูกต้องให้เหมาะสมทั้งในด้านอาชีพและคุณภาพชีวิต ด้วยเหตุนี้การเร่งรัดพัฒนา

ให้มีการจัดทำศูนย์ข้อมูลสารสนเทศทางการเกษตรที่สมบูรณ์ โดยการใช้เทคโนโลยีและมีเครือข่ายอย่างกว้างขวางเพื่อเชื่อมต่อระบบข้อมูลในการทำการเกษตรผักปลอดสารพิษ ของจังหวัดเชียงใหม่อย่างทั่วถึง (ธฤษ เรือนคำ, 2550) จะเป็นการช่วยให้ได้ข้อมูล และกระจายข้อมูลเกี่ยวกับการเกษตรผักปลอดสารพิษที่เป็นปัจจุบัน และเป็นประโยชน์ได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น

จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีการส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษมาเป็นเวลานาน ทั้งนี้เพราะจังหวัดเชียงใหม่มีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการผลิตผักปลอดสารพิษเป็นอย่างมาก (วีระศักดิ์ สมยานะ, 2550) อันได้แก่ พื้นที่ของจังหวัดส่วนใหญ่มีภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เหมาะสมกับการผลิตผัก โดยเฉพาะผักเมืองหนาวมีการชลประทานที่ค่อนข้างดี เหมาะแก่การผลิตผักที่ต้องใช้น้ำค่อนข้างมาก อีกทั้งความอุดมสมบูรณ์ของดินก็ค่อนข้างสูง ทีมงานวิจัยเห็นว่าหากสามารถนำข้อมูลทางการเกษตรเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเกษตรปลอดสารพิษและในเชิงธุรกิจให้มีประสิทธิภาพ (ทวีศักดิ์ ปิ่นทอง, 2550) ตลอดทั้งการยกระดับคุณภาพของสินค้าเกษตรให้เพิ่มขึ้น จากการพัฒนาและประยุกต์ข้อมูลด้วยระบบสารสนเทศนี้จึงเกิดแนวคิดการจัดทำโครงการศูนย์ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษ จังหวัดเชียงใหม่ขึ้น เพื่อจะเป็นประโยชน์ต่อสภาพพื้นที่ของจังหวัดเชียงใหม่ในการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของเกษตรกรต่อไป

โครงการศูนย์ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษมีเป้าหมายที่จะนำผลงานวิจัยและพัฒนา ตลอดจนนวัตกรรมที่ทีมงานผู้วิจัย และหน่วยงานที่เป็นพันธมิตร ถ่ายทอดสู่ผู้ใช้ให้สามารถใช้งานได้จริงเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของชุมชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในระดับรากหญ้า อันได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน หรือแม้แต่กลุ่มธุรกิจชุมชนต่างๆ และสามารถขยายสู่ผู้ใช้ประโยชน์ที่กว้างขึ้นทั้งระดับอำเภอ ระดับจังหวัดและระดับประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) เพื่อสร้างและพัฒนาแหล่งข้อมูลเทคโนโลยี นวัตกรรมและภูมิปัญญาของชุมชนทางด้านการเกษตรผักปลอดสารพิษที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริง

(2) เพื่อให้เกิดการวิจัยและพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีศักยภาพและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

วิธีการศึกษา

(1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษาคือ เกษตรกรและกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดสารพิษจังหวัดเชียงใหม่ และการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multi – stage random sampling)

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดกลุ่มเกษตรกรตัวอย่างใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified sampling) จากอำเภอต่างๆ ที่สนใจจะเข้าร่วมโครงการทั้งหมด 24 อำเภอ

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดเลือกกลุ่มเกษตรกรโดยวิธีสุ่มแบบเจาะจง ตามวัตถุประสงค์ (purposive sampling) โดยความสมัครใจพบว่า การวิจัยในปี 2551 มีกลุ่มเกษตรกรเข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 6 อำเภอ เพื่อจัดทำศูนย์ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษได้แก่ 1) ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวิจัย

และพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษ อำเภอแม่วาง 2) ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวิจัย และพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษ อำเภอสันป่าตอง 3) ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษ อำเภอสารภี 4) ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษ อำเภอเมือง 5) ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษ อำเภอดอยสะเก็ด 6) ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษ อำเภอพร้าว

(2) ข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ การสืบค้นข้อมูลของเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดสารพิษ โดยการจดบันทึก ประกอบกับวิธีการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์เจาะลึก โดยมีสมาชิกของกลุ่มเป็นผู้ให้ข้อมูลตลอดระยะเวลาของการดำเนินงาน
2) ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเบื้องต้นด้านการจัดการผลิต (กรมวิชาการเกษตร, 2550) อันได้แก่ ข้อมูลการผลิต กระบวนการผลิต การวางแผนการผลิต เทคโนโลยีการผลิต มาตรฐานสินค้า แหล่งเงินทุน ปริมาณซื้อสินค้า และการตลาด ข้อมูลปัญหาต่างๆ ของกลุ่ม เช่น สินค้าที่ไม่ได้มาตรฐาน หรือสินค้าที่เหลือจากการจำหน่าย และความต้องการของกลุ่ม เป็นต้น ซึ่งจะได้จากแหล่งต่างๆ เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค สำนักงานมาตรฐานอุตสาหกรรม (มอก.) เป็นต้น
3) ชนิดของเครื่องมือ ใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกต (interview schedule) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีลักษณะคำถามซึ่งกำหนดคำตอบไว้ล่วงหน้าให้เลือกตอบ (close ended questions) และคำตอบแบบให้เติมคำตอบ (open ended questions) โดยนักวิจัยจะเป็นผู้ทำการสัมภาษณ์และสังเกต เพื่อบันทึกข้อมูลที่ได้จากกลุ่มผู้ผลิต

ผลการศึกษา

การวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดทำศูนย์สารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษ จังหวัดเชียงใหม่ นักวิจัยสามารถทำการวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนาแหล่งข้อมูลเทคโนโลยี นวัตกรรมและภูมิปัญญาของชุมชนทางด้านการเกษตรผักปลอดสารพิษที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริง โดยการจัดตั้งศูนย์สารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษ จังหวัดเชียงใหม่ครั้งนี้ คณะวิจัยได้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับบุคลากรจากสำนักงานเกษตรท้องถิ่นและเกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดสารพิษภายใต้โครงการ “ความร่วมมือการพัฒนาระบบฐานข้อมูลสินค้าผักปลอดสารพิษ จังหวัดเชียงใหม่” ซึ่งการอบรมครั้งนี้เป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อการบริหารจัดการระบบฐานข้อมูลเกษตรปลอดสารพิษและการบริหารงานระบบฐานข้อมูลเกษตรปลอดสารพิษบนเครือข่ายอินเตอร์เน็ตของศูนย์บริหารจัดการผักปลอดสารพิษบนเศรษฐกิจพอเพียง (http://www.mcs.okrd.org) โดยโปรแกรมบริหารจัดการเว็บไซต์ Joomla! ผลสำเร็จของโครงการวิจัยเรื่อง “การจัดตั้งศูนย์สารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษ จังหวัดเชียงใหม่” ซึ่งให้บริการด้านการติดต่อสื่อสาร การประชาสัมพันธ์โครงการวิจัย การให้บริการข้อมูลอิเล็กทรอนิคส์เกี่ยวกับการผลิตผักปลอดสารพิษในจังหวัดเชียงใหม่โดยมีผู้ให้บริการข้อมูลเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านการผลิต ด้านการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว ด้านการตลาด เป็นต้น และในการวิจัยปี 2551 นี้ การวิจัยสามารถบริหารจัดการโครงการจนก่อให้เกิดแหล่งข้อมูลเทคโนโลยีซึ่งเป็นนวัตกรรมและภูมิปัญญาของชุมชนทางด้านการเกษตรผักปลอดสารพิษที่สามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์

ได้จริง ก่อให้เกิดศูนย์ข้อมูลสารสนเทศผักปลอดสารพิษประจำอำเภอต่างๆ ทั้งสิ้น 6 อำเภอได้แก่

- ศูนย์สารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษ อำเภอแม่วาง
  เว็บไซต์ http://www.mcs.okrd.org/training/maewang/mcsshop/
- ศูนย์สารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษ อำเภอสันป่าตอง
  เว็บไซต์ http://www.mcs.okrd.org/training/sanpatong/mcsshop/
- ศูนย์สารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษ อำเภอสารภี
  เว็บไซต์ http://www.mcs.okrd.org/training/saraphi/mcsshop/
- ศูนย์สารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษ อำเภอเมือง
  เว็บไซต์ http://www.mcs.okrd.org/training/maung/mcsshop/
- ศูนย์สารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษ อำเภอดอยสะเก็ด
  เว็บไซต์ http://www.mcs.okrd.org/training/doisaket/mcsshop/
- ศูนย์สารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษ อำเภอพร้าว
  เว็บไซต์ http://www.mcs.okrd.org/training/praw/mcsshop/

ศูนย์สารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษทั้ง 6 อำเภอได้เป็นศูนย์แหล่งการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตรปลอดสารพิษของเกษตรกรและเป็นศูนย์ที่เชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดสารพิษในระดับอำเภอและขยายผลสู่การเชื่อมโยงสู่ระดับจังหวัดต่อไป

นอกจากนี้นักวิจัยยังได้ศึกษาแนวทางในการวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีศักยภาพและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม ผ่านศูนย์สารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษ จังหวัดเชียงใหม่ www.mcs.okrd.org เป็นอีกหนึ่งช่องทางที่ช่วยทำให้การติดต่อสื่อสาร รวมถึงการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างเกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดสารพิษ จังหวัดเชียงใหม่ ตลอดจนการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์สำหรับเกษตรกรเป็นไปได้อย่างรวดเร็วภายใต้ต้นทุนที่ไม่สูงมาก เทคโนโลยีนี้สามารถลดอุปสรรคของการสื่อสารด้านระยะทางและเวลาสูง การดำเนินงานของศูนย์บริหารจัดการโครงการผักปลอดสารพิษบนเศรษฐกิจพอเพียง (Management Center for Clean Vegetable under Sufficiency Economy Concept : MCS) ภายใต้การดำเนินงานของกิจวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ (The Office of Knowledge for Research and Development: OKRD) ซึ่งตั้งอยู่ ณ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ วิทยาเขตแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ กับส่วนราชการของจังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่และสำนักงานเกษตรท้องถิ่นได้กำหนดแนวทางในการสร้างและพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีศักยภาพและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม ในประเด็นต่างๆ ได้แก่

1) การให้บริการด้านการให้คำปรึกษาด้านข้อมูลและเทคโนโลยีการเกษตรปลอดสารพิษ อันเป็นงานบริการหลักของศูนย์สารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2550 เป็นต้นมา
2) การให้คำปรึกษาทางด้านการจัดการผลิตผักปลอดสารพิษให้กับเกษตรกรทั่วจังหวัดเชียงใหม่ ผ่าน web broad ของ www.mcs.okrd.org
3) การแนะนำแนวทางและส่งเสริมในการผลิตผักปลอดสารพิษที่ถูกต้องตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยผ่านกระทู้ ถามตอบ จากผู้เชี่ยวชาญและคณะที่ปรึกษางานวิจัยของศูนย์ MCS อันได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญการจัดการผลิต จากศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ด้านการตลาดจาก มหาวิทยาลัยพายัพ และมาตรฐาน GAP จาก สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงการตรวจสุขภาพของผู้บริโภคผักปลอดสารพิษ จากสำนักงานสาธารณสุข จังหวัดเชียงใหม่

4) การให้คำปรึกษาและแนะนำการแก้ไขปัญหาโรคพืชและแมลงศัตรูพืช
5) การแนะนำการใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรที่เหมาะสมกับเกษตรกร ซึ่งศูนย์สารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษ จังหวัดเชียงใหม่มีบุคลากรจากสำนักงานเกษตรที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญที่สามารถให้คำปรึกษาได้อย่างถูกต้อง
6) การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการผลิตทางการเกษตร โดยเฉพาะการผลิตผักผ่านเว็บไซต์ www.mcs.okrd.org เพื่อให้เกษตรกรในโครงการ รวมถึงผู้ที่สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลทางด้านการจัดการผลิต การตลาด การเข้าถึงราคาในตลาดประเภทต่างๆ จนถึงการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับขนาดการผลิตให้ทราบถึงต้นทุนการผลิตผักชนิดต่างๆ (กมลทิพย์ คำใจ, 2550) อันจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจเป็นอย่างมาก
7) นอกจากนั้นศูนย์สารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษ จังหวัดเชียงใหม่ยังให้บริการในการเผยแพร่องค์ความรู้ทางการเกษตรปลอดสารพิษที่ได้จากการผสมผสานระหว่างองค์ความรู้ทางวิชาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรรวมถึงการถ่ายทอดเทคโนโลยีและทำการวิจัยต่อยอดองค์ความรู้ร่วมกับชุมชน (วีระศักดิ์ สมยานะ, 2550) เพื่อให้ชุมชนได้มีโอกาสเรียนรู้ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับการจัดการผลิตผักปลอดสารพิษของชุมชน เช่น การนำเสนอสินค้าผักปลอดสารพิษที่เกษตรกรผลิตขึ้นผ่านทางศูนย์สารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษ เพื่อขยายช่องทางทางการตลาดสู่ผู้บริโภคได้ในทุกระดับ

สรุปผลการศึกษาและวิจารณ์ผล

การวิจัยเรื่อง “การจัดทำศูนย์ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษ จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2551” สามารถสร้างและพัฒนาแหล่งข้อมูลเทคโนโลยี นวัตกรรมและภูมิปัญญาของชุมชนทางด้านการเกษตรผักปลอดสารพิษที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริงและเพื่อให้เกิดการวิจัยและพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีศักยภาพและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม กับทุกภาคส่วนทั้งระดับชุมชนจนถึงระดับจังหวัดจนสามารถสร้างและพัฒนาศูนย์ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 6 ศูนย์ฯ ได้แก่ 1) ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศฯ อำเภอแม่วาง 2) ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศฯ อำเภอสันป่าตอง 3) ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศฯ อำเภอสารภี เว็บไซต์ 4) ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศฯ อำเภอเมือง 5) ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศฯ อำเภอดอยสะเก็ด และ 6) ศูนย์สารสนเทศฯ อำเภอพร้าว ซึ่งการจัดตั้งเป็นศูนย์ถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตรปลอดสารพิษและเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดสารพิษของจังหวัดเชียงใหม่ โดยการจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศบนเว็บไซต์ของศูนย์บริหารจัดการผักปลอดสารพิษ (http://www.mcs.okrd.org) ที่เชื่อมโยงกับเว็บไซต์ของสำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ (http://www.chiangmai.doae.go.th) ซึ่งการดำเนินงานจัดสร้างศูนย์ข้อมูลสารสนเทศฯ สำหรับเผยแพร่องค์ความรู้ทางด้านการผลิตและการตลาดผักปลอดสารพิษ เพื่อเชื่อมโยงผู้บริโภคกับแหล่งของการผลิตผักปลอดสารพิษในจังหวัดเชียงใหม่ อีกทั้ง ศูนย์สารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษจังหวัดเชียงใหม่ได้ให้บริการในการเผยแพร่องค์ความรู้ทางการเกษตรปลอดสารพิษที่ได้จากการถอดองค์ความรู้ทางวิชาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรรวมถึงการถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อต่อยอดองค์ความรู้ร่วมกับ

ชุมชน ให้ชุมชนได้มีโอกาสเรียนรู้ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับการจัดการผลิตผักปลอดสารพิษของชุมชน เช่น การนำเสนอสินค้าผักปลอดสารพิษที่เกษตรกรผลิตขึ้นผ่านทางศูนย์สารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษขยายช่องทางทางการตลาดสู่ผู้บริโภคได้ในทุกระดับ

เพื่อให้การดำเนินงานในการพัฒนาศูนย์สารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษ จังหวัดเชียงใหม่ ต่อไปในปี พ.ศ. 2552 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทำการบูรณาการกันทุกฝ่าย ทั้งกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดสารพิษ สำนักงานเกษตรตำบล สำนักงานเกษตรอำเภอ และสำนักงานเกษตรจังหวัด ในการผสานงานกันนำเสนอข้อมูลการผลิตและการตลาดสินค้าผักปลอดสารพิษของจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่มีประสิทธิภาพต่อเกษตรกรผู้ผลิตเป็นที่ตั้ง กล่าวคือ ควรใช้สื่อสารสนเทศที่ทางผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นนี้ให้เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรให้เกิดอาชีพเสริมในการผลิตผักปลอดสารพิษอีกทางเลือกหนึ่งของการเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กล่าวโดยสรุปประเด็นข้อเสนอแนะได้ดังนี้

เกษตรกรควรวางแผนการผลิตผักปลอดสารพิษตามฤดูกาลเป็นหลัก อาศัยข้อมูลที่ได้จากคำสั่งซื้อของผู้บริโภค ผ่านศูนย์สารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษ จังหวัดเชียงใหม่ เพิ่มขึ้นอีกช่องทางหนึ่งจะสามารถทำการผลิตได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดทั้งปี

ผู้บริโภคสามารถสั่งซื้อสินค้าผักปลอดสารพิษ ที่ได้รับมาตราฐาน GAP ผ่านศูนย์สารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจะมีความมั่นใจในความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ อีกทั้งสินค้ามีความหลากหลาย และสดใหม่อยู่เสมอ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดสารพิษ สำนักงานเกษตรตำบล สำนักงานเกษตรอำเภอ และสำนักงานเกษตรจังหวัด ควรบูรณาการร่วมมือกันในการปรับปรุงและพัฒนาศูนย์ฯ อย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ เพื่อให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคผักปลอดสารพิษ สามารถใช้ประโยชน์จากศูนย์ฯ อย่างเต็มประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการปรับข้อมูลการผลิตผัก ข้อมูลราคาผัก ควรปรับให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคได้อย่างยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัย “การจัดทำศูนย์ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้า ผักปลอดสารพิษ จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2552” ได้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยครั้งนี้ นักวิจัยต้องขอขอบพระคุณสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติที่ได้กรุณาให้ทุนอุดหนุนจนทำให้การวิจัยครั้งนี้ประสบความสำเร็จ รวมถึงบุคลากรทุกท่านจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และหน่วยงานในท้องถิ่น อันได้แก่ สมาชิกเกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดสารพิษ จังหวัดเชียงใหม่ เจ้าหน้าที่ของสำนักงานเกษตรตำบลและเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเกษตรอำเภอรวมถึงเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ทุกท่านที่ได้มีส่วนร่วมในการวิจัยครั้งนี้ ด้วยดีตลอดมา

เอกสารอ้างอิง

กมลทิพย์ คำใจ. 2550. **วิถีชีวิตของเกษตรกรกับบทสรุปของกำไรและความพอเพียง**. เชียงใหม่. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

กรมวิชาการเกษตร. 2550. **ระบบการจัดการคุณภาพ: GAP พืช.**

ทวีศักดิ์ ปิ่นทอง. 2550. **การพัฒนาระบบการตลาดผักปลอดสารพิษ จังหวัดเชียงใหม่**. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

ธฤษ เรือนคำ. 2550. **การจัดทำศูนย์ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าผักปลอดสารพิษ จังหวัดเชียงใหม่.** สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

วีระศักดิ์ สมยานะ. 2550. **ความรู้ความเข้าใจต่อการผลิตและการบริโภคผักปลอดสารพิษ จ.เชียงใหม่.**

วีระศักดิ์ สมยานะ. 2550. **โครงการวิจัยเชิงบูรณาการเพื่อพัฒนาการจัดการการผลิตผักปลอดสารพิษและสินค้าแปรรูปผักปลอดสารพิษจังหวัดเชียงใหม่ ยกระดับสู่มาตรฐานสากล**. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

RAJABHAT CHIANG MAI
RESEARCH JOURNAL

การศึกษาแนวโน้มและแนวทางการพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสาของผู้ประกอบการในเขตอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

The study of trends and guideline for developing mulberry paper marketing of entrepreneurs, Saraphee District, Chiang Mai Province

จินดาภา ศรีสำราญ

คณะวิทยาการจัดการ สาขาการตลาด มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

08

บทคัดย่อ

การศึกษาแนวโน้มและแนวทางการพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสาของผู้ประกอบการในเขตอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อ 1) ศึกษาบริบทของกลุ่มผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสา ในเขตอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ 2) ศึกษาสภาพและปัญหาด้านการตลาดของกลุ่มผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสา ในเขตอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ 3) ศึกษาแนวโน้มความเจริญเติบโตด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสาในระดับท้องถิ่น 4) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสาของผู้ประกอบการให้สอดคล้องกับแนวโน้มความเจริญเติบโตด้านการตลาด สาเหตุสำคัญที่เลือกพื้นที่นี้ เนื่องจากต้องการศึกษาสภาพการณ์ของผู้ประกอบการผลิตหัตถกรรมกระดาษสาที่เกิดจากการส่งเสริมของภาครัฐ เมื่อผ่านพ้นช่วงการส่งเสริมของภาครัฐไปแล้ว

การศึกษาใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสำรวจ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการวิจัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบกำหนดเอง (purposive sampling) จากผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสา ในเขตอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ การวิเคราะห์ใช้การพรรณนาวิเคราะห์จากข้อมูลทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ ผลการศึกษามีดังต่อไปนี้

บริบทของกลุ่มผู้ประกอบการ ส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือการทำการเกษตร รับจ้างและค้าขาย ส่วนอาชีพเสริมได้แก่ กลุ่มอาชีพหัตถกรรมและแปรรูปสินค้า โดยในระยะแรกของการประกอบอาชีพดังกล่าวเนื่องจากภาครัฐและเอกชนเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนให้ดำเนินการ ทำให้ปรากฏรูปแบบของผู้ประกอบการทั้งที่เป็นรายเดี่ยวและการรวมกลุ่มจัดตั้งในลักษณะกลุ่มแม่บ้าน เพื่อจะได้รับประโยชน์จากการสนับสนุนการดำเนินงานจากภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรม

การประเมินบริหารจัดการด้านการตลาดโดยการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค พบว่าผู้ประกอบการมีรูปแบบการดำเนินธุรกิจแบบรายเดี่ยวและรวมกันจัดตั้งในรูปแบบกลุ่มแม่บ้านทั้งในลักษณะของกลุ่มแท้และกลุ่มเทียม การสำรวจสถานภาพปัจจุบันในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการธุรกิจด้านสินค้าหัตถกรรมกระดาษสาพบว่าผู้ประกอบการสินค้าหัตถกรรมกระดาษสาในพื้นที่ทำการวิจัยที่ร่วมบุกเบิกธุรกิจนี้ทั้งรายเดี่ยวและกลุ่มแม่บ้านได้เลิกกิจการแล้วกว่าร้อยละ 50 ส่วนผู้ประกอบการสินค้าหัตถกรรมกระดาษสาที่ยังคงดำเนินธุรกิจอยู่ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นผู้รับจ้างผลิต จึงเห็นได้ว่าผู้ประกอบการไม่สามารถรักษาสถานภาพของการเป็นผู้ผลิตเพื่อจัดจำหน่ายได้หลังจากขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ ปัญหาที่ผู้ประกอบการประสบมากที่สุดในปัจจุบันคือปัญหาด้านต้นทุนการผลิต แหล่งเงินสนับสนุน รองลงมาคือปัญหาด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายและด้านแรงงาน แนวโน้มความเจริญเติบโตด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสาใช้การเทียบเคียงกับแนวความคิดทฤษฎีของวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์ (Product Life Cycle theory: PLC) พบว่าปัจจุบันผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสา ในเขตอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ได้ผ่านขั้นเจริญเติบโตเต็มที่และมีลักษณะการเติบโตในอัตราที่ลดลง เริ่มเข้าสู่ระยะถดถอย

แนวทางการพัฒนาด้านการตลาดของกลุ่มผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสา ในส่วนของผู้ประกอบการควรมีการเพิ่มความรู้ด้านการปรับปรุงรูปแบบผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ ควรเพิ่มเติมความรู้ด้านการตลาดและการพัฒนากลยุทธ์การตลาด หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานส่วนท้องถิ่นควรเข้าช่วยทำการส่งเสริมและสนับสนุนการหาตลาดให้ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสาอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ผู้ประกอบการควรพัฒนาสู่การสร้างเครือข่ายทางธุรกิจทั้งเครือข่ายผลิตภัณฑ์ลักษณะเดียวกันและเครือข่ายผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะส่งเสริมกันหรือใช้ประกอบกัน (complementary products) เพื่อการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืนต่อไป

Abstract

The study of trends and guideline for developing mulberry paper marketing of entrepreneurs, Saraphee district, Chiang Mai Province aims to; 1) study the context of Chiang Mai mulberry paper entrepreneurs, Saraphee district; 2) study problems of Chiang Mai mulberry paper entrepreneurs' marketing; 3) study trend of marketing growth of local mulberry paper; 4) study guidelines for developing mulberry paper entrepreneurs to be consistent with marketing growth. The main reason to select this area is to study the capability of the promoted entrepreneurs after the government support period has been expired.

Survey research and purposive sampling including participatory research with entrepreneurs to make the guidelines for developing market were conducted. Descriptive analysis was used to analyze the qualitative and quantitative data. The findings of the study are presented below.

The principle occupation of these entrepreneurs is agriculture, hireling, and grocer. Their paregon are handicraft and processing products. A lot of support and promotion were from the government and private sectors to these people at the begining. As a result, set of the individual and group of entrepreneurs appeared to conform to the supporting condition.

SWOT analysis was used in the marketing management consideration. The study has found that the patterns of entrepreneurs are both individual and group of housewives. At present, some mulberry paper entrepreneurs are still runing on their business as sub-producer. However, it is about fifty percent of the pioneer has closed down. Thus, it has shown that the enterpreneurs can not keep their market position as the producer without support. The existing entrepreneurs are confronted the primary problem of production cost and financial aid. The secondary problems are selling price, market channels and labors. Comparing the marketing growth of mulberry paper with product life cycle theory, mulberry paper at Saraphee district has rised to the maturity cycle and it is moving to the decline stage.

The guideline of developing the marketing for the of mulberry paper handicraft is that they should improve the product designs to incentive its value added, imporve the knowledge of maketing and develope the market strategy. The government and the local government should

continuously give them support and promotion to increase their marketing oppotunity. Entrepreneurs should create the business network both in the similarly product and complementary product type.

บทนำ

ปัจจุบันการพัฒนาศักยภาพคนในชุมชนเป็นแนวคิดเชิงนโยบายที่ภาครัฐและหน่วยงานราชการให้ความสำคัญอย่างมากเห็นได้จากการกำหนดวิสัยทัศน์ และแผนการพัฒนาประเทศที่บรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (2545-2549) ได้เน้นความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และมีการพัฒนาต่อเนื่องในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (2550-2554) ที่มีแนวคิดพื้นฐานในการยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยใช้แนวทางเสริมสร้างทุนสังคมคือการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้และภูมิปัญญา การจัดการองค์ความรู้ในชุมชน สนับสนุนงานวิจัยและนักวิจัยพื้นบ้าน และพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ[1] การศึกษาแนวโน้มและแนวทางการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมในจังหวัดเชียงใหม่จึงมีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่อยู่ในธุรกิจภาคการบริการและผลิตภัณฑ์หัตถกรรม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการเจริญเติบโตของธุรกิจในจังหวัดเชียงใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลิตภัณฑ์กระดาษสา ถือว่าเป็นผลิตภัณฑ์หนึ่งซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนเป็นอย่างมาก ซึ่งการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นจากผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสา ในเขตอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ อันประกอบด้วยตำบลสารภี ตำบลยางเนิ้ง ตำบลชมภู ตำบลหนองผึ้ง และ ตำบลขัวมุง

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวโน้มและแนวทางการพัฒนาการตลาดของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสา ในเขตอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นการสะท้อนภาพกระบวนการพัฒนาการทางด้านการตลาดของกลุ่มผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสา ตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และอนาคตว่าจะเป็นไปในทิศทางใด และเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาทางด้านการตลาดของผู้ประกอบการในผลิตภัณฑ์ดังกล่าวเพื่อสะท้อนภาพสภาพการณ์ของผู้ประกอบการผลิตหัตถกรรมกระดาษสา เมื่อผ่านพ้นช่วงการส่งเสริมของภาครัฐไปแล้ว โดยอาศัยการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น สำนักงานพัฒนาชุมชน และมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

วิธีดำเนินการ

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวโน้มและแนวทางการพัฒนาการตลาดของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสา ในเขตอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบบริบท สภาพและปัญหาด้านการตลาดของกลุ่มผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสา เพื่อให้ได้ข้อมูลแนวโน้มและแนวทางการพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสาของผู้ประกอบการ ในเขตอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

โดยการศึกษาจะใช้ระยะเวลาทั้งสิ้น 1 ปี (แบ่งเป็น 3 ระยะ) กล่าวคือ ระยะแรก เป็นการศึกษาบริบทและศักยภาพพื้นฐานของผู้ประกอบการ ระยะที่สอง เป็นการหาแนวทางร่วมกันระหว่าง ผู้ประกอบการ องค์กร

[1] www.nesdb.go.th, 30 พ.ค.2550

ในท้องถิ่น และสถานศึกษา ระยะสุดท้าย เป็นการติดตามและประเมินผล ซึ่งจะเป็นการสะท้อนภาพสภาพการณ์ของผู้ประกอบการผลิตหัตถกรรมกระดาษสาที่เกิดจากการส่งเสริมของภาครัฐ เมื่อผ่านพ้นช่วงการส่งเสริมของภาครัฐไปแล้ว เป็นการวิจัยโดยอาศัยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจ และการวิจัยแบบมีส่วนร่วมโดยอาศัยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากกลุ่มผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสาในเขตอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อต้องการทราบข้อมูลพื้นฐานของประชากรที่ต้องการศึกษา นอกจากนี้ยังศึกษาข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ที่ทำการวิจัยโดยอาศัยข้อมูลที่สืบค้นจากการศึกษาจากเอกสาร ห้องสมุด website และข้อมูลในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลเพิ่มเติม หลังจากนั้นก็ทำการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อประเมินการวิจัยร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสากับนักวิจัยและองค์กรในท้องถิ่น (ทำ work shop) โดยการสัมภาษณ์และมีการศึกษาดูงานจากผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสาที่ประสบความสำเร็จ หลังจากนั้นตามไปเก็บข้อมูล ประเมินผลการดำเนินงานวิจัย โดยดูได้จากเอกสารการดำเนินงานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาแนวโน้มและการพัฒนาการทางด้านการตลาดของกลุ่มผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสาในเขตอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ส่วนทางด้านข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้

1) ข้อมูลปฐมภูมิ

ได้แก่การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับกลุ่มผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสาในเขตอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ การสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสาโดยการจดบันทึกประกอบกับวิธีการสังเกตการณ์ โดยมีผู้ประกอบการเป็นผู้ร่วมกระบวนการวิจัยและให้ข้อมูลตลอดระยะเวลาของการดำเนินงาน

2) ข้อมูลทุติยภูมิ

เป็นการอาศัยข้อมูลที่สืบค้นจากการศึกษาจากเอกสาร ห้องสมุด website และข้อมูลในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสา อาทิเช่น บริบทชุมชน โครงสร้างองค์กร แหล่งผลิต แหล่งเงินทุน เป็นต้น โดยการศึกษาครั้งนี้จะเป็นการศึกษาการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ดังนั้นจึงมีแหล่งข้อมูลทางด้านเอกสารจากส่วนราชการและองค์กรที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่

(1) ส่วนส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชน สำนักส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน

(2) ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคเหนือ

(3) องค์การบริหารส่วนตำบล

3) ชนิดของเครื่องมือ

(1) ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสนทนากลุ่ม

เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีลักษณะเตรียมคำถามไว้โดยนักวิจัยจะเป็นผู้ทำการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม เพื่อบันทึกข้อมูลในเชิงลึกจากกลุ่มผู้ประกอบการอันประกอบด้วยข้อมูลลักษณะพื้นฐานทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของกลุ่มผู้ประกอบการ ข้อมูลสภาพทั่วไปด้านการบริหารจัดการ ข้อมูลด้านการตลาด ปัญหาที่กลุ่มเผชิญอยู่ การแก้ไขปัญหา ความสำเร็จในการแก้ไขปัญหา รวมถึงสิ่งที่กลุ่มต้องการให้ช่วยเหลือ

(2) ใช้การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ

นอกเหนือจากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มแล้ว การที่จะได้ข้อมูลให้ครบถ้วนจำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยอาศัยวิธีการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาแผนการตลาดร่วมกับผู้ประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สอดคล้องกับแนวโน้มความเจริญเติบโตในปัจจุบัน

โดยวิธีการประมวลข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้จะมีการประมวลข้อมูลตามประเภทของข้อมูล กล่าวคือ ข้อมูลเชิงปริมาณจะทำการประมวลผลด้วยวิธีการทางสถิติเป็นค่าสถิติ ร้อยละ และข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการพรรณนาวิเคราะห์

กลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ กลุ่มผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสาโดยวิธีสุ่มแบบกำหนดเอง (purposive sampling) โดยคัดเลือกเฉพาะผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสา อันประกอบด้วยตำบลสารภี ตำบลยางเนิ้ง ตำบลชมภู ตำบลหนองผึ้ง และตำบลขัวมุง ในเขตอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีประชากรรวมทั้งสิ้น 33,967 คน แต่จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่าไม่มีการบันทึกสถิติจำนวนผู้ผลิตกระดาษสาไว้อย่างเป็นทางการ ผลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่พัฒนากรอำเภอและผู้ประกอบการที่ผลิตมาตั้งแต่เริ่มต้น พออนุมานได้ว่าผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสา มีอัตราส่วนเป็นประมาณร้อยละ 1 ของประชากรทั้งหมดซึ่งในจำนวนนี้จะเป็นผู้ประกอบการประมาณร้อยละ 15 ดังนั้นจากประชากรครัวเรือนในกลุ่มที่สำรวจมีทั้งสิ้น 340 คน และผู้วิจัยต้องการสุ่มตัวอย่างให้มีความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มร้อยละ 5 (α =0.05) ขนาดตัวอย่างที่จะใช้ในการสุ่มตัวอย่างคือจำนวน 184 คน จากการกำหนดขนาดตัวอย่างที่ไม่ทราบจำนวนประชากรโดยวิธีของ Taro Yamane[2]

ผลการดำเนินงาน

จากการศึกษาบริบทของกลุ่มผู้ประกอบการ ส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือการทำการเกษตร รับจ้างและค้าขาย ส่วนอาชีพเสริมได้แก่ กลุ่มอาชีพหัตถกรรมและแปรรูปสินค้า โดยในระยะแรกของการประกอบอาชีพดังกล่าวเนื่องจากภาครัฐและเอกชนเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนให้ดำเนินการ ทำให้ปรากฏรูปแบบของผู้ประกอบการทั้งที่เป็นรายเดี่ยวและการรวมกลุ่มจัดตั้งในลักษณะกลุ่มแม่บ้าน เพื่อจะได้รับประโยชน์จากการสนับสนุนการดำเนินงานจากภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรมจากการสำรวจเพื่อเก็บข้อมูลจากผู้ประกอบการที่ยังดำเนินการอยู่และเลิกกิจการแล้วมีรายละเอียดดังนี้

ผู้ประกอบการสินค้าหัตถกรรมกระดาษสามีรูปแบบการดำเนินธุรกิจแบบรายเดี่ยว จำนวน 30 ราย และจัดตั้งในรูปแบบกลุ่มแม่บ้านจำนวน 12 กลุ่ม ข้อมูลทางการตลาด ปัญหา และความต้องการรับการสนับสนุนจากภาครัฐบาลจำแนกได้ดังนี้

1) ผู้ประกอบการรายเดี่ยว

(1) รูปแบบการตลาด เป็นผู้รับจ้างผลิตจำนวน 20 ราย คิดเป็นร้อยละ 67 เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการตลาดเองทั้งหมดจำนวน 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 10 เป็นทั้งผู้รับจ้างผลิตและดำเนินกิจกรรมการตลาดเองจำนวน 7 ราย คิดเป็นร้อยละ 23

(2) รูปแบบการหากลุ่มลูกค้า มีกลุ่มลูกค้าเฉพาะตลาดภายในประเทศ จำนวน 22 ราย คิดเป็นร้อยละ 73 มีกลุ่มลูกค้าทั้งตลาดในประเทศและกลุ่มลูกค้าต่างประเทศ จำนวน 8 รายคิดเป็นร้อยละ 27

[2] Yamane 1976 อ้างถึงใน สุชาติ, 2546

(3) รูปแบบของการลงทุน มีลักษณะการลงทุนด้วยเงินตนเองทั้งหมด จำนวน 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 17 มีลักษณะการลงทุนด้วยเงินของตนเองและเงินกู้ จำนวน 23 ราย คิดเป็นร้อยละ 77 และมีลักษณะการลงทุนด้วยเงินกู้ทั้งหมด จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 6

(4) ส่วนประสมการตลาด ที่ให้ความสำคัญมากที่สุดคือ ผลิตภัณฑ์ จำนวน 12 ราย คิดเป็นร้อยละ 40 รองลงมาคือราคา จำนวน 10 ราย คิดเป็นร้อยละ 33 ช่องทางการจัดจำหน่าย จำนวน 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 17 และการส่งเสริมการตลาด จำนวน 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 10 ตามลำดับ

(5) ปัญหา ปัญหาที่ประสบมากที่สุด คือต้นทุนผลิตสินค้า จำนวน 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมาคือราคาจัดจำหน่าย จำนวน 9 ราย คิดเป็นร้อยละ 30 ด้านลูกค้า จำนวน 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 10 ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 7 และด้านแรงงาน จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 3 ตามลำดับ

(6) ความต้องการการช่วยเหลือจากภาครัฐ ผู้ประกอบการสินค้าหัตถกรรมกระดาษสารายเดี่ยวที่ต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐมีจำนวน 25 ราย คิดเป็นร้อยละ 83 และไม่ต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐมีจำนวน 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 17

(7) สิ่งที่ต้องการรับการสนับสนุนจากภาครัฐ ได้แก่การส่งเสริมด้านเงินทุน จำนวน 17 ราย คิดเป็นร้อยละ 57 ช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ จำนวน 7 ราย คิดเป็นร้อยละ 24 ความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ จำนวน 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 13 และสนับสนุนเครื่องจักรในการผลิตจำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 6

2) กลุ่มแม่บ้าน

(1) รูปแบบการตลาด เป็นผู้รับจ้างผลิตจำนวน 3 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 25 เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการตลาดเองทั้งหมดจำนวน 2 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 17 เป็นทั้งผู้รับจ้างผลิตและดำเนินกิจกรรมการตลาดเองจำนวน 7 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 58

(2) รูปแบบการหากลุ่มลูกค้า มีกลุ่มลูกค้าเฉพาะตลาดภายในประเทศ จำนวน 8 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 67 มีกลุ่มลูกค้าทั้งตลาดในประเทศและกลุ่มลูกค้าต่างประเทศ จำนวน 4 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 33

(3) รูปแบบของการลงทุน มีลักษณะการลงทุนด้วยเงินของตนเองและเงินกู้ จำนวน 10 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 83 และมีลักษณะการลงทุนด้วยเงินกู้ทั้งหมด จำนวน 2 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 17

(4) ส่วนประสมการตลาด ที่ผู้ประกอบการสินค้าหัตถกรรมกระดาษสาที่เป็นกลุ่มแม่บ้านให้ความสำคัญมากที่สุดคือ ผลิตภัณฑ์ จำนวน 7 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 58 รองลงมาคือราคา จำนวน 2 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 17 ช่องทางการจัดจำหน่าย จำนวน 2 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 17 และการส่งเสริมการตลาด จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 8 ตามลำดับ

(5) ปัญหา ปัญหาที่ประสบมากที่สุดคือต้นทุนการผลิตสินค้า จำนวน 4 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 33 รองลงมาคือแรงงานจำนวน 3 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 25 ด้านราคาจัดจำหน่าย จำนวน 2 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 17 ช่องทางการจัดจำหน่าย จำนวน 2 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 17 และด้านลูกค้า จำนวน 1 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 8 ตามลำดับ

(6) ความต้องการการช่วยเหลือจากภาครัฐ ผู้ประกอบการสินค้าหัตถกรรมกระดาษสาที่เป็นกลุ่มแม่บ้านต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐมีจำนวน 12 ราย คิดเป็นร้อยละ 100

(7) สิ่งที่ต้องการรับการสนับสนุนจากภาครัฐ ได้แก่ การส่งเสริมด้านเงินทุน จำนวน 6 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 50 ความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ จำนวนอย่างละ

2 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 17 สนับสนุนเครื่องจักรในการผลิตและสถานที่ในการผลิต จำนวนอย่างละ 2 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 8

สถานภาพในการดำเนินธุรกิจปัจจุบันของผู้ประกอบการรายเดี่ยวที่ยังคงดำเนินธุรกิจด้านสินค้าหัตถกรรมกระดาษสาอยู่จำนวน 14 ราย คิดเป็นร้อยละ 47 และเลิกกิจการแล้ว จำนวน 16 ราย คิดเป็นร้อยละ 53

ส่วนกลุ่มแม่บ้านที่ยังคงดำเนินธุรกิจด้านสินค้าหัตถกรรมกระดาษสาอยู่มีจำนวน 5 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 42 และเลิกกิจการแล้ว จำนวน 7 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 58

การประเมินบริหารจัดการด้านการตลาดโดยใช้ทฤษฎี SWOT Analysis ทำโดยการสัมภาษณ์ สังเกต และสนทนากลุ่ม เพื่อบันทึกข้อมูลที่ได้จากกลุ่มผู้ประกอบการ อันประกอบด้วยข้อมูลลักษณะพื้นฐานทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของกลุ่มผู้ประกอบการ ข้อมูลสภาพการณ์ของผู้ประกอบการผลิตหัตถกรรมกระดาษสาที่เกิดจากการส่งเสริมของภาครัฐ เมื่อผ่านพ้นช่วงการส่งเสริมของภาครัฐไปแล้ว สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1) จุดแข็ง (Strength) พบว่าสภาพทั่วไปด้านการบริหารจัดการผู้ประกอบการบางส่วนมีความสามารถในการรับรู้ความรู้ใหม่ๆ ได้อย่างรวดเร็วและการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ดี ทำเลที่ตั้งชุมชนของผู้ประกอบการตั้งอยู่ใกล้เขตเมือง การคมนาคมขนส่งสะดวกและผู้ประกอบการบางส่วนมีความพร้อมทางด้านการจัดตั้งกลุ่มและเงินทุน
2) จุดอ่อน (Weakness) พบว่าผู้ประกอบการประสบปัญหาด้านการผลิต เนื่องจากวัตถุดิบไม่ได้ผลิตเองไม่มีในพื้นที่ ทำให้ต้องซื้อเปลือกต้นสาจากพื้นที่อื่นส่งผลต่อต้นทุนการผลิต ผลิตไม่ทันตามคำสั่งซื้อเผชิญความเสี่ยงเรื่องการขาดทุน ปัญหาด้านเงินทุนหมุนเวียน ทำให้ผู้ประกอบการบางรายต้องไปกู้นอกระบบ ปัญหาการออกแบบผลิตภัณฑ์เนื่องจากไม่มีความชำนาญด้านการออกแบบ ปัญหาด้านมลพิษจากน้ำเสียอันเนื่องมาจากกระบวนการผลิตกระดาษสา ปัญหาด้านการตลาด ไม่ได้สร้างตราสินค้าของตนเองทำให้ไม่ค่อยเป็นที่รู้จัก ปัญหาถูกลอกเลียนแบบผลงานทำให้เกิดความท้อใจในการดำเนินธุรกิจ ปัญหาด้านการขาดการพัฒนาด้านทักษะของแรงงาน และปัญหาด้านการรวมกลุ่มของกลุ่มแม่บ้าน บางกลุ่มมีลักษณะเป็นกลุ่มเทียมคือการจัดตั้งในรูปแบบกลุ่มแต่ดำเนินกิจการในรูปแบบเอกชน
3) โอกาส (Opportunity) พบว่าภาครัฐให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ อย่างมากเพื่อให้เกิดธุรกิจและผู้ประกอบการในช่วงเมื่อประมาณปี 2538–2545 และบางพื้นที่หน่วยงานภาครัฐยังให้การสนับสนุนอยู่ดังจะเห็นได้จากเทศบาลตำบลหนองผึ้งได้นำโครงการพัฒนากระดาษสาเข้าบรรจุเป็นยุทธศาสตร์ของชุมชน ตั้งแต่ปี 2552–2554 แม้จะได้รับงบประมาณสนับสนุนไม่มากนักแต่สะท้อนให้เห็นว่าโครงการที่ยังมีประโยชน์ต่อคนในชุมชนอยู่ มีโอกาสที่จะขอความสนับสนุนจากภาครัฐได้
4) อุปสรรค (Threat) พบว่าภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยและของโลกมีความผันผวนมากโดยเฉพาะในช่วงภาวะเศรษฐกิจตกต่ำสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าสินค้ากระดาษสาจัดเป็นสินค้าฟุ่มเฟือยทำให้ลูกค้ายกเลิกหรือลดคำสั่งซื้อลงอย่างมาก ค่าเงินบาทแข็งค่าในช่วงที่ผ่านมา ทำให้ลูกค้าต่างประเทศหันไปสั่งสินค้าจากทางประเทศเพื่อนบ้านซึ่งราคาถูกกว่า การเปลี่ยนรัฐบาลและเปลี่ยนนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบาย จึงขาดการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งคือสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของชุมชนเอื้อต่อการทำการเกษตรเป็นอาชีพหลักที่คนในท้องถิ่นมีความชำนาญมากกว่า ส่วนงานด้านหัตถกรรมกระดาษสาเป็นเพียงอาชีพเสริมมิใช่แนวทางประกอบอาชีพที่เป็นความถนัดของคนในชุมชนอย่างแท้จริงการส่งเสริมและความช่วยเหลือภาครัฐมีลดน้อยลง เนื่องจากมุ่งไปที่การพัฒนาการตลาดแก่ผู้ประกอบการในพื้นที่ที่มีความโดดเด่นและประสบความสำเร็จแล้วมากกว่า สังเกตได้จากกิจการของกลุ่มที่ยังไม่ได้คัดเลือกเข้าเป็นสินค้า OTOP

จะไม่ได้รับความช่วยเหลือของรัฐเท่าที่ควร นอกจากนั้นปัญหาการลอกเลียนแบบผลิตภัณฑ์ การตัดราคาสินค้าจากคู่แข่งขัน และการขาดแคลนแรงงานเนื่องจากคนในชุมชนมีทางเลือกในการเลือกประกอบอาชีพอื่นที่ให้รายได้ที่ดีกว่า

จากการศึกษาตามหลักทฤษฎีส่วนประสมการตลาดของกลุ่มผู้ประกอบการในปัจจุบันพบว่า

1) กลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ พบว่าผู้ประกอบการส่วนใหญ่ผลิตสินค้าตามตลาดและคำสั่งของลูกค้า โดยพยายามสร้างและปรับปรุงสินค้าให้มีความหลากหลายอยู่เสมอ วัตถุดิบในการผลิตบางส่วนได้มาจากสมาชิกในกลุ่มเป็นวัสดุเหลือใช้ในท้องถิ่น กระบวนการผลิตบางขั้นตอนพยายามผลิตเองเพื่อลดต้นทุนการผลิต และพยายามรักษาคุณภาพของผลิตภัณฑ์
2) กลยุทธ์ด้านราคา พบว่าการตั้งราคาขึ้นอยู่กับรูปแบบและคุณภาพของตัวสินค้าและผู้ประกอบการบางรายตั้งราคาต่ำกว่าคู่แข่งขัน
3) กลยุทธ์ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย พบว่าผู้ประกอบการพยายามขายสินค้าในหลายช่องทางทั้งการนำสินค้าออกงานแสดงสินค้าต่างๆ ที่ทางภาครัฐบาลส่งเสริม เช่น งานแสดงสินค้าที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมจังหวัด แสดงสินค้าในงาน OTOP และที่ศูนย์แสดงสินค้าเมืองทองธานี ตามสถานที่ราชการต่างๆ ถนนคนเดิน ทุกเย็นวันอาทิตย์ พยายามขายลูกค้าต่างจังหวัดและต่างประเทศด้วยจำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลางซึ่งจะรับสินค้าไปจำหน่ายต่อ โดยนำไปจำหน่ายบนห้างสรรพสินค้า ร้านค้าในจตุจักร และฝากขายผ่านทางเว็บไซต์ในอินเทอร์เน็ต
4) กลยุทธ์ด้านการส่งเสริมการตลาด พบว่าผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีการส่งเสริมการตลาดในรูปแบบต่างๆ เช่น การให้ส่วนลดปริมาณการซื้อสำหรับกลุ่มลูกค้าที่เป็นพ่อค้าส่งและพ่อค้าปลีก การให้ของแถม การใช้กลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดแบบปากต่อปาก การแนบนามบัตรและส่วนลดในการสั่งซื้อครั้งต่อไป การให้ส่วนลดตามฤดูกาล การนำไปโฆษณาลงในสื่อวิทยุชุมชนและการให้เครดิตการค้า

การศึกษาแนวโน้มความเจริญเติบโตด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสาใช้การเทียบเคียงกับแนวความคิดทฤษฎีของวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์ (Product Life Cycle theory: PLC) พบว่าปัจจุบันผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสา ในเขตอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ได้ผ่านขั้นเจริญเติบโตเต็มที่และมีลักษณะการเติบโตในอัตราที่ลดลง เริ่มเข้าสู่ระยะถดถอย

แนวทางการพัฒนาด้านการตลาดของกลุ่มผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสา ในส่วนของผู้ประกอบการควรมีการเพิ่มความรู้ด้านการปรับปรุงรูปแบบผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ ควรเพิ่มเติมความรู้ด้านการตลาดและการพัฒนากลยุทธ์การตลาด หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานส่วนท้องถิ่นควรเข้าช่วยทำการส่งเสริมและสนับสนุนการหาตลาดให้ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสาอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ผู้ประกอบการควรพัฒนาสู่การสร้างเครือข่ายทางด้านธุรกิจทั้งเครือข่ายผลิตภัณฑ์ลักษณะเดียวกันและเครือข่ายผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะส่งเสริมกันหรือใช้ประกอบกัน (complementary products) เพื่อการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน

การนำผลงานไปใช้ประโยชน์

ผลการศึกษาแนวโน้มและแนวทางการพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสาของผู้ประกอบการในเขตอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่สามารถวัดออกมาเป็นผลผลิต (output) ผลลัพธ์ (outcome) และผลกระทบ (impact) ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้สามารถแบ่งออกได้ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ประโยชน์ด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับบริบท สภาพและปัญหาด้านการตลาด การบริหารจัดการด้านการตลาด แนวโน้มความเจริญเติบโตด้านการตลาดของกลุ่มผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสาในเขตอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ 2) ประโยชน์ด้านการพัฒนาองค์ความรู้แบบบูรณาการโดยเกิดจากความร่วมมือจากนักศึกษาและอาจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และองค์กรในท้องถิ่น 3) ประโยชน์ด้านผลผลิต ข้อมูลจะสะท้อนภาพสภาพการณ์ของผู้ประกอบการผลิตหัตถกรรมกระดาษสาที่เกิดจากการส่งเสริมของภาครัฐเมื่อผ่านพ้นช่วงการส่งเสริมของภาครัฐไปแล้วจะมีแนวโน้มและการพัฒนาทางการตลาดไปในทิศทางใด

อภิปรายผล

จากการดำเนินการศึกษาแนวโน้มและแนวทางการพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสาของผู้ประกอบการ ในเขตอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผลจากความเจริญของชุมชนส่งผลต่อความหลากหลายทางด้านอาชีพในการประกอบธุรกิจ โดยในระยะแรกของการประกอบอาชีพดังกล่าวได้มีหน่วยงานทั้งจากภาครัฐและเอกชนเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนให้กับคนในชุมชน ทำให้เกิดกลุ่มผู้ประกอบการทั้งรายเดี่ยวและการรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งในลักษณะกลุ่มแม่บ้านในลักษณะของกลุ่มแท้และกลุ่มเทียม ซึ่งจากการส่งเสริมของทางภาครัฐโดยการรวมกลุ่มในลักษณะกลุ่มแม่บ้านจะได้รับประโยชน์ทางด้านการสนับสนุนในการดำเนินกิจการจากภาครัฐ ซึ่งในความเป็นจริงบางกลุ่มแม่บ้านการจัดตั้งกระทำในรูปของกลุ่มแต่การดำเนินงานกลับดำเนินงานในรูปแบบของเอกชน โดยปัจจุบันในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการรายเดี่ยวและกลุ่มแม่บ้านได้เลิกกิจการแล้วเกินกว่าครึ่ง ซึ่งการวิเคราะห์การบริหารจัดการด้านการตลาดโดยใช้ทฤษฎี SWOT Analysis พบว่าสภาพการณ์ของผู้ประกอบการผลิตหัตถกรรมกระดาษสาที่เกิดจากการส่งเสริมของภาครัฐ เมื่อผ่านพ้นช่วงการส่งเสริมของภาครัฐไปแล้ว สถานะปัจจุบันในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการมีทั้งยังคงดำเนินธุรกิจด้านสินค้าหัตถกรรมกระดาษสาและเลิกกิจการแล้ว โดยผู้ประกอบการสินค้าหัตถกรรมกระดาษสามีลักษณะเป็นผู้รับจ้างผลิตมากกว่า การเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการตลาดเองทั้งหมด มีกลุ่มลูกค้าทั้งตลาดในประเทศและกลุ่มลูกค้าต่างประเทศ โดยรูปแบบของเงินทุนของผู้ประกอบการสินค้าหัตถกรรมกระดาษสามีลักษณะทั้งแบบการลงทุนด้วยเงินตนเองทั้งหมดและการลงทุนด้วยเงินกู้ทั้งหมด โดยส่วนประสมการตลาดที่ผู้ประกอบการสินค้าหัตถกรรมกระดาษสารายเดี่ยวให้ความสำคัญมากที่สุดคือ ผลิตภัณฑ์ ซึ่งกลยุทธ์การตลาดผู้ประกอบการในท้องถิ่นได้ดำเนินการด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามผู้ประกอบการประสบปัญหาอย่างมากทางด้านการผลิต ปัญหาด้านการทำการตลาด ปัญหาการออกแบบผลิตภัณฑ์ ต้นทุนในการผลิต ถูกลอกเลียนแบบ ปัญหาด้านแรงงาน การส่งเสริมและความช่วยเหลือภาครัฐมีน้อย การตัดราคาสินค้าของคู่แข่งขัน ความไม่แน่นอนในเรื่องรายได้ มีอาชีพเสริมอย่างอื่นที่มีรายได้ดีกว่า ปัญหาเรื่องหนี้สูญ และปัญหาด้านเงินทุนหมุนเวียน

หากเมื่อนำมาอิงกับแนวความคิดทฤษฎีของวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์ (Product Life Cycle-PLC) ปัจจุบันผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสา ในเขตอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในขั้นเจริญเติบโตเต็มที่ แต่เป็นลักษณะการเติบโตในอัตราที่ลดลง ดังจะเห็นได้จากการที่ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ได้เลิกกิจการไปหลายราย อันเนื่องมาจาก

เมื่อผู้ประกอบการเปรียบเทียบรายรับกับค่าใช้จ่ายในการลงทุนผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสาแล้ว ผู้ประกอบการบางรายมองว่าไม่คุ้มค่าสำหรับการลงทุน ส่งผลให้ปัจจุบันผู้ประกอบการส่วนใหญ่ดำเนินกิจการในลักษณะเป็นอาชีพเสริม แต่ยังมีบางส่วนยังคงสามารถประกอบธุรกิจเป็นอาชีพหลักได้ โดยการปรับปรุงและรักษาคุณภาพการผลิต รักษากลุ่มลูกค้าเดิม พยายามสร้างตลาดโดยการหาลูกค้าใหม่ และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

ข้อเสนอแนะ

แนวทางการพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสาของผู้ประกอบการในเขตอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ให้สอดคล้องกับแนวโน้มความเจริญเติบโตด้านการตลาดในปัจจุบัน ผู้ประกอบการควรมีการปรับตัว โดยการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมโดยเฉพาะในเรื่องของการบริหารต้นทุนในการผลิตและการตลาด ควรให้ความสำคัญกับการรักษากลุ่มลูกค้าเดิมไว้ ควรมีการปรับปรุงรูปแบบผลิตภัณฑ์ โดยการติดตามข้อมูลข่าวสารในปัจจุบันอย่างสม่ำเสมอ โดยคำนึงถึงการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์มากกว่าการแข่งขันทางด้านราคา พยายามนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ ควรส่งเสริมให้ผู้ประกอบการสร้างช่องทางการจัดจำหน่ายของตนเอง ไม่คิดเพียงเป็นผู้รับจ้างผลิตจากชุมชนอื่นเท่านั้น หน่วยงานภาครัฐส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมและพัฒนาการตลาดให้ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสาต่อเนื่อง ไม่ควรแค่ส่งเสริมการทำอาชีพแต่ควรส่งเสริมการทำการตลาดสำหรับอาชีพที่ส่งเสริมนั้นๆ ด้วย เพื่อให้เกิดการต่อยอดทางธุรกิจและการพัฒนาองค์ความรู้สู่ภูมิปัญญาดั้งเดิม และผู้ประกอบการเองควรคำนึงถึงการสร้างเครือข่ายทางด้านธุรกิจเพื่อการหาแนวทางการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ไชยวัตร พวงธนสาร 2537. **การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกระดาษสา**. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.

นงคราญ กาญจนประเสริฐและคณะ 2546. **การพัฒนาผลิตภัณฑ์กระดาษสาเชิงวิสาหกิจชุมชน**. พิษณุโลก : สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม.

นัยนา นิยมวัน 2537. **การปรับปรุงกรรมวิธีผลิตกระดาษสา.** กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.

วีนัส ฤาชัย และคณะ 2544. **การวิเคราะห์ศักยภาพของธุรกิจชุมชนภายใต้โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในจังหวัดเชียงใหม่**, รายงานการวิจัย คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุภางค์ จันทวานิช 2540. **การวิจัยเชิงคุณภาพ** กรุงเทพ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุภาพรรณ ลุวีระ 2530. **หลักการบริหารธุรกิจ**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

อดุลย์ จาตุรงคกุล 2542. **หลักการตลาด** . กรุงเทพฯ : บริษัท ศูนย์พัฒนากลยุทธ์ทางธุรกิจ จำกัด.

อำนาจ ธีระวนิช 2545. **การตลาดและการเพิ่มมูลค่ากระดาษสา**. กรุงเทพฯ : คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย **"กระดาษสา"**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http:// www.thaiotop.cdd.go.th (30 พ.ค.2550).

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย **"ข้อมูลตำบลขัวมุง"**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.cdd.go.th (30 มี.ค.2551).

กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ **"ข้อมูลวิสาหกิจชุมชน"**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.smce.doae.go.th (30 ก.ค.2551).

กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ **"แผนพัฒนาเกษตรระดับตำบล"**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.atsc.doae.go.th (10 เม.ย.2552).

กรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ **"ข้อมูลสินค้าชุมชน ต.สารภี"**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.cpd.go.th (15 มิ.ย.2551).

เครือข่ายองค์การส่วนท้องถิ่น **"กระดาษสา"**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.tambol.com (15 มิ.ย.2550).

เทศบาลตำบลชมภู **"ข้อมูลตำบลชมภู"**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.chompoo.go.th (30 ก.ค.2551).

เทศบาลตำบลยางเนิ้ง **"ข้อมูลตำบลยางเนิ้ง"**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.theyang.go.th (30 ก.ค.2551).

เทศบาลตำบลสารภี **"ข้อมูลตำบลสารภี"**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.saraphi.com (30 ก.ค.2551).

เทศบาลตำบลหนองผึ้ง **"ข้อมูลตำบลหนองผึ้ง"**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.nongphueng.go.th (30 ก.ค.2551).

สำนักพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.). **"แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ"**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.nesdb.go.th (30 พ.ค.2550).

สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ **"ข้อมูลสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสารภี"**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.geocities.com/cddchiangmai (15 มิ.ย.2551).

สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ **"ยุทธศาสตร์ของจังหวัดเชียงใหม่"**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.cddchiangmai.com (30 พ.ค.2551).

การจัดการความรู้ทางการบัญชีเพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในการผลิต ผลิตภัณฑ์ลำไยอบแห้งสีทองของกลุ่มเกษตรกรบ้านเหมืองกวัก ต.มะเขือแจ้ อ.เมือง จ.ลำพูน

The Knowledge Management of Accounting to develop community enterprises for golden dried longan at Muangkwak Village Muang Lumpoon Province

ผศ.วาริพิณ มงคลสมัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

09

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดทำบัญชีของกลุ่มเกษตรกรบ้านเหมืองกวัก หมู่ 5 ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เพื่อการพัฒนาการจัดทำบัญชีตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อแก้ปัญหาหนี้สินและเพื่อการพึ่งตนเอง และเพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนภายใต้การพึ่งพาทรัพยากรภายในชุมชน โดยใช้เวลาดำเนินการระหว่างเดือนธันวาคม 2550 ถึงธันวาคม 2551 ผู้เข้าร่วมโครงการคือกลุ่มเกษตรกรผู้ทำลำไยอบแห้งสีทองบ้านเหมืองกวัก ต.มะเขือแจ้ อ.เมือง จ.ลำพูน จำนวน 49 คน การดำเนินการวิจัยใช้วิธีการจัดเวทีชุมชน บันทึกภาคสนาม การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก และการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรบ้านเหมืองกวักมีความรู้ด้านบัญชีครัวเรือน บัญชีต้นทุน และเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ได้เข้ามาให้ความรู้ด้านบัญชีครัวเรือน เกษตรกรทราบจำนวนต้นทุนการอบลำไยเป็นอย่างดีเนื่องจากเกษตรกรทำลำไยอบแห้งมานานกว่า 10 ปี และเกษตรกรรับรู้แนวคิดเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง จากสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ เกษตรกรทราบข้อมูลเกี่ยวกับบัญชีต้นทุนเป็นอย่างดี เนื่องจากเกษตรกรมีประสบการณ์การทำลำไยอบแห้งที่ยาวนานกว่า 10 ปี แต่การบันทึกบัญชีต้นทุนเกษตรกรจะบันทึกเฉพาะค่าแรงงาน สำหรับค่าวัตถุดิบและค่าใช้จ่ายในการผลิตไม่ได้บันทึกไว้เป็นหลักฐาน

เกษตรกรบ้านเหมืองกวักมีปัญหาการบันทึกบัญชีครัวเรือนเนื่องจากมีรายได้ไม่สม่ำเสมอในแต่ละปี ทำให้เกิดความท้อใจในการบันทึกบัญชี โดยเฉพาะเดือนที่เกษตรกรไม่มีรายได้ มีแต่รายจ่าย อย่างไรก็ตามในช่วงของการดำเนินการวิจัยเกษตรกรเริ่มต้นบันทึกบัญชีอย่างสม่ำเสมอ โดยมีทัศนคติว่าการที่ครอบครัวบันทึกบัญชีรายรับรายจ่ายจะทำให้เด็กมีวินัยในเรื่องการใช้จ่ายเงิน

สำหรับการพัฒนากระบวนการจัดทำบัญชีพบว่าการบันทึกบัญชีมีความยืดหยุ่นตามลักษณะรายได้ของครอบครัวและตามทัศนคติของเกษตรกรต่อการบันทึกบัญชีรายรับรายจ่าย โดยพบว่าบางครอบครัวบันทึกบัญชีทุกวันและบางครอบครัวบันทึกบัญชีเป็นรายสัปดาห์

การส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนบันทึกบัญชีครัวเรือน นับว่าประสบความสำเร็จพอสมควรเนื่องจากมีชุมชนส่งสมุดบัญชีเข้าประกวดจำนวน 5 ครัวเรือนและผลของการบันทึกบัญชีทำให้ชุมชนสามารถลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น ค่าหวย จากเดิมซื้อสูงสุดถึง 500 บาท แต่เมื่อบันทึกบัญชีเห็นค่าหวยสูงจึงตั้งใจจะลดค่าหวยลง ปัจจุบันซื้อไม่เกิน 100 บาท เป็นต้น และเป็นกำลังใจในการหารายได้เข้าสู่ครอบครัวได้มากขึ้น

Abstract

This action research aimed to study accounting of community enterprises of golden dried longan at Muangkuak Village Muang Lumpoon Province to develop the family accounting method according to the Sufficiency Economy, and to find the cost accounting method to develop this community. This study was conducted between December 2007 to December 2008. The key participants were 49 community enterprises of golden dried longan at Muangkuak Village Muang Lumpoon Province.

The result showed that this community have known accounting from Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives : BAAC . They known the His Majesty the King' s notion "Sufficiency Economy" from many medias such as television and newspaper. This community known about the cost of golden dried longan. Because they have experience in this business more than 10 years. However, they have recorded only labor expense, they didn't recorded material and overhead expense.

The problem was the monthly income of people in the community was not consistency especially some month there was no income. Therefore, they lost their motive to record the accounting. However, there was aware of doing accounting. Hence, they continue recording the family accounting again in order to motivate their children to do the accounting.

People in the community have done family accounting in different methods, depending on their income. For example, some family recorded their financing transaction everyday while other have done it by weekly.

From the accounting book contest, there were five families sending their accounting books for the competition. There were two families able to reduce their unnecessary expense. They have hope for making more family income.

ความเป็นมาและความสำคัญ

สภาพสังคมปัจจุบันเป็นสังคมของการบริโภค การสื่อสารทุกอย่างเป็นการโฆษณาชวนเชื่อให้คนใช้เงินเพื่อบริโภคเกินปัจจัยสี่ เป็นผลให้คนส่วนใหญ่มีหนี้สินที่เกินความจำเป็น กลุ่มเกษตรกรต้องรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างไร เพื่อกลุ่มเกษตรกรจะได้มีเศรษฐกิจที่มั่นคงรู้จักใช้จ่ายที่เหมาะสมและจะเกิดความสุขกายและสุขใจ

นอกจากนี้ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ส่งเสริมการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำในรูปแบบที่หลากหลายและจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตามความพร้อมของกลุ่มเกษตรกร นำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้สร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการ พร้อมทั้งสร้างระบบบ่มเพาะวิสาหกิจกลุ่มเกษตรกรควบคู่กับการพัฒนาความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มเกษตรกรในการผลิตและจำหน่ายสินค้าในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ มีจุดเด่นและมูลค่าเพิ่มเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ ดังนั้นกลุ่มเกษตรกรจึงต้องมีระบบบัญชี เพื่อให้มีข้อมูลสำหรับแสดงผลการ

ดำเนินงานและฐานะการเงินของการรวมกลุ่มของกลุ่มเกษตรกรดังกล่าว และนำข้อมูลที่ได้มาตัดสินใจและพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่อไป

กลุ่มเกษตรกรบ้านเหมืองกวักหมู่ 5 ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของตัวจังหวัดลำพูน มีระยะทางห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 13 กิโลเมตร เป็นกลุ่มเกษตรกรที่รวมกลุ่มกันทำการผลิตลำไยสีทองอบแห้ง ต้องพึ่งพิงความรู้จากภายนอกและการลองผิดลองถูก โดยการสนับสนุนจากสำนักงานเกษตรอำเภอซึ่งยังขาดแคลนผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ โดยเฉพาะด้านการบัญชี ส่งผลทำให้กลุ่มเกษตรกรไม่มีระบบการจัดทำและรวบรวมเอกสารทางการบัญชีเพื่อสรุปข้อมูลเกี่ยวกับฐานะทางการเงินและผลการดำเนินงานที่ชัดเจน รวดเร็ว และถูกต้อง

จากการได้ข้อมูลดังนี้ นักวิจัยจึงได้ข้อคิดว่าน่าจะใช้เทคนิคการทำบัญชีอย่างมีส่วนร่วมโดยให้กลุ่มเกษตรกรเกษตรกรสะท้อนวิธีการใช้เงินการเก็บเงินของตนเอง การกระตุ้นให้รู้เท่าทันสื่อ ด้วยบทความที่สะท้อนถึงสังคมเป็นเหยื่อของการโฆษณา ให้กลุ่มเกษตรกรเปิดเผยตัวเองว่าเคยเป็นเหยื่อของการโฆษณาอะไร อย่างไรบ้าง ตัวอย่างที่นักวิจัยเคยได้ข้อมูลมาจากการทำวิจัย เช่น แม่บ้านต้องกู้ยืมเงินมาซื้อโทรศัพท์มือถือให้ลูกเพราะกลัวลูกจะมีไม่เหมือนคนอื่น ผลลัพธ์คือความเปราะบางทางอารมณ์ เมื่อบวกกับการขาดความรับผิดชอบ ก็กลายเป็นความรักและหลงตัวเองโดยไม่คำนึงถึงอะไรทั้งนั้นและอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมก็ลำบากด้วย นักวิจัยจะนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและรูปแบบการทำบัญชีที่กระตุ้นให้กลุ่มเกษตรกรตระหนักเกี่ยวกับการใช้และการจัดหาเงิน ซึ่งจะมีหลักการอยู่ที่การใช้จ่ายตามความจำเป็นคือ ปัจจัยสี่

ในขณะเดียวกันจะนำนักศึกษาที่เรียนวิชาบัญชี ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ไปช่วยสอนกลุ่มเกษตรกรเกษตรกรและวิเคราะห์การใช้จ่ายร่วมกัน อาจจะเปรียบเทียบบัญชีรับจ่าย หลังจากการฝึกคิดวิเคราะห์ ว่ามีรายรับมากกว่ารายจ่ายเพิ่มขึ้นหรือไม่ และวิเคราะห์การใช้จ่ายให้สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

นักวิจัยจะนำภูมิปัญญาความรู้ที่มีอยู่ในตัวปราชญ์ของกลุ่มเกษตรกร บูรณาการกับความรู้สากลของทีมวิจัย ซึ่งได้แก่ ความรู้ด้านบัญชี โดยเน้นเป้าหมายการทำบัญชีให้โปร่งใส ตรวจสอบได้ รู้จักวิเคราะห์ผลการบันทึกบัญชีเพื่อให้เกิดการตระหนักในการใช้จ่ายเงิน ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในเรื่องการสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจกลุ่มเกษตรกรและการปรับโครงสร้างการผลิต เพื่อเพิ่มผลิตภาพและคุณค่าของสินค้าและบริการบนฐานความรู้และความเป็นไทย ตลอดจนการเรียนรู้วิธีปฏิบัติตามพระราชดำรัสเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อพัฒนาเป็นฐานความรู้กลับคืนสู่ท้องถิ่น เกิดการสืบทอดและพัฒนาเครือข่ายความรู้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดทำบัญชีของกลุ่มเกษตรกรบ้านเหมืองกวัก หมู่ 5 ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
2. เพื่อพัฒนาการจัดทำบัญชีตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อแก้ปัญหาหนี้สินและเพื่อการพึ่งตนเอง
3. เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนภายใต้การพึ่งพาทรัพยากรภายในชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยมีวิธีการดำเนินการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นทำความเข้าใจสถานการณ์หรือวิเคราะห์สถานการณ์ ขั้นดำเนินการ และขั้นประเมินผลโดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 1 วิเคราะห์สถานการณ์

เป็นการทำความเข้าใจในสถานการณ์ ปัญหาและความต้องการของบุคคลและพื้นที่ดำเนินการศึกษาเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนา ซึ่งได้ดำเนินการจัดโครงการประกวดการวาดรูปเศรษฐกิจพอเพียง ให้ชุมชนเขียนสิ่งที่ชุมชนทราบเกี่ยวกับการบัญชีและเศรษฐกิจพอเพียง จัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชนด้านบัญชี และจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อศึกษาความรู้ด้านบัญชี

ขั้นที่ 2 ขั้นดำเนินการ

เป็นขั้นตอนดำเนินการตามวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ข้อ ดังนี้

1) ศึกษาการจัดทำบัญชีของกลุ่มเกษตรกร โดยมีวิธีดำเนินการ คือจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อสอบถามความรู้ด้านบัญชี และการบันทึกบัญชีของกลุ่มเกษตรกร
2) พัฒนาการจัดทำบัญชีของกลุ่มเกษตรกร โดยมีวิธีดำเนินการ คือ จัดอบรมเชิงปฏิบัติการการทำบัญชีแบบมีส่วนร่วม แบ่งเป็น 3 หัวข้อใหญ่ๆ คือ ประโยชน์ของบัญชี การบันทึกบัญชีครัวเรือน บัญชีต้นทุน การจัดหาแหล่งเงินทุน และเศรษฐกิจพอเพียง โดยเชิญวิทยากรที่เป็นผู้นำชุมชน นายธนาคาร และผู้มีความรู้ด้านบัญชี พร้อมทั้งให้นักศึกษาแลกเปลี่ยนความรู้และฝึกทักษะการทำบัญชีกับชุมชน
3) พัฒนาวิสาหกิจชุมชน โดยมีวิธีดำเนินการ คือ จัดกิจกรรมกลุ่ม เพื่อสอบถามการนำข้อมูลที่ได้จากการบันทึกบัญชีไปพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

ขั้นที่ 3 ขั้นประเมินผล

การประเมินผลในขั้นที่ 3 คือ ติดตามผลการบันทึกบัญชี โดยแจกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการทำกิจกรรมกลุ่ม เพื่อให้ทราบปัญหาการบันทึกบัญชี รูปแบบการบันทึกบัญชี และพัฒนาวิสาหกิจชุมชนภายใต้การพึ่งพาทรัพยากรภายในชุมชน จัดประกวดการบันทึกบัญชี เพื่อจูงใจให้ชุมชนทำบัญชีอย่างต่อเนื่องและเพื่อให้ทราบผลของการนำความรู้ไปใช้ในวิสาหกิจชุมชน

ผู้เข้าร่วมโครงการ

1. ประชากร เป็นกลุ่มเกษตรกรบ้านเหมืองกวัก
2. กลุ่มตัวอย่าง เป็นกลุ่มเจาะจง คือ เป็นกลุ่มเกษตรกรบ้านเหมืองกวักที่สนใจทำบัญชี จำนวน 49 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แนวคำถามในการสัมภาษณ์ แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม แบบสอบถาม และแบบประเมิน

แนวคำถามในการสัมภาษณ์ แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับสถานภาพทางการเงินของชุมชน ความรู้เดิมด้านบัญชีและเศรษฐกิจพอเพียง ความต้องการเรียนรู้ด้านบัญชีและเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มเติม

แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม แนวทางในการสนทนากลุ่ม โดยถามเกี่ยวกับปัญหาการบันทึกบัญชี แนวทางแก้ไขปัญหา และการพัฒนารูปแบบการทำบัญชี

แบบสอบถาม แบ่งเป็น 3 หัวข้อใหญ่ๆ คือ ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลเกี่ยวกับบัญชีครัวเรือนและเศรษฐกิจพอเพียง และข้อมูลเกี่ยวกับบัญชีต้นทุน

แบบประเมิน แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ แบบประเมินสำหรับนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการและแบบประเมินสำหรับกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมประชุม

การรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้เป็นการพัฒนารูปแบบการจัดทำบัญชีของกลุ่มเกษตรกรบ้านเหมืองกวัก หมู่ 5 ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. จัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อศึกษาการจัดทำบัญชีของกลุ่มเกษตรกร ผู้ให้ข้อมูล คือ คุณอำพา ธิแจ้ คุณขันแก้ว นวลยานัส คุณบุญศรี ผัดเป้า คุณบันทุม พาสวัสดิ์ คุณมาลัย ทานะแจ่ม คุณบุปผา สารพะยอม คุณอรชร มณีรัตน์ คุณอมรรัตน์ ริมายอม คุณบุญยวง ตาวงค์ คุณเหรียญทอง ลังกาพะยอม คุณอรพิน สายปัญญา และคุณบุญศรี สังพนัส เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์การจัดกิจกรรมกลุ่มโดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การจดบันทึกและการถ่ายภาพ

ภาพที่ 1 วิทยากรและกลุ่มเกษตรกร

ภาพที่ 2 คุณสมเดช จันทร์น้ำ อดีต อบต.บ้านใหม่ฝายหิน

2. จัดอบรมเชิงปฏิบัติการทำบัญชีแบบมีส่วนร่วม โดยมีคุณสมเดช จันทร์น้ำ อดีต อบต. บ้านใหม่ฝายหินมาเล่าประสบการณ์การทำบัญชีและประโยชน์ของการทำบัญชีครัวเรือน แจกแบบฝึกหัดเพื่อให้ผู้เข้าอบรมฝึกทำบัญชีครัวเรือน มีผู้เข้าอบรมทั้งสิ้น 49 คน ใช้เครื่องมือแบบสอบถามและแบบประเมิน มีวิธีการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสังเกตการทำบัญชีของผู้เข้าอบรมและนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยโปรแกรมสำเร็จรูป

ภาพที่ 3 กลุ่มเกษตรกรและนักศึกษา

ภาพที่ 4 กลุ่มเกษตรกรและนักวิจัย

3. จัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อให้ทราบผลของการนำข้อมูลทางบัญชีไปใช้ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมคือ คุณบุญส่ง ธิแจ้ คุณสมบาล ริมแจ่ม คุณเหรียญทอง ลังกาพะยอม คุณอัมพร มหายศ คุณอรณี มาผาบ คุณพรทนา มาผาบ คุณมาลี ริมแจ่ม คุณจันทร์สม คำมะยอม คุณอำนวยพร ปิงคะยอม คุณสุทัศน์ ปัญญาดวง คุณบุญชม ไชยวารินทร์ คุณสังวาล ปัญเจริญ คุณเอื้องคำ พรมพนัส คุณบันทุม พาสวัสดิ์ และคุณอรชร ใจใหญ่ มีเครื่องมือคือ แบบสัมภาษณ์การจัดกิจกรรมกลุ่มโดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ การจดบันทึกและการถ่ายภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การศึกษาการจัดทำบัญชีของกลุ่มเกษตรกรบ้านเหมืองกวัก โดยการจัดกิจกรรมกลุ่ม ทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่ากลุ่มเกษตรกรมีความรู้ด้านการทำบัญชีจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์แต่กลุ่มเกษตรกรไม่บันทึกบัญชีตามความรู้ที่ได้รับเนื่องจากท้อใจ ตัวเลขที่แสดงในสมุดบัญชีมีแต่รายจ่าย
2. การพัฒนาการจัดทำบัญชี โดยการจัดอบรมเพื่อกระตุ้นให้กลุ่มเกษตรกรเห็นประโยชน์ของการบันทึกบัญชี ทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่ากลุ่มเกษตรกรเห็นตัวอย่างของการบันทึกบัญชีและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของครอบครัวที่มีการบันทึกบัญชี ส่งผลให้กลุ่มเกษตรกรมีความตั้งใจที่จะบันทึกบัญชี
3. การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน โดยจัดกิจกรรมกลุ่ม ทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่ากลุ่มเกษตรกรนำข้อมูลที่ได้จากการบันทึกบัญชีไปวางแผนในการหารายได้ตามระยะเวลาที่เกิดรายได้

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ สภาพการจัดทำบัญชีของกลุ่มเกษตรกรบ้านเหมืองกวัก รูปแบบการพัฒนาการจัดทำบัญชีของกลุ่มเกษตรกรบ้านเหมืองกวัก และรูปแบบการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

1. สภาพการจัดทำบัญชีของกลุ่มเกษตรกรบ้านเหมืองกวัก

กลุ่มเกษตรกรบ้านเหมืองกวักส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุอยู่ในช่วง 43 – 46 ปี มีรายได้เฉลี่ย 4,152 บาทต่อเดือน แหล่งที่มาของรายได้ส่วนใหญ่มาจากการทำผลิตภัณฑ์ลำไยสีทองอบแห้ง รายได้อื่นมาจากการรับจ้างทั่วไปและการทำงานในนิคมอุตสาหกรรมลำพูน รายจ่ายที่จำเป็นเฉลี่ย 3,769 บาทต่อเดือน ส่วนใหญ่เป็นค่าอาหารและค่าน้ำค่าไฟ รองลงมาเป็นค่าเล่าเรียนของบุตร และรายจ่ายอื่น เช่น ค่าน้ำมันรถ รายจ่ายที่ไม่จำเป็นเฉลี่ย 350 บาทต่อเดือน ส่วนใหญ่เป็นค่าหวย รองลงมาเป็นค่าเหล้า กลุ่มเกษตรกรบ้านเหมืองกวักส่วนใหญ่มีหนี้สินจำนวนมากคิดเป็นร้อยละ 63 สำหรับการออมเงินมีจำนวนน้อย คิดเป็นร้อยละ 80

กลุ่มเกษตรกรบ้านเหมืองกวักมีความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในระดับปานกลาง โดยกลุ่มเกษตรกรบ้านเหมืองกวักมีความเห็นว่าแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมีประโยชน์ในระดับมาก ปัจจุบันและอนาคตกลุ่มเกษตรกรบ้านเหมืองกวักจะปฏิบัติตนตามแนวพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมาก

กลุ่มเกษตรกรบ้านเหมืองกวักสนใจข้อมูลจากรายงานทางการเงินในเรื่องสภาพคล่อง การวางแผนทางการเงิน การวางแผนการผลิต ปริมาณลำไยสด ต้นทุนลำไยสด และมูลค่าการขายลำไยอบแห้ง ในระดับมาก สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับการประมาณการเงินสดสำหรับอนาคต ปริมาณการขายลำไยอบแห้ง การคำนวณค่าแรงงานรายละเอียดค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร และงบประมาณ กลุ่มเกษตรกรให้ความสนใจในระดับปานกลาง ข้อมูลเกี่ยวกับกำไรสุทธิและปริมาณลำไยอบแห้งคงเหลือ เกษตรกรให้ความสนใจในระดับน้อย

สภาพการจัดทำบัญชีของกลุ่มเกษตรกรบ้านเหมืองกวักยังมีน้อย แต่ความรู้ด้านการทำบัญชีของกลุ่มเกษตรกรมีมาก เช่น กลุ่มเกษตรกรมีความรู้ในการทำบัญชีครัวเรือนจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรแต่มีการบันทึกบัญชีครัวเรือนน้อยเนื่องจากรายได้ไม่สม่ำเสมอทำให้บางเดือนมีแต่รายจ่ายเพียงอย่างเดียว และกลุ่มเกษตรกรมีความรู้ด้านบัญชีต้นทุนลำไยอบแห้งเป็นอย่างดีจะเห็นได้จากการให้ข้อมูลเพิ่มเติมในแบบสอบถามเกี่ยวกับต้นทุนลำไยอบแห้ง ค่าใช้จ่ายในการทำลำไยอบแห้ง ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ ต้นทุนคงที่ เช่น ค่าโรงเรือน ค่าก่อสร้างเตา ค่าพัดลม ค่าถาดตากลำไย ตะกร้า กระด้ง กะละมัง เป็นต้น ต้นทุนผันแปร เช่น ค่าปุ๋ยและสารเคมี

ค่าน้ำค่าไฟ ค่าน้ำมัน ค่าลำไยสด ค่าฟืน (ค่าหลัว) ค่าแรงงาน ค่าน้ำค่าไฟ และค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร เช่น ค่าหีบห่อ เป็นต้น

2. การพัฒนาการจัดทำบัญชีของกลุ่มเกษตรกรบ้านเหมืองกวัก

การพัฒนาการจัดทำบัญชีของกลุ่มเกษตรกรบ้านเหมืองกวัก มีการพัฒนาด้านวัตถุประสงค์ของการจัดทำบัญชีและระยะเวลาในการจัดทำบัญชี จากเดิมกลุ่มเกษตรกรประสบปัญหาความท้อใจในการบันทึกบัญชีที่มีแต่รายจ่ายและไม่สามารถลดรายจ่ายได้ เมื่อได้มีการติดตามผลการบันทึกบัญชีและทราบปัญหาดังกล่าว วิทยากร นักวิจัย และชุมชนจึงร่วมกันหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อให้เกิดความจูงใจในการบันทึกบัญชี โดยเปลี่ยนแปลงเป้าหมายของการทำบัญชีจากการบันทึกบัญชีเพื่อทบทวนรายจ่ายของครัวเรือนเป็นการฝึกนิสัยของลูก โดยให้ลูกมีส่วนร่วมในการบันทึกบัญชี ให้ลูกรับรู้รายรับรายจ่ายของครอบครัว เป็นการปลูกฝังให้ลูกรู้จักใช้จ่ายเงินอย่างประหยัดตามแนวพระราชดำริ เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับการพัฒนาด้านระยะเวลาในการจัดทำบัญชีจากการสนทนากลุ่มมีการนำเสนอระยะเวลาของการบันทึกบัญชีของแต่ละครอบครัวที่แตกต่างกันไป ทำให้ครอบครัวที่มีปัญหาในเรื่องระยะเวลาการบันทึกบัญชี ได้นำรูปแบบของการทำบัญชีที่เหมาะสมกับครอบครัวของตนเองมาใช้เป็นแนวทางการบันทึกบัญชี เช่น บางครอบครัวจดบันทึกบัญชีทุกวัน บางครอบครัวจดบันทึกบัญชีทุกสัปดาห์ การส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนบันทึกบัญชีครัวเรือน นับว่าประสบความสำเร็จพอสมควรเนื่องจากมีชุมชนส่งสมุดบัญชีเข้าประกวดและผลของการบันทึกบัญชีทำให้ชุมชนสามารถลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นและเป็นกำลังใจในการหารายได้เข้าสู่ครอบครัวได้มากขึ้น

3. การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

กลุ่มเกษตรกรบ้านเหมืองกวักที่ทำลำไยอบแห้ง เป็นกลุ่มเกษตรกรรุ่นแรกที่รวมกลุ่มกันตามยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ส่งเสริมการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำในรูปแบบที่หลากหลายและจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตามความพร้อมของกลุ่มเกษตรกร นำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้สร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการ พร้อมทั้งสร้างระบบบ่มเพาะวิสาหกิจกลุ่มเกษตรกรควบคู่กับการพัฒนาความรู้และทักษะ การที่กลุ่มเกษตรกรได้มีการเข้าร่วมโครงการการจัดทำบัญชีทำให้กลุ่มเกษตรกรได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ทางบัญชีระหว่างกลุ่มเกษตรกรด้วยกัน และระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับวิทยากร ทำให้กลุ่มเกษตรกรเห็นประโยชน์ของการบันทึกบัญชีต้นทุนมากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่าการจัดการความรู้ทางบัญชีของกลุ่มเกษตรกร จะช่วยพัฒนาวิสาหกิจกลุ่มเกษตรกรในการผลิตผลิตภัณฑ์ลำไยอบแห้งสีทองของกลุ่มเกษตรกรบ้านเหมืองกวัก ต.มะเขือแจ้ อ.เมือง จ.ลำพูน ได้อย่างชัดเจน ดังนี้

1. จากการศึกษาสภาพการทำบัญชีของกลุ่มเกษตรกร พบว่ากลุ่มเกษตรกรมีความรู้ในการจัดทำบัญชีจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรดีพอสมควร
2. จากการพัฒนาการจัดทำบัญชีของกลุ่มเกษตรกร กลุ่มเกษตรกรได้นำความรู้ที่มีอยู่เดิมและจากการเข้าร่วมโครงการมาแก้ปัญหาการบันทึกบัญชีทำให้กลุ่มเกษตรกรได้เห็นตัวเลขค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น อีกทั้งกลุ่มเกษตรกรได้นำแนวคิด เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการดำเนินชีวิต ทำให้กลุ่มเกษตรกรเกิด

ความตระหนักในเรื่องการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง รู้จักใช้เงินและออมเงิน ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ และไม่ตระหนี่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

3. จากการบันทึกบัญชีมาใช้เป็นแนวทางในการหารายได้ทำให้กลุ่มเกษตรกรมีรายได้ที่แน่นอนสม่ำเสมอมากยิ่งขึ้น จะเห็นได้ว่าหากเกษตรกรมีความรู้ ความเข้าใจ และมีการจดบันทึกบัญชีอย่างถูกต้องสม่ำเสมอ ก็จะสามารถช่วยให้เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการมีวินัยทางการเงิน รู้จักวิธีการบริหารการเงินการบัญชีของตน รู้จักการใช้จ่ายอย่างประหยัดและรู้จักการออม รวมทั้งใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนประกอบอาชีพ สามารถสร้างรายได้อันเป็นการสร้างโอกาสให้กับเกษตรกรให้สามารถชำระหนี้ได้ และพึ่งตนเองได้ในที่สุด (จุฑามาส พันธุ์ณรงค์, 2546) สำหรับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนมีการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่มเกษตรกรและวิทยากรเกี่ยวกับต้นทุนลำไยอบแห้ง ทำให้กลุ่มเกษตรกรเห็นประโยชน์ของการบันทึกบัญชีต้นทุนมากขึ้น ปัจจุบันวิสาหกิจชุมชน มีการบันทึกบัญชีเฉพาะค่าแรงซึ่งเป็นรายจ่ายที่เกิดขึ้นทุกวัน

ผู้วิจัยเคยทำโครงการวิจัยเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีของกลุ่มหัตถกรรมไม้แกะสลักบ้านใหม่ฝายหิน ซึ่งตั้งอยู่ติดกับกลุ่มเกษตรกรบ้านเหมืองกวัก แต่ทั้งสองหมู่บ้านมีรูปแบบการทำบัญชีที่ต่างกันเนื่องจากบริบทของชุมชนที่ต่างกัน อาทิ บ้านใหม่ฝายหินมีรายได้หลักจากการทำไม้แกะสลักซึ่งมีรายได้ที่ต่อเนื่องสม่ำเสมอตลอดปี ทำให้ชุมชนบ้านใหม่ฝายหินสามารถบันทึกบัญชีได้อย่างต่อเนื่องทุกวัน แต่บ้านเหมืองกวักมีรายได้หลักจากการทำลำไยอบแห้ง เนื่องจากลำไยเป็นผลไม้ที่ออกผลตามฤดูกาล ทำให้ชุมชนบ้านเหมืองกวักมีรายได้ที่ไม่สม่ำเสมอ ดังนั้นรูปแบบของการทำบัญชีจึงอาจจะแตกต่างกันตามสภาพแวดล้อมและสภาพเศรษฐกิจของแต่ละชุมชน ดังนั้นจึงตรงกับทฤษฎีการวิจัยเชิงคุณภาพ (สุภางค์ จันทวานิช, 2539) ที่ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพไม่ใช่ข้อมูลเชิงประจักษ์ เป็นข้อมูลในเรื่องของความคิด ความเชื่อ การรับรู้ของบุคคล และการพยายามทำความเข้าใจความหมายของพฤติกรรมและการกระทำของสมาชิกของกลุ่มเป้าหมาย เน้นความสำคัญของบริบททางสังคมที่ก่อให้เกิดพฤติกรรม

ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

1. เศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่คนไทยหลายคนอาจจะไม่เข้าใจ แม้จะได้ยินบ่อยและเหมือนจะเข้าใจมาตลอด ทุกคนล้วนแต่มองว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักปรัชญาที่น่ายกย่อง แต่เมื่อขาดความเข้าใจเสียแล้ว จึงยังมีน้อยรายที่จะนำมาปฏิบัติจริง ดังนั้นคนไทยทุกคนจึงควรทำความเข้าใจและนำมาปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมชัดเจนอย่างจริงจัง เพื่อให้การก้าวย่างในชีวิตเป็นไปอย่างรอบคอบ ระมัดระวัง มั่นคงและยั่งยืน กระทั่งสามารถสร้างความสุขให้กับชีวิตในที่สุด
2. การวิจัยเชิงคุณภาพมุ่งค้นหาทฤษฎีของกลุ่มเป้าหมาย หรือแสวงหาระบบความคิดของกลุ่มเป้าหมายเพื่อเข้าใจความเป็นจริงของกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้นการทำกิจกรรมทุกครั้งต้องมีการวางแผนเพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ควรสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายทุกครั้ง เพื่อให้ทราบความต้องการและความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย และต้องมีการติดตามอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว มิฉะนั้นจะแก้ปัญหาไม่ทัน เช่น นักวิจัยได้อบรมการทำบัญชีในเดือนมกราคม และติดตามการบันทึกบัญชีในเดือนกุมภาพันธ์ ทำให้ทราบปัญหาและหาวิธีแก้ไขปัญหาร่วมกับชุมชนได้อย่างทันท่วงที

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ควรจะขยายผลไปสู่หมู่บ้าน อำเภอ จังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ เพื่อให้ทุกคนมีการพัฒนาพฤติกรรมการใช้เงิน
2. ควรจะขยายผลไปสู่วิสาหกิจอื่น เพื่อรองรับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ต้องการพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ส่งเสริมการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำในรูปแบบที่หลากหลายและจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตามความพร้อมของกลุ่มเกษตรกร นำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้สร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการ พร้อมทั้งสร้างระบบบ่มเพาะวิสาหกิจกลุ่มเกษตรกรควบคู่กับการพัฒนาความรู้และทักษะ

เอกสารอ้างอิง

กลุ่มงานพัฒนาและส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน สำนักพัฒนาเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร. (2551). **วิสาหกิจชุมชน**. [On-line]. Available HTTP: http://farmdev.doae.go.th /Enterprise/EnterpriseDoc.html#act. [2551, ต.ค.28]

กัลยาณี กิตติจิตต์. (2542). **การบัญชีการเงินสำหรับผู้บริหาร**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กิติวัสส์ มูลแก้ว. (2545). [On-line]. Available HTTP: http://library.cmu.ac.th/digital_ collection/etheses/detail.php?id=6423&word=กิติวัสส์%20%20มูลแก้ว. [2551, ก.ย.1]

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2549). **เศรษฐกิจพอเพียง คืออะไร?**. ม.ป.ท.

จตุพร พงษ์ธานี. (2549). [On-line]. Available HTTP: http://library.cmu.ac.th/digital_collection/etheses/detail.php?id=22814&word=จตุพร%20%20พงษ์ธานี. [2551, ก.ย.1]

จันทร์สุดา รุ่งเรืองวงศ์. (2546). [On-line]. Available HTTP: http://library.cmu.ac.th/digital_ collection/etheses/detail.php?id=6661&word=จันทร์สุดา%20%20รุ่งเรืองวงศ์. [2551, ก.ย.1]

จุฑามาส พันธุ์ณรงค์. (2546). **รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการบูรณาการการจัดการศึกษาเพื่อท้องถิ่นในการเพิ่มศักยภาพของเกษตรกรโดยการนำวิธีการทางบัญชีเพื่อพัฒนาธุรกิจชุมชนในเขตจังหวัดเชียงใหม่**. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

ดวงมณี โกมารทัต. (2540). **การบัญชีต้นทุน**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ถนอม ดารารัตน์. (2542). [On-line]. Available HTTP: http://library.cmu.ac.th/digital_ collection/etheses/detail.php?id=8697&word=ถนอม%20%20ดารารัตน์. [2551, ก.ย.1]

นักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย, สมาคม. (2544). **มาตรฐานการบัญชีของไทย ฉบับรวมเล่ม พ.ศ.2544 เล่ม 1**. กรุงเทพมหานคร : พี.เอ.ลีฟวิ่ง.

นัทธียา หวั่นท๊อก. (2544). [On-line]. Available HTTP: http://library.cmu.ac.th/digital_collection /etheses/detail.php?id=5244&word=นัทธียา%20%20หวั่นท๊อก. [2551, ก.ย.1]

น้ำทิพย์ วิภาวิน. (2547). **การจัดการความรู้กับคลังความรู้**. กรุงเทพมหานคร : เอสอาร์ พริ้นติ้ง แมสโปรดักส์.

ปิยาวรรณ สกุลเจริญ. (2539). [On-line]. Available HTTP: http://library.cmu.ac.th/digital_ collection/etheses/detail.php?id=206&word=ปิยาวรรณ%20สกุลเจริญ. [2551, ก.ย.1]

วัชรินทร์ คันทะชา. (2549). **วิถีสู่ความสำเร็จแบบยั่งยืน**. SME Thailand, 3 (25), 53-60.

วาริพิณ มงคลสมัย. (2551). **บัญชีการเงิน**. เชียงใหม่ : ไอรดา.

วิเชียร มูลทองแดง. (2549). [On-line]. Available HTTP: http://library.cmu.ac.th/digital_ collection/etheses/detail.php?id=24101&word=วิเชียร%20%20มูลทองแดง. [2551, ก.ย.1]

ศิริพร จิรวัฒน์กุล. (2546). **การวิจัยเชิงคุณภาพในวิชาชีพการพยาบาล**. ขอนแก่น: ศิริภัณฑ์.

สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม. (2548). [On-line]. Available HTTP: http://www.kmi.or.th/. [2551, ก.ย.1]

สภาสถาบันราชภัฏ, สำนักงาน. (2544). **รายงานการวิจัยการน้อมนำแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่การปฏิบัติในสถาบันราชภัฏ**. กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว.

สมบัติ สิงฆราช. (2551). **รายงานการวิจัยการจัดการความรู้ทางเศรษฐศาสตร์เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในการผลิตลำไยอบแห้งสีทองของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านเหมืองกวัก หมู่ 5 ต.มะเขือแจ้ อ.เมือง จ.ลำพูน**. เชียงใหม่.

สุนทรี ปัญญา. (2543). [On-line]. Available HTTP: http://library.cmu.ac.th/digital_collection/ etheses/detail.php?id=3454&word=สุนทรี%20%20ปัญญา. [2551, ก.ย.1]

สุภางค์ จันทวานิช. (2539). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

..... [On-line]. Available HTTP: http://www.dopa.go.th/iad/km/km_des.html. [2551, ก.ย.1]

Needles, B.E., Anderson, H.R., Caldwell, J.C., and Mills, S.K. (1996). **Financial & Managerial Accounting**. Boston : Houghton Mifflin Company.

Takeuchi, H. and Nonaka, I. (2004). **Hitotsubashi on Knowledge Management**. Singapore : John Wiley & Sons (Asia) Pte Ltd.

การวิจัยและพัฒนาชุมชนไทลื้อ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Research and Community Enterprise Development of Tailue, Doisaket District, Chiang Mai

ผศ.วิไลลักษณ์ กิติบุตร
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

10

บทคัดย่อ

โครงการวิจัย “การวิจัยและพัฒนาชุมชนไทลื้อ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ ประการแรกเป็นการศึกษาศักยภาพของชุมชนไทลื้อ และหาแนวทางพัฒนาระบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนไทลื้อ ประการที่สองเพื่อเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลดอยสะเก็ดและสถานที่ท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลลวงเหนือ การดำเนินงานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ระหว่างทีมผู้วิจัยกับชุมชน ผู้นำชุมชนและบุคลากรในชุมชนไทลื้อ กลุ่มประชากรผู้ร่วมกระบวนการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ชุมชนไทลื้อที่อาศัยอยู่ในหมู่ที่ 6 บ้านโป่งกุ่ม ตำบลป่าเมี่ยง, หมู่ที่ 4 บ้านป่าคา ตำบลเชิงดอย, หมู่ที่ 8 บ้านลวงใต้ ตำบลเชิงดอย, หมู่ที่ 3 บ้านเมืองวะ ตำบลลวงเหนือและหมู่ที่ 5 บ้านลวงเหนือ ตำบลลวงเหนือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบบันทึกการศึกษาดูงานแบบสังเกต และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลจากการศึกษาพบว่า

1. แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ มีศักยภาพสูง มีสิ่งดึงดูดใจทั้งธรรมชาติ ภูมิอากาศ สถานที่ ประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี มีสิ่งอำนวยความสะดวก และการเข้าถึงได้สะดวก
2. ศักยภาพของชุมชนไทลื้อในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง ผู้นำชุมชน ตัวแทนชุมชนและสมาชิกชุมชนต่างมีจิตสำนึกร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกัน มีการร่วมมือกันในกิจกรรมต่างๆ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีการวางแผนปฏิบัติงาน มีการวิเคราะห์ ควบคุม แก้ไขปัญหา แต่ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และขาดงบประมาณสนับสนุน
3. ด้านการเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลดอยสะเก็ด และสถานที่ท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลลวงเหนือ โดยการประชาสัมพันธ์ทั้งทางเอกสาร การลงใน Website ของเทศบาลตำบลดอยสะเก็ด งานประเพณีสงกรานต์ และงานประเพณียี่เป็ง
4. หลังการพัฒนา โดยการจัดศึกษาดูงานการบริหารจัดการท่องเที่ยวที่บ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน เมืองหลวงน้ำทา ประเทศลาว และที่สิบสองปันนา สาธารณรัฐประชาชนจีน ทุกฝ่ายได้เรียนรู้บทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนของตน และนำความรู้ที่ได้รับมาปรับปรุงพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อให้ทุกฝ่ายในชุมชนได้มีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์โดยทั่วถึง

Abstract

Research and development the cultural tourism of Tailue community, Doisaket District, Chiang Mai Province has two main objectives; firstly, to study the potential of Tailue community and look for ways to develop the management of cultural tourism of Tailue community and secondly is to link activities concerning tourism activities with tourist attraction of Doisaket municipality and tourist attraction of Luangnoeu sub-district municipality. Participatory action research between team of researchers, leaders of community and people who belongs to Tailue community has been used in this study. The population in this study consist of Tailue community who stay at Moo 6, Pongkum village, Pamieng sub-district, Moo 4 Pakha subdistrict, Cheongdoi sub-district, Moo 8 Luangtai village, Moo 3 Muangva village, Luangneou sub-district and Moo 5, Luengneou village, Luangneou sub-district. The research instrument are questionnaire, a record of a tour of inspection, observation form and descriptive analysis is used in this study.

The results of study are as follow 1) the tourist attraction of Tailue community has a high potential with attraction resource such as natural resources, climate, historical sites, antiques, holy places, ways of life, art and culture, tradition, facility and more accessible; 2) the potential of Tailue community to manage tourism is in medium level. Commuity leaders, representative of the community and members of community have learned together with have a good cooperation to do the activities. They have participated in decision making, planning, analysis, controlling and solving problems. However, they lack of knowledge and understanding concerning roles and management in tourism as well as budget; 3) there are public relations concerning activities of tourism and tourist attraction of both Doisaket sub-district and Luengnoeu municipality by web site and document; 4) after the tour of inspection at Muanpon village, Khunyoum sub-district, Maehongsorn province and Sipsongpanna, The Republic of China, they have learned the duty and roles of management tourism in their own villages. They also bring knowledge to improve and develop management.

ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาแล้วจนถึงปัจจุบัน 9 แผน ที่ใช้กระบวนการที่เรียกว่า “การพัฒนา” มากกว่า 40 ปี แต่วิกฤตเศรษฐกิจหลายครั้งและปัญหาสังคมที่รุนแรงขึ้นได้สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการพัฒนาของไทยที่ผ่านมายังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร จึงเกิดคำถามท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมและความเข้มข้นของการพัฒนาแห่งรัฐว่า “จะทำอย่างไรให้ชุมชนท้องถิ่นมีความรู้ความสามารถในการพัฒนาท้องถิ่นตนเองอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน”

ปัจจุบันประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในกระแสโลกมาปรับใช้ในกระบวนการวางแผนพัฒนาประเทศด้วยเช่นกัน โดยได้ปรับเปลี่ยนแนวคิดจากการพัฒนาที่เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงด้านเดียวเป็นหลักมาให้ความสำคัญกับเป้าหมายด้านอื่นๆ อีก เช่น ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น

โดยเฉพาะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540–2544) นับเป็นจุดเริ่มต้นของแนวคิดที่มุ่งเน้น “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” โดยใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือพัฒนาคนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและเปลี่ยนวิธีการพัฒนาเป็นองค์รวม พร้อมทั้งมีกระบวนการพัฒนาที่เชื่อมโยงมิติด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกันอย่างสมดุล

สำหรับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545–2549) ซึ่งเป็นกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศในปัจจุบัน ได้อัญเชิญหลัก “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นปรัชญาในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านคน สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งยึดทางสายกลางเพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤต สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพยั่งยืนและคนไทยมีความอยู่ดีมีสุข รวมทั้งได้กำหนดเรื่องสำคัญเร่งด่วน 3 เรื่องที่จะเร่งดำเนินการในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ได้แก่ การสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจและสังคมให้เข้มแข็งเพื่อให้คนไทยส่วนใหญ่ของประเทศมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศเพื่อสร้างรายได้ให้เพิ่มขึ้น และการบรรเทาปัญหาความยากจนเพื่อให้คนจนพึ่งตนเองได้

ในส่วนของจังหวัดเชียงใหม่ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดแบบบูรณาการโดยมีวัตถุประสงค์ให้จังหวัดเชียงใหม่เป็น “นครแห่งชีวิตและความมั่งคั่ง” (City of Life and Prosperity) เป็นเมืองที่ให้ความสุขและชีวิตที่มีคุณค่าแก่ผู้อยู่อาศัยและผู้มาเยือนในฐานะเมืองน่าอยู่ และน่าท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชีย และได้กำหนดให้องค์กรส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรพื้นฐานในการสร้างจังหวัดเชียงใหม่ให้เป็น “นครแห่งชีวิตและความมั่งคั่ง” ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยให้สนับสนุนฐานเศรษฐกิจเดิมและสร้างเศรษฐกิจใหม่ให้ยั่งยืน

แรงผลักดันสำคัญที่ทำให้เกิดแผนงานวิจัยนี้คือ ในอำเภอดอยสะเก็ดมีชุมชนไทลื้อที่มีวัฒนธรรมโดดเด่นตั้งอยู่ในชุมชนเทศบาลตำบลดอยสะเก็ด และชุมชนเห็นควรที่จะพัฒนาให้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาชมอันจะนำไปสู่การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีมัคคุเทศก์น้อยจากโรงเรียนในชุมชนเป็นผู้นำเที่ยวชมวิถีชีวิตและวิธีการผลิตสินค้าชุมชนไทลื้อ ซื้อสินค้าของชุมชนไทลื้อ และชุมชนใกล้เคียง สินค้าเหล่านี้จะถูกพัฒนาสู่มาตรฐานสินค้าชุมชน (OTOP) ไปพร้อมๆ กันกับการเข้าร่วมโครงการพัฒนาและบริหารจัดการธุรกิจชุมชนเพื่อยกระดับสู่วิสาหกิจชุมชนระดับประเทศในที่สุด โดยใช้พิพิธภัณฑ์ไทลื้อเป็นทุนทางวัฒนธรรมเพื่อนำไปสู่การดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ อันประกอบด้วย นิทรรศการที่แสดงชาติพันธุ์ไทลื้อ ประวัติความเป็นมาตลอดจนโบราณวัตถุของท้องถิ่น และเป็นศูนย์รวมผลผลิตที่เกิดจากโครงการต่างๆ ของชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนไทลื้อ และหาแนวทางพัฒนาระบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนไทลื้อ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลดอยสะเก็ด และสถานที่ท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลลวงเหนือ

วิธีการศึกษา

เน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีการประชุมวางแผน เก็บข้อมูล พาศึกษาดูงานและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพ เขียนเชิงพรรณนาตามประเด็นที่ศึกษา

ผลการศึกษา

1. ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนไทลื้อ

คณะผู้วิจัยได้เข้าทำการศึกษาในพื้นที่ชุมชนไทลื้อร่วมกับผู้นำชุมชนแต่ละหมู่บ้านเพื่อศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ บ้านลวงเหนือ บ้านเมืองวะ บ้านโป่งกุ่ม บ้านลวงใต้ และบ้านป่าคา ผลการศึกษามีดังนี้

1.1 สิ่งดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว (Attraction)

คณะผู้วิจัยพบจุดเด่นอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนไทลื้อ แต่ละหมู่บ้าน ดังนี้

1) ชุมชนไทลื้อ หมู่ที่ 4 บ้านโป่งกุ่ม ตำบลป่าเมี่ยง มีสถานที่ท่องเที่ยว คือ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริให้เป็น “พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต” มีเนื้อที่ประมาณ 8,500 ไร่ ห่างจากตัวอำเภอประมาณ 16 กม. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริจัดตั้งบริเวณป่าขุนแม่กวง ให้เป็นศูนย์การศึกษาทดลองวิจัย เพื่อหารูปแบบการพัฒนาที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ภาคเหนือ และเผยแพร่แก่ราษฎรให้สามารถนำไปปฏิบัติได้ด้วยตนเองต่อไป

2) ชุมชนไทลื้อ หมู่ที่ 6 บ้านโป่งกุ่ม ตำบลป่าเมี่ยง มีสถานที่ท่องเที่ยว คือ โป่งน้ำร้อน มีสถานที่ตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอไปทางทิศเหนือตามถนนสายเชียงใหม่–เชียงราย แยกจากถนนใหญ่บริเวณหลักกิโลเมตรที่ 47 เข้าไปอีกประมาณ 10 กิโลเมตร ลักษณะเป็นโป่งน้ำร้อนที่มีมาแต่ดังเดิม ซึ่งชาวบ้านใช้ประโยชน์โดยแบ่งเป็นโซน คือ โซนสำหรับใช้ประโยชน์ทางการท่องเที่ยวจะมีร้านอาหารสำหรับบริการให้แก่นักท่องเที่ยวและสถานที่สำหรับพักผ่อน และจะมีโซนสำหรับชาวบ้านใช้ประโยชน์ในการต้มหน่อไม้สำหรับจำหน่ายโดยทั่วไป รสชาติของหน่อไม้ที่ต้มจากโป่งน้ำร้อนจะมีรสหวาน หอม น่ารับประทาน

3) ชุมชนไทลื้อ หมู่ที่ 8 บ้านลวงใต้ ตำบลเชิงดอย มีสถานที่ท่องเที่ยวดังนี้

3.1) วัดรังสีสุทธาวาส ซึ่งกลุ่มไทลื้อได้สร้างขึ้น เดิมชื่อว่า วัดศรีนางแยง ได้รับพระราชทานวิสุคามสีมา เมื่อวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2481 เขตวิสุงคามสีมา กว้าง 14 เมตร ยาว 35 เมตร ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นวัดรังสีสุทธาวาส ตั้งอยู่หมู่ที่ 8 ตำบลเชิงดอย มีภาพจิตกรรมฝาผนัง พิพิธภัณฑ์ พระธาตุศักดิ์สิทธิ์ฯ

3.2) พิพิธภัณฑ์บ้านไทลื้อ ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑ์ตัวอย่างแสดงวิถีชีวิตและแสดงผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนชาวไทลื้อ พิพิธภัณฑ์บ้านไทลื้อหมู่ 8 ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพิพิธภัณฑ์ตัวอย่างแสดงวิถีชีวิตและแสดงผลิตภัณฑ์สินค้าพื้นบ้านของชุมชนชาวไทลื้อ ซึ่งไทลื้อเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไทกลุ่มหนึ่ง มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในดินแดนสิบสองปันนา ทางตอนใต้มณฑลยูนนานของจีน มีวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อตลอดถึงวิถีชีวิตคล้ายคลึงกับคนไทยในล้านนา และคนลาวในล้านช้าง

1.2 สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)

การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ มีสิ่งอำนวยความสะดวก คือ

1) ที่พัก (Lodging) มีบ้านที่จัดทำที่พักแบบโฮมสเตย์คือ หมู่ที่ 8 บ้านลวงใต้ ตำบลเชิงดอย ที่มีนักท่องเที่ยวต่างจังหวัดเริ่มเข้าไปพักโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อ มีผู้มาร่วมงานและเข้าพัก เมื่อไม่พอต้องขอเปิดบ้านพี่น้องไทลื้อให้พัก แต่บ้านพักยังไม่ได้มาตรฐาน

2) ร้านอาหารและเครื่องดื่ม (Bar and restaurant) ภายในหมู่บ้านจะมีร้านอาหารและเครื่องดื่มทุกหมู่บ้านของชุมชนไทลื้อ

3) สถานบริการ (Support service) ชุมชนไทลื้อ หมู่ที่ 8 บ้านลวงใต้ ตำบลเชิงดอย มีบ้านไทลื้อเป็นที่สาธิตการทอผ้าไทลื้อ ขายผลิตภัณฑ์ของชุมชนไทลื้อและชุมชนไทลื้อ หมู่ที่ 4 บ้านลวงเหนือ ตำบลลวงเหนือ มีร้านค้าชุมชนที่มีสินค้าของไทลื้อบริการและมีร้านเฮือนปอกระดาษสาซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนไทลื้อขายของฝากที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยว

1.3 การเข้าถึง (Accessibility)

การคมนาคมระหว่างหมู่บ้านของชุมชนไทลื้อ เป็นถนนลาดยาง การเดินทางไปมาสะดวกและรวดเร็ว มีหมู่บ้านที่เชื่อมต่อกันเดินทางทางลัดได้สะดวก

จากผลการศึกษาดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า แหล่งท่องเที่ยวชุมชนไทลื้อมีศักยภาพสูงตามเกณฑ์ 3As ของแหล่งท่องเที่ยวที่ เบอร์คาร์ทและเมคลิค (Burkart and Medlik, 1975, อ้างใน ชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2542: 6-7) กล่าวคือ มีสิ่งดึงดูดใจทั้งธรรมชาติ ภูมิอากาศ สถานที่ประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ วิถีชีวิตศิลปวัฒนธรรม ประเพณี มีสิ่งอำนวยความสะดวกและการเข้าถึงได้สะดวก และจากองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการที่ชุมชนไทลื้อมีอยู่ จึงทำให้นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ พากันไปเที่ยวจำนวนมาก จนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงสำคัญของอำเภอดอยสะเก็ด

2. ศักยภาพของชุมชนไทลื้อในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

ในการศึกษาศักยภาพของชุมชนไทลื้อในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว คณะผู้วิจัยได้จัดเวทีอภิปรายสนทนา ซักถาม ร่วมกับผู้นำชุมชน ตัวแทนชุมชนแต่ละชุมชนเพื่อทำการศึกษากระบวนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของแต่ละชุมชน และความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของผู้นำและตัวแทนชุมชน ปรากฏผลดังนี้

2.1 ด้านกระบวนการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ชุมชนไทลื้อได้ดำเนินการ ดังนี้

1) ชุมชนไทลื้อ หมู่ที่ 8 บ้านลวงใต้ ตำบลเชิงดอย ผู้นำชุมชนและตัวแทนชุมชนได้ร่วมกันจัดตั้งกลุ่มบุคคลในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งบ้านลวงใต้เป็นที่ตั้งของวัดรังษีสุทธาวาส (เมืองลวงใต้) และพิพิธภัณฑ์บ้านไทลื้อ จึงทำให้บ้านลวงใต้จัดงานสืบสานตำนานไทลื้อทุกปี จนถึงปัจจุบันปีที่ 9

การจัดงานครั้งที่ 9 นี้มีการสัมมนาทางวิชาการเพื่อสร้างจิตสำนึกทางวัฒนธรรมของไทลื้อภาคเหนือ และงานสืบสานวัฒนธรรมไทลื้อ 8 จังหวัดภาคเหนือ มีพิธีเปิดป้ายสมาคมไทลื้อสาขาจังหวัดเชียงใหม่ โดย คุณลัดดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์ นายกสมาคมไทลื้อแห่งประเทศไทย

2.2 ด้านความพร้อมของสินค้า

จากการที่นักวิจัยและทีมงานได้รับทุนวิจัยในปี 2550 เข้าไปส่งเสริมชุมชนไทลื้อในเรื่องการพัฒนาสินค้าชุมชนไทลื้อ สู่มาตรฐานสินค้าชุมชน (OTOP) ได้พัฒนาสินค้าจนสามารถขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนถึงปี 2552 และนำสินค้าที่ได้เรียนรู้เพิ่มเติมไป ยื่นขอต่อไปอีกคือ ผลิตภัณฑ์กระดาษสา นอกจากนี้สินค้าผลิตภัณฑ์ทอผ้าไทลื้อยังได้พัฒนาลายผ้าเพิ่มเติมอีก 5 ลาย เพื่อเตรียมเอาตัวอย่างไปขอ มผช. ดังนั้นเมื่อมีการจัดงานของชุมชนไทลื้อจึงมีการสาธิตผลิตภัณฑ์ไทลื้อพร้อมทั้งจำหน่าย

2.3 ด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน คณะวิจัยได้สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและตัวแทนชุมชนทั้งในขณะที่เข้าศึกษาในพื้นที่และร่วมจัดเวทีประชาคม พบว่าบุคลากรในชุมชนไทลื้อพยายามค้นคว้า

หาความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเอง จึงมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวบ้าง ส่วนด้านเอกสารความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เทศบาลตำบลดอยสะเก็ด และเทศบาลตำบลลวงเหนือ ได้จัดทำไว้แล้ว

1) ชุมชนไทลื้อ หมู่ที่ 4 ตำบลป่าเมี่ยง ผู้นำชุมชนและตัวแทนชุมชนได้ร่วมกันศึกษาการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งตำบลป่าเมี่ยงเป็นที่ตั้งของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริจัดตั้ง และเปิดให้ผู้สนใจเข้าชมได้ทุกวัน ระหว่างเวลา 08.30 น. – 16.30 น.

2) ชุมชนไทลื้อหมู่ที่ 6 บ้านโป่งกุ่ม ตำบลป่าเมี่ยง ผู้นำชุมชนและตัวแทนชุมชนได้ร่วมกันจัดตั้งกลุ่มบุคคลในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งบ้านโป่งกุ่มเป็นที่ตั้งของโป่งน้ำร้อน ซึ่งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอไปทางทิศเหนือตามถนนสายเชียงใหม่–เชียงราย แยกจากถนนใหญ่บริเวณหลักกิโลเมตรที่ 47 เข้าไปอีกประมาณ 10 กิโลเมตร ลักษณะเป็นโป่งน้ำร้อนที่มีมาแต่ดั้งเดิม ซึ่งชาวบ้านใช้ประโยชน์โดยแบ่งเป็นโซน คือโซนสำหรับใช้ประโยชน์ทางการท่องเที่ยว จะมีร้านอาหารบริการให้แก่นักท่องเที่ยว และสถานที่สำหรับพักผ่อน และจะมีโซนสำหรับชาวบ้านใช้ประโยชน์ในการต้มหน่อไม้สำหรับจำหน่ายโดยทั่วไป รสชาติของหน่อไม้ที่ต้มจากโป่งน้ำร้อนจะมีรสหวาน หอม น่ารับประทาน

3) ชุมชนไทลื้อหมู่ที่ 4 บ้านลวงเหนือ ตำบลลวงเหนือ ผู้นำชุมชนและตัวแทนชุมชน ได้ร่วมกันจัดทำแผนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำที่เข้มแข็ง และคนในชุมชนมีความมุ่งหวังอยากจะพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว

จากการศึกษาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวจะเห็นถึงกระบวนการทำงานซึ่งบุคคลในชุมชนไทลื้อต่างมีจิตสำนึกร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกัน มีการร่วมมือกันในกิจกรรมต่างๆ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีการวางแผนปฏิบัติงาน สามารถจัดการควบคุมแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนเองได้ จึงสรุปได้ว่า ชุมชนไทลื้อเป็นชุมชนเข้มแข็ง มีศักยภาพในด้านกระบวนการทำงานในระดับสูง สอดคล้องกับคำกล่าวของ นพ. ประเวศ วะสี (อ้างใน เดชา โต้งสูงเนิน 2543 : 8) และเดชา โต้งสูงเนิน (2543 : 9–10)

3. การพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

จากการจัดเวทีประชาคมระหว่างคณะวิจัย ผู้นำชุมชน ตัวแทนชุมชนและสมาชิกชุมชนที่ร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับความรู้ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวนั้น ผู้นำชุมชนและสมาชิกต้องการพัฒนาศักยภาพในด้านนี้ให้มากขึ้น จึงร่วมกันวางแผนและดำเนินการพาผู้นำชุมชน ตัวแทนชุมชนไปศึกษาดูงานด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวและการพัฒนาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้านที่ประสบผลสำเร็จในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่โฮมสเตย์บ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นหมู่บ้านไทยใหญ่ที่ยังคงเอกลักษณ์ของชาวไทยใหญ่ได้ครบถ้วนสมบูรณ์ นอกจากนี้ยังได้พาผู้นำชุมชน และตัวแทนชุมชนไปศึกษาดูงานด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่เมืองเชียงรุ้งหรือเมืองสิบสองพันนา เมืองแห่งนกยูง ประเทศจีน ซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีความเกี่ยวพันกับไทยมาช้านาน มีอารยธรรม-เชื้อชาติที่ใกล้เคียงกันอย่างแทบจะแยกออกจากกันไม่ได้ พี่น้องไทลื้อได้ไปย้อนอดีตวิถีชีวิตและชื่นชมกับวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของพี่น้องชาวไทลื้อ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดไทลื้อแถบภาคเหนือของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่หมู่บ้านกาหลั่นป้า ที่เป็นไทลื้อธรรมชาติที่เก่าแก่และใหญ่ที่สุดของพี่น้องไทยปันนา (ไทลื้อ)

หลังจากนั้นได้จัดเวทีเสวนา อภิปรายเกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับและประโยชน์ที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวในชุมชนของตนเอง สมาชิกที่ไปศึกษาดูงานได้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ผู้นำชุมชนและตัวแทนชุมชนได้รับจากการศึกษาดูงาน เมื่อนำไปดำเนินการแล้วจะทำให้ศักยภาพการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อมีศักยภาพสูงขึ้น

4. การเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลดอยสะเก็ด และสถานที่ท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลลวงเหนือ

คณะวิจัยได้ร่วมกับผู้นำชุมชน ตัวแทนชุมชน ศึกษาการเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลดอยสะเก็ด และองค์การบริหารส่วนตำบลลวงเหนือ ซึ่งได้มีการประชาสัมพันธ์ทั้งทางเอกสารลงในเว็บไซต์ของเทศบาลตำบลดอยสะเก็ดและเทศบาลตำบลลวงเหนือในการจัดงานพร้อมทั้งประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นงานของดีอำเภอดอยสะเก็ด งานประเพณีสงกรานต์ และงานประเพณียี่เป็ง อันจะพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในอนาคตร่วมวิเคราะห์ถึงความพร้อมในการนำเสนอการท่องเที่ยวของชุมชนพบว่า

4.1 การเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลดอยสะเก็ด

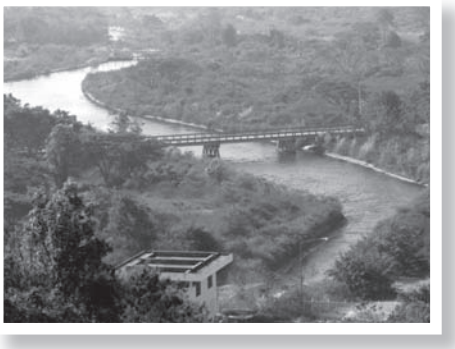
1) ด้านความรู้ นักท่องเที่ยวจะได้ความรู้จากเขื่อนแม่กวงอุดมธารา ซึ่งเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ขนาดความจุ 263 ล้านลูกบาศก์เมตร สามารถส่งน้ำให้พื้นที่การเกษตรและเป็นแหล่งน้ำดิบที่ใช้ในการผลิตน้ำประปาให้กับจังหวัดเชียงใหม่

2) ด้านจิตรกรรม นักท่องเที่ยวจะได้ชมภาพจิตรกรรมฝาผนังที่พิพิธภัณฑ์พระธาตุศักดิ์สิทธิ์วัดดอยสะเก็ด ซึ่งตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลเชิงดอย เป็นวัดที่ตั้งอยู่บนเขาสูงประมาณ 500 เมตร มีป่าไม้ตามธรรมชาติที่ร่มรื่นตลอดปี สามารถชมทิวทัศน์ของอำเภอดอยสะเก็ดได้

3) ด้านอนุรักษ์วัฒนธรรม นักท่องเที่ยวจะได้ชมหนองบัวพระเจ้าหลวง ซึ่งเป็น หนองน้ำธรรมชาติที่สวยงาม เนื้อที่ประมาณ 102 ไร่ ตั้งอยู่หมู่ที่ 12 ตำบลเชิงดอย ห่างจากตัวอำเภอประมาณ 3 กิโลเมตร เป็นสถานที่จัดงานประเพณีต่างๆ เช่น งานประเพณีลอยกระทง งานประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น

4.2 การเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลลวงเหนือ คือ ป่าสักงาม ซึ่งมีทัศนียภาพหลายแห่งสวยสดงดงาม

1) ด้านการพิทักษ์แหล่งต้นน้ำของคนเชียงใหม่ นักท่องเที่ยวจะได้ความรู้จากบ้าน ป่าสักงาม บ้านป่าสักเริ่มก่อตั้งในปี พ.ศ.1845 หรือประมาณ 700 ปีมาแล้ว เป็นหมู่บ้านที่เก่าแก่

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาศักยภาพของชุมชนไทลื้อ และหาแนวทางพัฒนาระบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนไทลื้อ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

1. **ด้านศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว** แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อมีศักยภาพอยู่ในระดับสูง เพราะมีสภาพพื้นที่เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีวิถีชีวิตชุมชน ประเพณี วัฒนธรรม มีแหล่งประวัติศาสตร์ มีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ มีสิ่งอำนวยความสะดวก คือที่พักและร้านค้าชุมชน มีการติดต่อสื่อสารทางโทรศัพท์และการคมนาคม เข้าถึงสะดวกรวดเร็ว
2. **ด้านศักยภาพของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ** พบว่า มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องด้วยด้านกระบวนการการบริหารจัดการ ผู้นำชุมชน ตัวแทนและสมาชิกชุมชนไทลื้อมีความตระหนัก ร่วมมือในการทำงาน มีการวางแผนปฏิบัติงาน มีการวิเคราะห์ ควบคุมแก้ไขปัญหา แต่ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนไทลื้อ เทศบาลตำบลลวงเหนือ มีแผนแต่ขาดงบประมาณสนับสนุน
3. **ด้านการเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลดอยสะเก็ดและสถานที่ท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลลวงเหนือ** สามารถเชื่อมโยงโดยการประชาสัมพันธ์ทั้งทางเอกสาร การลงในเว็บไซต์ของเทศบาลตำบลดอยสะเก็ดและเทศบาลตำบลลวงเหนือ ไม่ว่าจะเป็นงานของดีอำเภอดอยสะเก็ด งานประเพณีสงกรานต์ และงานประเพณียี่เป็ง
4. **หลังการพัฒนา** โดยการจัดหาผู้นำชุมชน ตัวแทนและสมาชิกชุมชนไทลื้อ ไปศึกษาดูงานทำให้ได้รับความรู้ความเข้าใจ ได้รับคำแนะนำจากแหล่งที่ศึกษาดูงาน ทุกฝ่ายได้เรียนรู้บทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่ายในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนของตน ต่างมองเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น มีการนำความรู้ที่ได้รับมาปรับปรุงและพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อให้ทุกฝ่ายในชุมชนได้มีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์โดยทั่วถึงแก่นักท่องเที่ยวเอง

ข้อเสนอแนะ

1. การวิจัยที่ควรทำในระยะต่อไปคือ รูปแบบการจัดการและพัฒนาการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนไทลื้อ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้ความรู้และพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนให้ได้มาตรฐาน จะทำให้การจัดการท่องเที่ยวดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน อีกทั้งเป็นการช่วยแก้ไขปัญหาความยากจนแก่ชุมชนด้วย
2. กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ได้รับการยอมรับ การมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัยกับชุมชน ทำให้ได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่ง ผู้ร่วมวิจัยต่างมีความสนใจและกระตือรือร้นที่จะพัฒนาชุมชนของตน จึงควรนำมาใช้ในการวิจัยครั้งต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัย “การวิจัยและพัฒนาชุมชนไทลื้อ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ได้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยครั้งนี้ นักวิจัยขอขอบพระคุณสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ที่ได้ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณในการดำเนินโครงการนี้ ขอขอบคุณ นายกเทศมนตรี คณะเทศมนตรีและเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลดอยสะเก็ด เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลลวงเหนือ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 บ้านโป่งกุ่ม ตำบลป่าเมี่ยง, หมู่ที่ 4 บ้านป่าคา ตำบลเชิงดอย, หมู่ที่ 8 บ้านลวงใต้ ตำบลเชิงดอย, หมู่ที่ 3 บ้านเมืองวะ ตำบลลวงเหนือ และหมู่ที่ 5 บ้านลวงเหนือ ตำบลลวงเหนือ ที่ได้มีส่วนร่วมในการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เรืองเดช วงศ์หล้า อธิการบดี รองศาสตราจารย์สนิท สัตโยภาส ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา รองศาสตราจารย์สมพงษ์ บุญเลิศ, อาจารย์ทัศนีพร ประภัสสร รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประชัน รักพงษ์ ผู้ช่วยอธิการบดี ผู้ช่วยศาสตราจารย์กมลทิพย์ คำใจ ผู้ช่วยศาสตราจารย์วีระศักดิ์ สมยานะ และอาจารย์ ดร. กาญจนา สุระ ที่ได้ให้คำแนะนำในการวิจัย ขอขอบคุณ ดาบตำรวจประดิษฐ์ สอาดล้วน เทศมนตรีตำบลดอยสะเก็ดที่ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและเสียสละเวลาสำหรับการพัฒนางานวิจัยนี้

เอกสารอ้างอิง

เดชา โต้งสูงเนิน. 2543. **การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษาบ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

พนัส พฤกษ์สุนันท์และคณะ. 2545. **การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนน่าอยู่ : กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี**.

พรหมมินทร์ พวงมาลาและคณะ. 2547. **โครงการรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน บ้านแม่กำปอง หมู่ที่ 3 ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่**.

Clark, Thomax and Clegg, Stewart. **Changing Paradigms the Traufer mation of Management Knowledge for the 21st Century**. London : Harper Collins, 1998.

Fennell, David A. **Ecotourism and Introduction**. London : Routledge, 1999.

Goeldner, Charles R : Ritchie Brent J.R. and McIntosh Robert W. **Tourism Principles, Practices, Philos Sophies**. Eighth Ed. New York : John Wiley & Sony, Inc., 2000.

การผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดจากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร

Granular Organic Fertilizer form Agricultural Wastes

รัชนีพร สุทธิภาศิลป์ และธัญวรรณ์ ศรีเดชะกุล
คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดจากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดจากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร

ผลการศึกษาพบว่า วัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรที่มีศักยภาพส่วนใหญ่ที่มีปริมาณไนโตรเจนสูง ได้แก่ เปลือกถั่วลิสง รำละเอียด มูลสุกร มูลไก่ มูลค้างคาว และแกลบดำ เมื่อทำการวิเคราะห์ปริมาณธาตุอาหารได้แก่ N, P, K, Ca, และ Mg พบว่า เปลือกถั่วลิสง มี 1.52, 1.59, 2.68, 10.25 และ 0.94% รำละเอียดมี 1.67, 0.08, 0.63, 8.97 และ 1.08% มูลสุกรมี 1.15, 4.26, 0.21, 1.29% และ 0.34% มูลไก่มี 1.38, 5.39, 1.84, 5.75 และ 0.64% มูลค้างคาวมี 2.10, 13.89, 1.10, 1.30 และ 0.90% และแกลบดำมี 0, 0.11, 0.67, 3.04 และ 1.09% ตามลำดับ

ผลการศึกษาอัตราส่วนของวัตถุดิบในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด พบว่าวัสดุเกษตรที่จะนำมาเป็นส่วนผสมต้องบดให้ละเอียดและคลุกเคล้าให้เข้ากัน โดยมีส่วนผสมเพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด ดังนี้ มูลสุกร 20% มูลไก่ 20% มูลค้างคาว 4% เปลือกถั่วลิสงบด 18% รำละเอียด 32% แกลบดำ 6% และใช้กากน้ำตาลเป็นตัวประสานในการอัดเม็ด

ส่วนการวิเคราะห์ปริมาณธาตุอาหารในปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด พบว่ามีปริมาณไนโตรเจน (N) 1.75% ฟอสฟอรัส (P) 1.66% โพแทสเซียม (K) 1.01% แคลเซียม (Ca) 8.34% แมกนีเซียม (Mg) 2.56% อินทรีย์คาร์บอน (OC) 32.05% อินทรียวัตถุ (OM) 59.23% ค่าความเป็นกรด-ด่าง (pH) 6.3 ค่าการนำไฟฟ้า (EC) 3.4 dS/m และ C:N ratio 18:1

Abstract

The purpose of the research was to granular organic fertilizer from agricultural wastes. Mineral nutrient (N-P-K-Ca-Mg content) of Peanut husk, Peanut Stem, Rice straw, Black rice hull, Rice Bran, Cabbage, Chinese Kale, Chinese Cabbage, Swine manure, Poultry Manure and Bat Manure were analyzed.

The concentrations of the mineral nutrients in Peanut husk were N=1.52%, P=1.59%, K=2.6 %, Ca=10.25% and Mg=0.94%, Rice Bran : N=1.67%, P=0.08%, K=0.63%, Ca=8.97% and Mg=1.08%, Swine manure : N =1.15%, P=4.26%, K=0.21%, Ca=1.29 % and Mg=0.34 %, Poultry Manure : N=1.38%, P=5.39%, K=1.84%, Ca=5.75% and Mg=0.64%, Bat Manure : N=2.10%, P=13.89%, K=1.10%, Ca=1.30% and Mg=0.90%, Black rice hull : N=0%, P=0.11%, K=0.67%, Ca=3.04% and Mg=1.09%, respectively.

Study of the ratio of granular organic fertilizer found that a ratio of 18:32:20:20:4:6 (By percentage) and mixed with binder material (Molasses).

The granular organic fertilizer were analyzed. The result were : N=1.75%, P=1.66 %, K= 1.01%, Ca=8.34%, Mg=2.56%, OC=32.05%, OM=59.23%, pH = 6.3, EC=3.4 dS/m and C:N ratio=18:1

บทนำ

ประเทศไทยจากการประมาณการของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรพบว่า ความต้องการใช้ปุ๋ยเคมีในการผลิตพืชผล มีปริมาณ 3.99 – 4.06 ล้านตัน มีอัตราเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 8.8–14.2 ต่อปี ดังนั้นจึงต้องเสียเงินตราเพื่อซื้อปุ๋ยจากต่างประเทศปีละไม่ต่ำกว่า 30,000 ล้านบาท โดยซื้อจากประเทศผู้ผลิตปุ๋ยชั้นนำได้แก่ เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์ เยอรมนี อินโดนีเซีย เป็นต้น และในขณะที่ประเทศไทยมีนโยบายส่งเสริมครัวไทยสู่ครัวโลก แต่การนำเข้าสารเคมีเพิ่มสูงขึ้น 3 เท่า ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ด้วยเหตุนี้เพื่อลดต้นทุนการผลิตจากการใช้ปุ๋ยเคมี ปัจจุบันกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ส่งเสริมให้เกษตรกรใช้ปุ๋ยอินทรีย์มากขึ้น เช่น ทำปุ๋ยหมักขึ้นใช้เอง และส่งเสริมการใช้ปุ๋ยพืชสดในระบบปลูกและส่งเสริมการผลิตปุ๋ยน้ำชีวภาพให้กับเกษตรกรขึ้นใช้เองในรูปเอกสารแผ่นพับและสื่อต่างๆ อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยก็ยังนำเข้าปุ๋ยเคมีจากต่างประเทศอยู่เช่นเดิมและเกิดปัญหาอันเกี่ยวเนื่องจากการใช้ปุ๋ยเคมีมาเป็นเวลานาน เช่น ดินเสียสมดุลทำให้ดินเสื่อมคุณภาพอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันการนำเข้าสารเคมีต่างๆ ซึ่งรวมการนำเข้าปุ๋ยเคมีประเทศไทยต้องเสียเงินตราไปต่างประเทศประมาณ 4–5 หมื่นล้านบาท/ปี ดังนั้นการส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดสูตรผสมซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญและเป็นต้นทุนการผลิตที่จะทำเกษตรกรสามารถดำรงอาชีพเกษตรกรรมได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่ตำบลสะลวง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ เกษตรกรส่วนใหญ่จะมีอาชีพปลูกผักอินทรีย์ ลักษณะดินโดยทั่วไปเป็นดินทราย มีความสามารถในการอุ้มน้ำต่ำ อินทรียวัตถุน้อย ปริมาณธาตุอาหารต่ำ โดยเฉพาะธาตุไนโตรเจนที่มีความจำเป็นต่อการเจริญเติบโตของพืช ดังนั้นการศึกษาวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรในท้องถิ่นเพื่อทำปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากวัสดุดังกล่าว นอกจากให้ธาตุอาหารแล้วยังช่วยในการปรับปรุงคุณสมบัติทางกายภาพของดินให้ดีขึ้นด้วย

วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อศึกษาการผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดจากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร

วิธีการศึกษา

1. **การศึกษาวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร**
   ทำการสำรวจวัสดุเหลือใช้ในพื้นที่เพื่อนำมาเป็นวัสดุผสมในการทำปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด
2. **การวิเคราะห์ปริมาณธาตุอาหารในวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร**
   นำวัสดุเหลือใช้ทางเกษตรชนิดต่างๆ มาวิเคราะห์ปริมาณธาตุอาหารได้แก่ ไนโตรเจน (N), ฟอสฟอรัส (P), โพแทสเซียม (K), แคลเซียม (Ca) และแมกนีเซียม (Mg)
3. **ศึกษาอัตราส่วนของวัตถุดิบในการทำปุ๋ยอินทรีย์และการอัดเม็ด**
   ทำการศึกษาอัตราส่วนผสมของวัสดุเหลือใช้แต่ละชนิดเพื่อที่จะให้เม็ดปุ๋ยมีปริมาณธาตุอาหารที่เหมาะสมและสามารถอัดเป็นเม็ดได้
4. **การวิเคราะห์ปริมาณธาตุอาหารปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด**
   นำปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดที่ตากแห้งเรียบร้อย มาวิเคราะห์ปริมาณธาตุอาหารต่างๆ ได้แก่ N, P, K, Ca, Mg, OC, pH, EC และ C:N ratio

ผลการศึกษา

1. **การศึกษาวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรที่เหมาะสมในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด**

การศึกษาวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร พบว่า เกษตรกรในตำบลสะลวงและพื้นที่รอบๆ พบว่ามีวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรดังนี้ เปลือกถั่วลิสง ตอซังถั่วลิสง ฟางข้าว แกลบดำ รำละเอียด กะหล่ำปลี คะน้า กวางตุ้ง มูลสุกร มูลไก่ มูลค้างคาว

2. **การวิเคราะห์ปริมาณธาตุอาหารในวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร**

วัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรที่สำรวจพบมาวิเคราะห์ปริมาณธาตุอาหารได้แก่ N, P, K, Ca, และ Mg พบว่า ปริมาณธาตุอาหารในวัสดุแต่ละชนิดมีความแตกต่างกันออกไป โดยวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรที่มีปริมาณไนโตรเจนเรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ มูลค้างคาว รำละเอียด เปลือกถั่วลิสง มูลไก่ มูลสุกร ตอซังถั่วลิสง คะน้า กะหล่ำปลี กวางตุ้ง ฟางข้าวและแกลบดำ ตามลำดับ ปริมาณฟอสฟอรัสเรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ มูลค้างคาว มูลไก่ มูลสุกร เปลือกถั่วลิสง กวางตุ้ง กะหล่ำปลี คะน้า ตอซังถั่วลิสง แกลบดำฟางข้าว และรำละเอียด ตามลำดับ ปริมาณโพแทสเซียมเรียงจากมากไปน้อยได้แก่ กวางตุ้ง คะน้า เปลือกถั่วลิสง กะหล่ำปลี มูลไก่ ฟางข้าว มูลค้างคาว แกลบดำ รำละเอียด ตอซังถั่วลิสง และมูลสุกร ตามลำดับ ปริมาณแคลเซียมเรียงจากมากไปน้อยได้แก่ เปลือกถั่วลิสง มูลไก่ รำละเอียด แกลบดำ คะน้า มูลค้างคาว มูลสุกร ตอซังถั่วลิสง ฟางข้าว กะหล่ำปลี กวางตุ้ง ส่วนปริมาณแมกนีเซียมเรียงจากมากไปน้อยได้แก่ แกลบดำ รำละเอียด เปลือกถั่วลิสง มูลค้างคาว มูลไก่ ตอซังถั่วลิสง กวางตุ้ง มูลสุกร คะน้า กะหล่ำปลี และฟางข้าว (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ปริมาณธาตุอาหารของวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร

วัสดุ	N (%)	P (%)	K (%)	Ca (%)	Mg (%)
เปลือกถั่วลิสง	1.52	1.59	2.68	10.25	0.94
ตอซังถั่วลิสง	1.05	0.16	0.55	1.12	0.56
ฟางข้าว	0.64	0.09	1.97	0.48	0.19
แกลบดำ	–	0.11	0.67	3.04	1.09
รำละเอียด	1.67	0.08	0.63	8.97	1.08
กะหล่ำปลี	0.84	0.53	2.11	0.45	0.29
คะน้า	0.94	0.39	3.01	2.57	0.34
กวางตุ้ง	0.68	1.02	3.11	0.37	0.54
มูลสุกร	1.15	4.26	0.21	1.29	0.34
มูลไก่	1.38	5.93	1.84	5.75	0.64
มูลค้างคาว	2.10	13.89	1.10	1.30	0.90

3. ศึกษาอัตราส่วนของวัตถุดิบในการทำปุ๋ยอินทรีย์และการอัดเม็ด

ในการศึกษาอัตราส่วนผสมปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดเพื่อที่จะให้ปุ๋ยอินทรีย์มีปริมาณธาตุอาหารสูงและได้ตามมาตรฐานของปุ๋ยอินทรีย์ ดังนั้นผู้วิจัยนำส่วนผสมหลักที่เตรียมไว้แล้วเข้าด้วยกันในอัตราส่วนต่างๆ หมักไว้ 1 เดือน หลังจากการได้นำไปวิเคราะห์ธาตุอาหาร ซึ่งในการเลือกอัตราส่วนที่มีธาตุอาหารสูงและเหมาะสมต่อการปลูกพืชผัก ซึ่งอัตราส่วนดังกล่าวประกอบด้วย มูลสุกร 20% มูลไก่ 20% มูลค้างคาว 4% เปลือกถั่วลิสงบด 18% รำละเอียด 32% แกลบดำ 6% น้ำหมักชีวภาพ 3 ลิตร และสารเชื่อมเจือจาง (กากน้ำตาล) 3-5 ลิตร (ขึ้นอยู่กับความแห้งของมูลสัตว์) หลังจากนั้นนำส่วนผสมดังกล่าวคลุกเคล้าให้เป็นเนื้อเดียวกันและทำการหมักไว้เป็นเวลา 1 เดือน แล้วจึงนำมาอัดเม็ด ซึ่งดำริ และอุดม (2542) ได้ศึกษาการปั้นมูลไก่ด้วยเครื่องปั้นเม็ดขนาด 3 มิลลิเมตร พบว่า มูลไก่ที่มีความชื้นไม่เกิน 10 เปอร์เซ็นต์ ทำให้เม็ดปุ๋ยไม่มีกลิ่น และมีธาตุอาหารเข้มข้นกว่ามูลสดประมาณเท่าตัว และยังสามารถลดปริมาณของมูลไก่สดลงได้ประมาณ 5 เท่า ทำให้สะดวกในการบรรจุถุงและขนส่ง เก็บไว้ได้นาน สะดวกในการนำไปใช้กับพืชได้ทันทียามต้องการ ตรงข้ามกับมูลสดที่ยังไม่ได้อัด มักยุ่งยากในการใช้

4. การวิเคราะห์ปริมาณธาตุอาหารในปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด

นำปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดที่ตากแห้งเรียบร้อย วิเคราะห์ปริมาณธาตุอาหารในปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด พบว่าปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดมีปริมาณไนโตรเจน (N) 1.75% ฟอสฟอรัส (P) 1.66% โพแทสเซียม (K) 1.01% แคลเซียม (Ca) 8.34% แมกนีเซียม (Mg) 2.56% อินทรีย์คาร์บอน (OC) 32.05% อินทรียวัตถุ (OM) 59.23% ค่าความเป็นกรด-ด่าง (pH) 6.3 ค่าการนำไฟฟ้า (EC) 3.4 dS/m และ C:N ratio 18:1 (ตารางที่ 2) ซึ่ง Levi-Minzi et al., (1986) กล่าวว่าเมื่อมูลสัตว์ถูกทิ้งไว้ประมาณ 3 เดือน pH น้ำหนักแห้ง เถ้า อินทรียวัตถุ CEC และ $CaCO_3$ จะเพิ่มสูงกว่าในปุ๋ยคอกสด โดยเฉพาะฟอสฟอรัสและโพแทสเซียมในปุ๋ยคอกจะสลายตัวเป็นประโยชน์ต่อพืชได้อย่างดี นอกจากธาตุอาหารหลักแล้วปุ๋ยคอกยังมีธาตุอาหารพืชพวกธาตุอาหารรองและจุลธาตุอยู่ด้วย เช่น แคลเซียม แมกนีเซียม ซัลเฟต เหล็ก สังกะสี และโบรอน (Van and Black, 1959)

ตารางที่ 2 ปริมาณธาตุอาหารในปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดเปรียบเทียบกับมาตรฐานปุ๋ยอินทรีย์

วัสดุ	N (%)	P (%)	K (%)	Ca (%)	Mg (%)	OC (%)	OM (%)	pH (1: 5)	EC (1:10)	C:N ratio
ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด	1.75	1.66	1.01	8.34	2.56	32.05	59.23	6.3	3.4	18:01
มาตรฐานปุ๋ยอินทรีย์	1.00	0.5	0.5	ไม่กำหนด	ไม่กำหนด	ไม่กำหนด	30	5.5–8.5	6	20:01

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร พบว่า เกษตรกรในตำบลสะลวงและพื้นที่รอบๆ พบว่ามีวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรดังนี้ เปลือกถั่วลิสง ตอซังถั่วลิสง ฟางข้าว แกลบดำ รำละเอียด กะหล่ำปลี คะน้า กวางตุ้ง มูลหมู มูลไก่ และวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรที่เหมาะสมในการทำปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด ได้แก่ เปลือกถั่ว รำละเอียด แกลบดำ มูลสุกร มูลไก่ มูลค้างคาว โดยมีอัตราส่วนดังนี้ มูลสุกร 20% มูลไก่ 20% มูลค้างคาว 4% เปลือกถั่วลิสงบด 18% รำละเอียด 32% แกลบดำ 6% และใช้กากน้ำตาลเป็นตัวประสานในการอัดเม็ด ส่วนการวิเคราะห์ปริมาณธาตุอาหารในปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด พบว่ามีปริมาณไนโตรเจน (N) 1.75% ฟอสฟอรัส (P) 1.66% โพแทสเซียม (K) 1.01% แคลเซียม (Ca) 8.34% แมกนีเซียม (Mg) 2.56% อินทรีย์คาร์บอน (OC) 32.05% อินทรียวัตถุ (OM) 59.23% ค่าความเป็นกรด-ด่าง (pH) 6.3 ค่าการนำไฟฟ้า (EC) 3.4 dS/m และ C:N ratio 18:1

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการผสมสูตรปุ๋ยอินทรีย์ที่เหมาะสำหรับพืชชนิดอื่นๆ เช่น ไม้ผล พืชไร่ เป็นต้น
2. จากการวิเคราะห์คุณสมบัติทางเคมีของปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดพบว่ามีปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดมีคุณสมบัติได้ตามเกณฑ์มาตรฐานปุ๋ยอินทรีย์ที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนด จึงเหมาะสมต่อการที่จะส่งเสริมให้แก่เกษตรกรเพื่อนำไปใช้ต่อ
3. ควรนำปุ๋ยที่ผลิตได้ไปทำการทดสอบประสิทธิภาพในแปลงทดสอบกับพืชชนิดต่างๆ

เอกสารอ้างอิง

ดำริ ถาวรมาศ และอุดม รัตนรักษ์. 2542. **การใช้ปุ๋ยอินทรีย์กับพืชไร่**. เอกสารวิชาการปุ๋ยชีวภาพ. : กลุ่มงานวิจัยจุลินทรีย์ กองปฐพีวิทยา กรมวิชาการเกษตร. หน้า 358 – 371.

Levi-Mizi, R., R. Riffaldi and A. Saviozzi. 1986. **Organic matter and nutrients in fresh and mature farmyard manure**. Agricultural Waste. 16:225-236.

Van, D.A. and C.A. Black. 1959. **Soil organic phosphorus and plant growth**. Soil Sci. 87:145-154.